

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών

Τμήμα Βαλκανικών, Σλαβικών και Ανατολικών Σπουδών

Ανώτατη Διακλαδική Σχολή Πολέμου

Διατμηματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών στις
«Διεθνείς Σχέσεις και Ασφάλεια»

Διπλωματική Εργασία

με τίτλο

**«Η Συνθήκη για την απαγόρευση των πυρηνικών
όπλων: Ιστορικό, αποτελεσματικότητα, προοπτικές»**

Μεταπτυχιακός φοιτητής:

Εμμανουήλ Βεϊογλάνης

Επιβλέπων Καθηγητής:

Νικόλαος Ζάικος

Θεσσαλονίκη, Δεκέμβριος 2021

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

Υπεύθυνη Δήλωση

«Δηλώνω υπευθύνως ότι όλα τα στοιχεία σε αυτήν την εργασία τα απέκτησα, τα επεξεργάσθηκα και τα παρουσιάζω σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας, καθώς και τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία. Δηλώνω επίσης υπευθύνως ότι, όπως απαιτείται από αυτούς τους κανόνες, αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα οποία δεν συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου»

Ημερομηνία: 15/12/2021

Ο Δηλών συγγραφέας

Βεϊογλάνης Εμμανουήλ

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον αναπληρωτή καθηγητή του Τμήματος Βαλκανικών, Σλαβικών & Ανατολικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Μακεδονίας κ. Ζάικο Νικόλαο, για τη συμπαράσταση, βοήθεια και καθοδήγηση του στην εκπόνηση της παρούσας μεταπτυχιακής εργασίας.

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

Περιεχόμενα

Σύνοψη	7
Συνομογραφίες	8
Εισαγωγή	9
Κεφάλαιο 1 ^ο	14
Πυρηνικά όπλα: Εννοιολογική προσέγγιση, χαρακτηριστικά, χώρες με πυρηνικό οπλοστάσιο και συναφείς όροι.	14
1.1 Προσεγγίζοντας εννοιολογικά τα πυρηνικά όπλα.....	14
1.2 Βασικά χαρακτηριστικά και ιδιότητες των πυρηνικών όπλων	16
1.3 Η παγκόσμια διάσταση των πυρηνικών όπλων : χώρες με πυρηνικό οπλοστάσιο και πυρηνικά προγράμματα	19
1.4 Κατανοώντας την έννοια της πυρηνικής διασποράς	23
1.5 Αιτίες διασποράς των πυρηνικών όπλων.....	25
1.6 Οι πολυδιάστατες επιπτώσεις των πυρηνικών όπλων και της διασποράς τους.....	28
Κεφάλαιο 2 ^ο	34
Η ιστορική πορεία των πυρηνικών όπλων	34
2.1 Από την ανακάλυψη της ραδιενέργειας ως την κατασκευή της πρώτης ατομικής βόμβας.....	34
2.2 Ιστορική αναδρομή: Η διασπορά των πυρηνικών όπλων και η πορεία προς τη ΣΑΠΟ	38
2.2.1 Η συμβολή της Διεθνούς Εκστρατείας για την Κατάργηση των Πυρηνικών Όπλων, στην κατάρτιση της ΣΑΠΟ.....	47
2.3 Το διεθνές νομικό πλαίσιο για τη μη διασπορά των πυρηνικών όπλων και τον πυρηνικό αφοπλισμό	53
Κεφάλαιο 3 ^ο Η ΣΑΠΟ ως επίσημο νομικό έγγραφο αφοπλισμού: Κριτική προσέγγιση του κειμένου και διερεύνηση της αποτελεσματικότητάς της.....	56
3.1 Κριτική προσέγγιση του κειμένου της ΣΑΠΟ: υπόσχεση για έναν κόσμο χωρίς πυρηνικά ή φρούδες ελπίδες;	56
3.2 Η ΣΑΠΟ και ο σύγχρονος κόσμος: εντοπίζοντας την αποτελεσματικότητά της.....	66
Κεφάλαιο 4 ^ο Η ΣΑΠΟ και το μέλλον της απαγόρευσης των πυρηνικών: Οι προοπτικές της συνθήκης στον 21 ^ο αιώνα	75
Επίλογος	88
Βιβλιογραφικές Παραπομπές	91
Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία.....	91
Ελληνόγλωσση βιβλιογραφία	104

Σύνοψη

Τα πυρηνικά όπλα και η ηθική και πρακτική νομιμότητα της χρήσης τους συνιστούν ένα εξαιρετικά φλέγον ζήτημα, που απασχολεί τη διεθνή κοινότητα τα τελευταία 80 περίπου χρόνια. Η ανθρωπιστική πρωτοβουλία που κυριαρχεί τα τελευταία χρόνια στην παγκόσμια διανοήση έστρεψε το ενδιαφέρον όλων στις πολυεπίπεδες συνέπειες τους για την ανθρωπότητα και το περιβάλλον.

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο γεννάται η Συνθήκη Απαγόρευσης των Πυρηνικών Όπλων, ως μία διεθνής πρωτοβουλία που για πρώτη φορά αναφέρεται στο παράνομο και καταχρηστικό προφίλ των πυρηνικών όπλων, προτείνοντας τη σταδιακή εξάλειψή τους. Συνιστώντας στην ουσία διάδοχο της Συνθήκης μη Διασποράς των Πυρηνικών Όπλων, πάει το θέμα ένα βήμα παραπέρα, μην αποδεχόμενη τόσο τον διαχωρισμό πυρηνικών και μη-πυρηνικών κρατών όσο και τη χρησιμοποίηση και τη διασπορά των πυρηνικών για ειρηνικούς σκοπούς.

Η παρούσα διπλωματική επιχειρεί να παρουσιάσει τρία βασικά θέματα που σχετίζονται με τη Συνθήκη Απαγόρευσης των Πυρηνικών Όπλων. Αρχικά, θα γίνει μία λεπτομερής παρουσίαση του ιστορικού πλαισίου μέσα στο οποίο αναπτύχθηκε η ιδέα για την κατάρτιση μίας Συνθήκης που να αποτυπώνει τα πυρηνικά ως μη επιτρεπτά, καθώς και των βημάτων που έγιναν προς αυτή την κατεύθυνση. Εν συνεχεία, θα διερευνηθεί η αποτελεσματικότητα της Συνθήκης, με βάση κυρίως το ίδιο το κείμενό της και τα δεδομένα που προκύπτουν από αυτό. Τέλος, θα μελετηθούν οι προοπτικές της, με βάση, όχι μόνο τη διεθνή και εγχώρια βιβλιογραφία, αλλά και την ίδια την επικαιρότητα. Η μελέτη στοχεύει στην περιγραφή του αντίκτυπου της Συνθήκης και το πώς αυτή αντιμετωπίζεται σε διεθνές επίπεδο.

Λέξεις-κλειδιά: πυρηνικά όπλα, Συνθήκη Απαγόρευσης Πυρηνικών Όπλων, διασπορά πυρηνικών, Ανθρωπιστική Πρωτοβουλία.

Συντομογραφίες

AUKUS: Australia-United Kingdom-United States Agreement

ΔΓΑΠΟ: Διεθνείς Γιατροί για την Αποτροπή του Πυρηνικού Πολέμου

ΔΕΚΠΟ (ICAN): Διεθνής Εκστρατεία για την Κατάργηση των Πυρηνικών Όπλων (International Campaign to Abolish Nuclear Weapons)

ΗΠΑ: Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής

ΖΧΠΟ: *Ζώνες Χωρίς Πυρηνικά Όπλα*

ΝΑΤΟ: North Atlantic Treaty Organization

ΟΗΕ: Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών

ΣΑΠΟ: Συνθήκη Απαγόρευσης Πυρηνικών Όπλων

ΣΒΟ: Σύμβαση για τα Βιολογικά Όπλα

ΣΜΔΠΟ: Συνθήκη μη Διασποράς Πυρηνικών Όπλων

ΣΧΟ: Σύμβαση για τα Χημικά Όπλα

Εισαγωγή

Η ιστορία της ανθρωπότητας έχει να επιδείξει πληθώρα κοσμοϊστορικών γεγονότων, οι προεκτάσεις και ο αντίκτυπος των οποίων επηρέασε πολλές γενεές. Εντούτοις, στο άκουσμα των λέξεων Χιροσίμα και Ναγκασάκι ακόμα και ο πλέον ιστορικά απαίδευτος αναγνωρίζει τη γενικευμένα καταστροφική δύναμη των πυρηνικών όπλων, ενός ανθρώπινα δημιουργημένου εργαλείου αφανισμού. Παρότι καθ' όλη την καταγεγραμμένη πορεία του ανθρώπου, τα έθνη και οι λαοί χρησιμοποιούσαν όπλα για να σκοτώσουν, να κυριεύσουν ή να αμυνθούν, τα πυρηνικά όπλα αποτελούν πολεμική απειλή μόνο με την απλή κατοχή τους. Δεν συνιστούν συνεπώς σε καμία περίπτωση «συμβατικά» πολεμικά μέσα, διότι χαρακτηρίζονται από μία λογική απεριόριστης και καθολικής καταστροφής (Loghin, 2019).

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, η παγκόσμια κοινότητα έχει κατά καιρούς προσπαθήσει να περιορίσει ή και να απαγορεύσει τα πυρηνικά όπλα, αναγνωρίζοντας τις ανθρωπιστικές, κοινωνικές, οικονομικές και περιβαλλοντικές συνέπειές τους. Αρχής γενομένης από το 1968 και τη Συνθήκη για τη Μη-Διάδοση των Πυρηνικών Όπλων (Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons) (ΣΜΔΠΟ εφεξής) έως την πιο πρόσφατη Συνθήκη για την Απαγόρευση των Πυρηνικών Όπλων (ΣΑΠΟ εφεξής) (Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons/ TPNW) το 2017 διαφαίνεται μία πιο συστηματική, δομημένη και επίσημα κατοχυρωμένη προσπάθεια των λαών για την αντιμετώπιση της πυρηνικής απειλής.

Στις 7 Ιουλίου του 2017 122 από τα 193 κράτη-μέλη των Ηνωμένων Εθνών (ΗΕ) υπερψήφισαν την υιοθέτηση της ΣΑΠΟ, κάνοντας ένα πολύ σημαντικό πρώτο διπλωματικό βήμα για έναν κόσμο άνευ πυρηνικών όπλων. Είναι σημαντικό ότι σε γενικές γραμμές η ΣΑΠΟ απαγορεύει δεσμευτικά και γενικευμένα το σύνολο των δραστηριοτήτων που σχετίζονται με τα πυρηνικά όπλα και πιο συγκεκριμένα την έρευνα, τις δοκιμές, την κατασκευή, την αγορά, την επεξεργασία, την απειλή χρησιμοποίησης και την αποθήκευσή τους. Αποτελεί συνεπώς ένα έγγραφο που ήρθε να καλύψει ένα νομικό κενό στο διεθνές δίκαιο, ένα δίκαιο που ενώ προβλέπει την καθολική απαγόρευση των βιολογικών όπλων, των χημικών όπλων και των ναρκών, άφηνε στο απυρόβλητο το πιο σημαντικό όπλο μαζικής καταστροφής.

Αναμφισβήτητα, τα 122 κράτη-μέλη μέλη που αποδέχθηκαν αρχικά την ΣΑΠΟ, λαμβάνοντας μέρος στις διεργασίες της κατάρτισής της, αντιπροσωπεύουν μία πληθώρα πολιτικών συστημάτων, οικονομιών και ένα πολύ σημαντικό τμήμα του παγκόσμιου πληθυσμού. Προκειμένου ωστόσο να αποκτήσει πλήρη νομιμοποίηση ήταν απαραίτητη η επίσημη επικύρωσή της από 50 χώρες, κάτι το οποίο αφού επιτεύχθηκε στις 24 Οκτωβρίου του 2020, έδωσε το επίσημο έναυσμα για να τεθεί σε ισχύ από τις 22 Ιανουαρίου του 2021 (Kmentt, 2021).

Ενώ θα περίμενε κανείς ότι η ΣΑΠΟ θα διέθετε καθολική αποδοχή, κάτι τέτοιο απέχει πολύ από την πραγματικότητα. Το σύνολο των κρατών που διαθέτουν πυρηνικό οπλοστάσιο (ΗΠΑ, Ρωσία, Ινδία, Κίνα, Πακιστάν, Γαλλία, Ισραήλ, Βρετανία και Βόρεια Κορέα) καθώς και τα 5 μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας των ΗΕ αρνήθηκαν τόσο να συμμετέχουν στις διαπραγματεύσεις για την κατάρτιση της Συνθήκης όσο και να δεχθούν το τελικό της κείμενο, διατηρώντας ανοικτά αρνητική στάση στη συγκεκριμένη πρωτοβουλία.

Εντούτοις, αρκετοί είναι αυτοί που υποστηρίζουν ότι στα 50 χρόνια που έχουν μεσολαβήσει από το πρώτο διεθνές έγγραφο για τον περιορισμό των πυρηνικών και τα τέσσερα που έχουν περάσει από τη σύνταξη της ΣΑΠΟ δεν έχουν διαπιστώσει τη μετουσίωση της θεωρίας σε πράξη. Παρότι η ΣΑΠΟ έχει χαρακτηριστεί ως ένα από τα πιο σημαντικά επιτεύγματα της μοντέρνας εποχής, καθώς αναφέρεται σε πολύ σημαντικά ζητήματα που σχετίζονται με τις πολιτικές και νομικές διαστάσεις του πυρηνικού αφοπλισμού (Graham, 2020), αρκετοί είναι αυτοί που αμφισβητούν την καθολική αποδοχή της. Είναι χαρακτηριστικό ότι οι επικριτές της κάνουν λόγο για μία απλή και συμβολική κίνηση, η οποία δεν θα έχει καμία ουσιώδη συνεισφορά στην κατάργηση των πυρηνικών όπλων (Lennane & Moyes, 2021).

Ενώ έχουν λοιπόν περάσει επτά δεκαετίες από την πρώτη και μοναδική χρήση των πυρηνικών όπλων σε εμπόλεμη σύγκρουση, το συγκεκριμένο ζήτημα παραμένει κεντρικό για τη διεθνή ασφάλεια του μοντέρνου κόσμου. Η εκπυρσοκρότηση μίας από τις περίπου 13.335 πυρηνικές κεφαλές που υφίστανται σήμερα, θα μπορούσε, σύμφωνα με τον Futter (2020) να επιφέρει έναν ατελείωτο «πυρηνικό χειμώνα» όπου όλες οι μορφές ζωής θα

προσπαθούσαν να επιβιώσουν από τις πολύ χαμηλές θερμοκρασίες που θα προκαλούσε η έκλυση της ραδιενέργειας στην ατμόσφαιρα.

Με γνώμονα τα όσα προαναφέρθηκαν, η παρούσα διπλωματική θα προσπαθήσει να προσεγγίσει με μία κριτική ματιά το περιεχόμενο και τις προεκτάσεις της ΣΑΠΟ. Έμφαση θα δοθεί στο κοινωνικο-ιστορικό πλαίσιο που περιβάλλει την σύνταξη της Συνθήκης και την ιστορική πορεία προς αυτή. Σημαντικό κομμάτι της μεταπτυχιακής εργασίας θα αφιερωθεί στη διερεύνηση της αποτελεσματικότητάς της σε πρακτικό επίπεδο, μελετώντας την επίδραση της στο παγκόσμιο γίνεσθαι, καθώς και τις δράσεις και αποφάσεις που έχουν παρθεί ως απόρροιά της. Τέλος, θα γίνει εκτενής αναφορά στις μελλοντικές προοπτικές της, αντλώντας πληροφορίες από το ίδιο το κείμενο της ΣΑΠΟ, προκειμένου να υπογραμμιστεί ο ρόλος που δύναται να διαδραματίσει ως έγγραφο με διεθνή ισχύ.

Η επιλογή του συγκεκριμένου υπό διερεύνηση θέματος δεν υπήρξε τυχαία. Αναμφισβήτητα πρόκειται για ένα εξαιρετικά επίκαιρο θέμα, το οποίο παρότι ενυπάρχει τα τελευταία περίπου 70 χρόνια, δεν έπαψε να απασχολεί στιγμή τη διεθνή κοινότητα. Αν και σε συγκεκριμένες περιόδους, όπως για παράδειγμα η περίοδος του Ψυχρού Πολέμου ή οι κατά καιρούς διαμαρτυρίες για το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν, έφερναν το ζήτημα στην επικαιρότητα, εντούτοις η πυρηνική απειλή θα υφίσταται όσο υπάρχουν κράτη που διαθέτουν πυρηνικά στο οπλοστάσιό τους. Όπως και θα παραμένουν οι φωνές που επιδιώκουν τον πυρηνικό αφοπλισμό με στόχο την ευημερία και την ειρήνη στον πλανήτη.

Ο συγγραφέας της παρούσας διπλωματικής θεωρεί ότι η μελέτη του συγκεκριμένου θέματος είναι εξαιρετικά σημαντική για μία πληθώρα λόγων. Αρχικά, πρόκειται για ένα πρόβλημα που παρότι φαίνεται εκ πρώτης όψεως ως καθαρά στρατιωτικό, έχει επίσης νομικές, πολιτικές, κοινωνικές, οικονομικές και ανθρωπιστικές προεκτάσεις. Αν και το μέγεθος ενός εκπονήματος σε μεταπτυχιακό επίπεδο δεν επιτρέπει την εκ βάθους προσέγγιση όλων των πτυχών της ΣΑΠΟ, θα γίνει παρόλα αυτά μία ειλικρινή προσπάθεια ανάδειξης της φιλοσοφίας, της στοχοθεσίας και των προοπτικών της.

Η σημασία της ενασχόλησης με την ΣΑΠΟ έγκειται επίσης στο γεγονός ότι δεν υπάρχουν αρκετοί μελετητές στην Ελλάδα που έχουν ασχοληθεί με τη Συνθήκη. Από τη βιβλιογραφική διερεύνηση δεν προέκυψε κάποια διπλωματική εργασία πτυχιακού, μεταπτυχιακού ή διδακτορικού επιπέδου που να ασχολείται αμιγώς με την Συνθήκη, παρότι υπάρχει πληθώρα μελετών που ασχολούνται με το πρόβλημα των πυρηνικών όπλων. Αυτό εν μέρει δικαιολογείται από το γεγονός ότι η ΣΑΠΟ μετράει μόλις 4 χρόνια ύπαρξης και δεν έχει τραβήξει ακόμα το εγχώριο ερευνητικό ενδιαφέρον. Αντιθέτως, επαρκής χαρακτηρίζεται η διεθνής βιβλιογραφία, αποδεικνύοντας ότι οι μελετητές εκτός Ελλάδας διαθέτουν πιο γρήγορα ερευνητικά αντανακλαστικά. Συνεπώς, λόγω της πρωτοτυπίας και της μη ελληνόφωνης διερεύνησης, θεωρείται ότι η παρούσα εργασία θα προσθέσει ένα μικρό λιθαράκι στην ευρύτερη επιστημονική περιοχή της διεθνούς ασφάλειας.

Αναφορικά με την ερευνητική μεθοδολογία που θα ακολουθηθεί αυτή θα είναι κατά βάση βιβλιογραφική, αφού θα στηριχτεί σε ξενόγλωσσες και ελληνόγλωσσες πηγές. Τα άρθρα και οι μελέτες, από τις οποίες θα αντληθούν πληροφορίες είναι εξαιρετικά επίκαιρες, καθόσον το θέμα είναι πρόσφατο. Επιπρόσθετα, θα επιχειρηθεί μία συνοπτική ανάλυση περιεχομένου του κειμένου της ΣΑΠΟ, προκειμένου να διερευνηθεί ο ανθρωπιστικός της προσανατολισμός και να αναζητηθεί η φιλοσοφία και η στοχοθεσία της.

Αναλυτικότερα, το Πρώτο Κεφάλαιο θα αφιερωθεί στην εννοιολογική προσέγγιση του όρου πυρηνικά όπλα και στην παρουσίαση των βασικότερων χαρακτηριστικών τους, καθώς και σε συναφείς έννοιες όπως ο πυρηνικός αφοπλισμός. Θα περιγραφούν τα βασικά χαρακτηριστικά και οι ιδιότητες των πυρηνικών όπλων και η παγκόσμια διάσταση τους, με αναφορά στα κράτη που διαθέτουν πυρηνικά όπλα. Σημαντική είναι και η κατανόηση της έννοιας της πυρηνικής διασποράς και οι αιτίες της. Τέλος, θα διερευνηθούν οι πολυδιάστατες επιπτώσεις των πυρηνικών όπλων σε ανθρωπιστικό, πολιτικό, κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο.

Το Δεύτερο Κεφάλαιο συνιστά μία λεπτομερή ιστορική αναδρομή των θεμάτων που σχετίζονται με τα πυρηνικά όπλα. Θα περιγραφεί η πρώτη εμφάνιση και η μετέπειτα χρήση τους, από τη στιγμή της ανακάλυψης της

ραδιενέργειας, έως την κατασκευή της πρώτης πυρηνικής βόμβας και των δύο περιπτώσεων που χρησιμοποιήθηκε. Επακόλουθα, θα γίνει αναφορά στο κίνημα για την απαγόρευση των πυρηνικών όπλων και στις συντονισμένες διεθνείς προσπάθειες για τον περιορισμό τους, όπως αυτές εκδηλώνονται με την κατάρτιση Συμβάσεων. Ιδιαίτερη μνεία θα γίνει στη συμβολή της Διεθνούς Εκστρατείας για την Κατάργηση των Πυρηνικών Όπλων, καθώς θεωρείται πολύ καθοριστική για την κατάρτιση της ΣΑΠΟ. Ουσιαστικά, θα αποτυπωθεί το ιστορικό πλαίσιο που οδήγησε στη σύνταξη της ΣΑΠΟ, καθώς και η μετέπειτα πορεία της ως σήμερα εν έτει 2021. Τέλος, θα περιγραφεί το διεθνές νομικό πλαίσιο για τη μη διασπορά των πυρηνικών όπλων και τον πυρηνικό αφοπλισμό.

Το Τρίτο Κεφάλαιο προσεγγίζει το ίδιο το κείμενο της ΣΑΠΟ, προκειμένου να αξιολογήσει τη στοχοθεσία και τη φιλοσοφία αλλά και εν γένει τον τρόπο με τον οποίο καθορίζει τις υποχρεώσεις και τις δεσμεύσεις που απορρέουν από την υπογραφή της. Κρίσιμη θεωρείται η διερεύνηση της αποτελεσματικότητάς και του βαθμού επιρροής που εντέλει θα ασκήσει, από τη στιγμή μάλιστα που δεν έχει γίνει αποδεκτή από κανένα κράτος που διαθέτει πυρηνικό οπλοστάσιο.

Εν κατακλείδι, το Τέταρτο Κεφάλαιο αναλώνεται στο σύνολο του στη μελέτη των μελλοντικών προοπτικών της ΣΑΠΟ. Με δεδομένο ότι συνιστά το πρώτο επίσημο διεθνές κείμενο που αναφέρεται ρητά σε πυρηνικό αφοπλισμό και προκρίνει έναν πλανήτη χωρίς πυρηνικά, αναπόφευκτα δημιουργεί μεγάλες προσδοκίες στο παγκόσμιο γίγνεσθαι. Λειτουργώντας με καθαρά ανθρωπιστικό προσανατολισμό, μένει να εντοπιστεί το κατά πόσον έχει τη δύναμη να κινητοποιήσει την κοινή γνώμη, ευαισθητοποιώντας την για τις πολύπλευρες συνέπειες των πυρηνικών όπλων και το κατά πόσο η ίδια η επικαιρότητα αντιδρά στη δυναμική της.

Κλείνοντας, το παρόν θέμα αποτελεί μία ενδιαφέρουσα μελέτη, καθόσον έχει μελετηθεί ελάχιστα από τους/τις Έλληνες/ίδες ερευνητές/τριες. Μέσα σε αυτά τα πλαίσια, ο συγγραφέας θα προσπαθήσει να αναδείξει, όσο το δυνατόν πιο ερευνητικά τεκμηριωμένα, όλες τις πτυχές αυτής της Συνθήκης, διότι συνιστά ένα καινοτόμο και διπλωματικά «τολμηρό» κείμενο.

Κεφάλαιο 1^ο

Πυρηνικά όπλα: Εννοιολογική προσέγγιση, χαρακτηριστικά, χώρες με πυρηνικό οπλοστάσιο και συναφείς όροι.

Όπως πολύ εύστοχα αναφέρει ο Σουηδός νομπελίστας φυσικός Hanes Alfven «Τα άτομα της ειρήνης και τα άτομα του πολέμου είναι σιαμαία δίδυμα», θέλοντας να αναδείξει το γεγονός ότι η πυρηνική ενέργεια μπορεί να μετατραπεί πολύ εύκολα από εργαλείο ενέργειας σε εργαλείο πολέμου (Sagan, 2011). Στο παρόν κεφάλαιο θα επιχειρηθεί μία σύντομη επεξήγηση του όρου πυρηνικά όπλα, καθώς και άλλων εννοιών που σχετίζονται με αυτά, όπως για παράδειγμα η πυρηνική διασπορά. Θα παρουσιαστούν επίσης τα βασικά χαρακτηριστικά και οι ιδιότητες των πυρηνικών όπλων και θα αναδειχθούν οι πολυδιάστατες επιπτώσεις τους. Τέλος, θα γίνει σύντομη αναφορά στα κράτη που διαθέτουν πυρηνικό οπλοστάσιο, καθώς και στο εύρος τους.

1.1 Προσεγγίζοντας εννοιολογικά τα πυρηνικά όπλα

Με τον γενικό όρο *πυρηνικά όπλα (nuclear weapons)* προσδιορίζονται όλα εκείνα τα όπλα, η κατασκευή των οποίων βασίζεται στην πυρηνική ενέργεια. Διακρίνονται σε δύο τύπους: τα *πυρηνικά* ή *αλλιώς ατομικά (nuclear/ atomic weapons)*, όπως είναι ο επιστημονικός όρος για την ατομική βόμβα, και τα *θερμοπυρηνικά (thermonuclear weapons)*, όπως χαρακτηρίζεται η *βόμβα υδρογόνου (hydrogen bomb)* (Κουσκουβέλης, 2000).

Πολύ σημαντική θεωρείται και η διάκριση ανάμεσα στα *στρατηγικά (strategic nuclear weapons)* και *μη στρατηγικά* ή *τακτικά πυρηνικά όπλα (non-strategic/ tactical nuclear weapons)*. Σύμφωνα με την Woolf (2010) ως στρατηγικά πυρηνικά όπλα θεωρούνται εκείνα τα οπλικά συστήματα που κατευθύνονται εναντίον ενός ή περισσοτέρων εχθρικών στόχων και αποσκοπούν στη σταδιακή καταστροφή της πολεμικής ικανότητας και διάθεσης διεξαγωγής πολέμου του εχθρού. Οι στόχοι που πλήττονται είναι προσεκτικά επιλεγμένοι και περιλαμβάνουν πολεμικές αποθήκες, το οδικό σύστημα, το δίκτυο τηλεπικοινωνιών, χρήσιμα υλικά και τα συστήματα παροχής ενέργειας,

προκειμένου να δημιουργήσουν μακροπρόθεσμες βλάβες. Ο Κουσκουβέλης (2007) χαρακτηρίζει στρατηγικά εκείνα τα όπλα που δύνανται να κρίνουν με αποφασιστικό τρόπο την έκβαση μίας πολεμικής σύγκρουσης. Συνεχίζοντας, κάνει έναν σημαντικό διαχωρισμό, περιγράφοντας τα πυρηνικά όπλα ως *κατεξοχήν στρατηγικά*. Στην κατηγορία των στρατηγικών όπλων εμπίπτουν τα οπλικά συστήματα που επιτρέπουν τη χρησιμοποίηση πυρηνικών που καλύπτουν μεγάλες αποστάσεις, όπως για παράδειγμα οι *βαλλιστικοί πύραυλοι* τόσο μέσου όσο και μεγάλου βεληνεκούς, τα βομβαρδιστικά μεγάλου βεληνεκούς, τα αντιβαλλιστικά συστήματα, οι πύραυλοι κρουαζιέρας και τα δορυφορικά συστήματα. Αντιθέτως, τα μη-στρατηγικά πυρηνικά όπλα σχετίζονται με τη χρήση του πυρηνικού οπλισμού από ξηράς, αέρα ή θαλάσσης ενάντια στις εχθρικές δυνάμεις, τις υποδομές και τα πολεμικά τους υλικά. Στην ουσία υποστηρίζουν επιχειρήσεις που συμβάλλουν στην επίτευξη μίας στρατιωτικής αποστολής περιορισμένης εμβέλειας ή συνδράμουν σε μικρούς στρατιωτικούς ελιγμούς (Κουσκουβέλης, 2007)

Για να γίνει περισσότερο αντιληπτός ο διαχωρισμός οφείλουμε να σταθούμε στα σημαντικότερα διακριτά χαρακτηριστικά τους. Λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι οι όροι *μικρής εμβέλειας (short-range)*, *θεατρικά (theater)*, *τακτικά (tactical)* και *οριοθετημένα στο πεδίο μαχών (battlefield)* χρησιμοποιούνται εναλλακτικά για τα μη-στρατηγικά πυρηνικά όπλα, γίνεται εύκολα αντιληπτό ότι οι δύο κατηγορίες όπλων έχουν διαφορετική πολεμική φιλοσοφία και στοχοθεσία. Από τη μία, έχουμε να κάνουμε με τα στρατηγικά πυρηνικά όπλα, με διηπειρωτικά όπλα μαζικής καταστροφής ενώ από την άλλη με όπλα περιορισμένης δράσης και πιο συγκεκριμένων συνεπειών (Kristensen & Norris, 2012). Επιπρόσθετα, τα στρατηγικά πυρηνικά όπλα δεν πλήττουν αποκλειστικά πολεμικούς στόχους αλλά και πολιτικούς, όπως για παράδειγμα πόλεις, εργοστάσια και οδικό δίκτυο, προκειμένου να προκαλέσουν ανεπανάρθωτη ζημία και να θέσουν το αντίπαλο κράτος σε δυσμενή θέση. Τα μη-στρατηγικά πυρηνικά όπλα αφορούν μόνο στρατιωτικούς στόχους εν μέσω μίας αποστολής και συνήθως διευκολύνουν την επιτυχημένη έκβασή της (Kristensen & Korda, 2019).

Λειτουργώντας μέσα σε ένα κονστрукτιβιστικό πλαίσιο σκέψης, η Harrington de Santana (2009) θεωρεί ότι τα πυρηνικά όπλα είναι παντοδύναμα διότι οι

άνθρωποι τους προσδίδουν αυτή την ιδιότητα. Κατά την κρίση της, όλα τα στρατιωτικά αντικείμενα λαμβάνουν νόημα ισχύ από όσους τα χρησιμοποιούν. Πρόκειται συνεπώς για μία διαδικασία πυρηνικού φετιχισμού, κατά την οποία τα όπλα βιώνονται ως μέσα θετικής κοινωνικής αξίας, ασφάλειας και δύναμης.

Η εννοιολογική αποτύπωση των πυρηνικών όπλων ρίχνει ένα πρώτο φως στη δυναμική και τη φύση των συγκεκριμένων στρατιωτικών μέσων. Η πληρέστερη κατανόησή τους προϋποθέτει την περιγραφή των σημαντικότερων χαρακτηριστικών και ιδιοτήτων τους.

1.2 Βασικά χαρακτηριστικά και ιδιότητες των πυρηνικών όπλων

Η πυρηνική βόμβα οφείλει τη σαρωτική της ισχύ στη διάσπαση πυρήνων πλουτωνίου και ουρανίου σε ελαφρότερα χημικά στοιχεία. Όσον αφορά στη θερμοπυρηνική βόμβα ή αλλιώς βόμβας υδρογόνου, η ενέργεια που εκλύεται προκαλείται από τη σύντηξη πυρήνων βαρέων ισोटόπων του υδρογόνου. Επιστημονικά εφικτή πλέον είναι και η δημιουργία βόμβας νετρονίου, ως όπλο με ενισχυμένη αλλά και περιορισμένη ακτινοβολίας (Κουσκουβέλης, 2000).

Γίνεται αντιληπτό ότι η λειτουργία ενός πυρηνικού όπλου βασίζεται στην τεράστια ενέργεια που είναι δυνατόν να εκλυθεί σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα. Οι ατομικές κεφαλές περιέχουν Ουράνιο (U) ή Πλουτώνιο (Pu), αμιγώς πυρηνικά υλικά, τα οποία εμπλέκονται σε αλυσιδωτές αντιδράσεις. Υπάρχουν δύο ειδών διαφορετικές κεφαλές: οι κεφαλές σχάσης και οι κεφαλές σύντηξης. Στην πρώτη κατηγορία, λαμβάνει χώρα μία άνευ ελέγχου πυρηνική σχάση, κατά τη διάρκεια της οποίας νετρόνια βομβαρδίζουν έναν βαρύ ραδιενεργό πυρήνα. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την έκλυση ενέργειας και την παραγωγή άλλων ελαφρύτερων πυρήνων και νετρονίων. Συνεπακόλουθα, τα νέα νετρόνια συνεχίζουν να βομβαρδίζουν τους παραγόμενους πυρήνες με τη διαδικασία να επαναλαμβάνεται συνεχώς. Αυτή η αυτοσυντηρούμενη αλυσιδωτή αντίδραση προκαλεί μία έκρηξη μεγάλης ισχύος. Στις βόμβες που λειτουργούν με πυρηνική σύντηξη γίνεται η σχάση ενός υλικού, προκειμένου να προκληθεί υπερθέρμανση και να συντηχθούν δύο ελαφριοί πυρήνες σε

έναν βαρύ. Η βόμβα προκαλεί ωστικό και θερμικό κύμα και εκτοξεύει ραδιενέργεια που δύναται να οδηγήσει σε καρδιοπάθειες και γενετικές ανωμαλίες (Καρακάνας, 2018).

Συνεπώς, οι καταστροφικές συνέπειες των πυρηνικών όπλων διακρίνονται σε δύο κατηγορίες. Η πρώτη κατηγορία περιλαμβάνει τις συνέπειες που ομοιάζουν με εκείνες μίας τυπικής έκρηξης αλλά είναι πολύ μεγαλύτερες σε κλίμακα. Η δεύτερη κατηγορία σχετίζεται αποκλειστικά με τις πολύ χαρακτηριστικές συνέπειες των πυρηνικών. Πιο συγκεκριμένα, εκλύεται έντονη ακτινοβολία κατά την πρώτη φάση της έκρηξης. Επιπρόσθετα, διοχετεύεται ραδιενέργεια, η οποία μαζί με σωματίδια από τους καταστραμμένους στόχους μεταφέρονται μέσω του αέρα σε μεγάλες αποστάσεις. Ιδιαίτερα σημαντική είναι και η δημιουργία ενός πολύ ισχυρού ηλεκτρομαγνητικού κύματος, η οποία προκύπτει από την απελευθέρωση μεγάλης ποσότητας ηλεκτρομαγνητικής ενέργειας σε χώρο με περιορισμένο όγκο. Στην πραγματικότητα, το χαρακτηριστικό που αποδίδει στα πυρηνικά όπλα την ιδιότητα των όπλων μαζικής καταστροφής δεν είναι οι βραχυπρόθεσμες συνέπειές τους, αλλά αυτές που διατηρούνται εις βάθος χρόνου σε οικονομικό, πολιτικό, ανθρωπιστικό, κοινωνικό και ψυχοβιολογικό επίπεδο (Κουσκουβέλης, 2007).

Αναγκαία είναι και η διευκρίνηση της έννοιας της *χρήσης των πυρηνικών όπλων*, καθώς αυτή είναι ουσιαστικά που προσδίδει το στοιχείο της παντοδυναμίας σε αυτά. Για την Tannenwald (2007) η χρήση συνιστά ένα καθαρά *υλιστικό φαινόμενο (materialistic phenomenon)* που περιορίζεται στην πυροκρότηση των πυρηνικών. Συμβαίνει κάθε φορά που ένα πυρηνικό εκρηκτικό ρίχνεται ή εκτοξεύεται σε όλες τις άλλες περιπτώσεις εκτός από αυτές των δοκιμών. Αυτή η υλιστική προσέγγιση έρχεται σε αντιδιαστολή με την *ιδεατή χρήση (ideational use)*, η οποία ουσιαστικά συνίσταται στο γεγονός ότι το οποιοδήποτε κράτος ή άτομο διαθέτει ουσιώδη μέσα άσκησης δύναμης, έχει την ικανότητα να τα χρησιμοποιήσει κατά βούληση, ακόμα και όταν δεν το κάνει, δημιουργώντας έναν υπαρκτό φόβο.

Αυτό που ωστόσο ξεχωρίζει στο έργο της Tannenwald (2007) είναι η περιγραφή των πυρηνικών όπλων υπό το πρίσμα του *πυρηνικού ταμπού*

(*nuclear taboo*). Για τη συγγραφέα οι κανονιστικές ιδέες της ηθικής και της νομιμοποίησης έχουν οδηγήσει στη δημιουργία ενός συλλογικού άγραφου νόμου που προάγει τη μη-χρήση των πυρηνικών όπλων ο οποίος ομοιάζει με ταμπού. Η συγκεκριμένη αντίληψη δεν περιορίζει μόνο τη συμπεριφορά και τη δράση των πυρηνικών κρατών αλλά συγκροτεί και τις ταυτότητές τους ως πολιτισμένα έθνη. Για να γίνει πιο ξεκάθαρο, η θεωρητικός χρησιμοποιεί ως παράδειγμα τις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής (ΗΠΑ), θεωρώντας ότι δεν έχει ξαναχρησιμοποιήσει πυρηνικό όπλο από το 1945, παρότι έχει εμπλακεί σε μια πληθώρα πολεμικών συρράξεων από τότε, διότι οι συνέπειες ενός πυρηνικού όπλου αντιτίθενται στον προσδιορισμό τους ως κράτος ισότητας και αλληλεγγύης.

Σύμφωνα με την Atkinson (2010) μία σημαντική ιδιότητα των πυρηνικών όπλων είναι ότι ακόμα και η απλή κατοχή τους συμβάλλει στον πλήρη έλεγχο ζητημάτων, χωρίς την ανάγκη εμπλοκής σε αντιπαραθέσεις. Αναλυτικότερα, οι χώρες με πυρηνικό οπλοστάσιο λειτουργούν όχι μόνο συστηματικά αλλά και με συνέπεια, προωθώντας τις κυρίαρχες αξίες, ιδέες και θεσμούς, προκειμένου να εξυπηρετήσουν τα συμφέροντα τους, συνήθως εις βάρος των μη πυρηνικών χωρών. Συνεπώς, παρότι τα πυρηνικά όπλα δεν χρησιμοποιούνται με την ξεκάθαρη υλιστική σημασία του όρου, εντούτοις συνιστούν ένα αξιοζήλευτο εργαλείο πολιτικής επιρροής.

Σε ανάλογο μήκος κύματος, η πολιτική φιλόσοφος Arendt (όπως αναφέρεται στο Harrington, 2016) ανέφερε ότι ο κίνδυνος των πυρηνικών όπλων δεν βασίζεται στην απειλή της χρησιμοποίησής τους, αλλά σε μία εσωτερική ιδιότητα «υπνωτισμού», καθώς καταφέρνουν να βάλουν για ύπνο την κοινή λογική. Το αποτέλεσμα είναι ένας κόσμος, στον οποίο οι άνθρωποι αποδίδουν την ευθύνη της καταστροφής στα ίδια τα όπλα, όντας ικανά να αποτρέψουν και να διατηρήσουν την ειρήνη. Μιλάμε λοιπόν για μία «ομαλοποίηση» των πυρηνικών.

Ιδιότυπο χαρακτηριστικό των πυρηνικών όπλων συνιστά η δημιουργία της *πυρηνικής ισορροπίας* (*nuclear balance*), η οποία βασιζόμενη στην παντοδυναμία των πυρηνικών όπλων, διαφοροποιείται πλήρως από τη συμβατική ισορροπία, όπως ενυπάρχει ως έννοια στον κοινό νο. Ως

πυρηνική ισορροπία περιγράφεται η εξισορρόπηση των πυρηνικών δυνάμεων δύο ή περισσότερων κρατών στο διεθνές προσκήνιο. Πρόκειται για μία δυναμική και ρευστή κατάσταση κατά την οποία τα κράτη προσπαθούν να εξασφαλίσουν την πυρηνική αποτροπή, εμπλεκόμενα σε μία λογική πυρηνικής απειλής και προβάλλοντας την ικανότητα της *σίγουρης αμοιβαίας καταστροφής* (*mutually assured destruction*) (Marinov, 2020).

Η πυρηνική ισορροπία βασίζεται στην καταστροφική ισχύ των πυρηνικών όπλων, γεγονός που από μόνο του λειτουργεί ανασταλτικά στις βλέψεις του αντιπάλου. Η δημιουργία των πυρηνικών όπλων μετέβαλλε τα έως τότε στρατιωτικά δεδομένα που προσδιόριζαν τα κράτη ως περισσότερο ή λιγότερο ισοδύναμα, καθώς πριν από αυτά οι πολεμικές συγκρούσεις ήταν ιδιαίτερα αμφίροπες και σε πολλές περιπτώσεις κρίνονταν και από τις συγκυρίες, οδηγώντας στη χειρότερη στην κατάκτηση μίας χώρας. Αντιθέτως, η διασάλευση της πυρηνικής ισορροπίας δύναται να οδηγήσει σε εξαϋλωση του ενός ή και των δυο αντίπαλων μερών, αποδεικνύοντας περίτρανα ότι η πυρηνική ισορροπία δεν προσμετράται με βάση την αριθμητική ισοτιμία στο πυρηνικό οπλοστάσιο, αλλά με βάση την ικανότητα καταστροφής που διαθέτει η κάθε πλευρά (Κουσκουβέλης, 2007).

Με όποιο τρόπο και αν προσεγγίσει κανείς τα πυρηνικά όπλα, σε όποιο θεωρητικό ρεύμα και αν ανήκει ένα είναι σίγουρο: ο κόσμος έχει μόνο να επωφεληθεί από τη σταδιακή μείωσή τους έως την οριστική εξάλειψή τους. Βεβαίως αυτό προϋποθέτει γενναίες πολιτικές ενέργειες και ανθρωπιστική μέριμνα από τα λεγόμενα πυρηνικά κράτη, που παρουσιάζονται στη συνέχεια.

1.3 Η παγκόσμια διάσταση των πυρηνικών όπλων : χώρες με πυρηνικό οπλοστάσιο και πυρηνικά προγράμματα

Αναμφισβήτητα, δεν διαθέτουν όλα τα κράτη πυρηνικό οπλοστάσιο ούτε και φυσικά επιθυμούν να αποκτήσουν. Προκειμένου συνεπώς να θεωρηθεί μία χώρα ως πυρηνική θα πρέπει είτε αποδεδειγμένα να διαθέτει είτε να εικάζεται ότι διαθέτει πυρηνικά όπλα στην κατοχή της (Sagan, 2010). Εκτιμάται ότι το 2016 υπήρχαν περίπου 22,400 πυρηνικά όπλα σε 111 τοποθεσίες σε 14

χώρες. Περίπου τα 8.000 από αυτά είναι ενεργά και κατά συνέπεια διαθέσιμα επιχειρησιακά (Norris & Kristensen, 2016).

Σε μία προσπάθεια κατηγοριοποίησης των πυρηνικών χωρών, ο Meyer (1986) κάνει λόγο για *πυρηνικά ικανά κράτη* (*nuclear capable states*). Προκειμένου να χαρακτηριστεί μία χώρα ως πυρηνικά ικανή πρέπει να διαθέτει τα παρακάτω τεχνικά και οικονομικά στοιχεία: εγχώρια κοιτάσματα ουρανίου, μεταλλουργική δραστηριότητα, ανθρακωρύχους, παραγωγή σιδήρου, κατασκευαστικό ανθρώπινο δυναμικό, χημικούς μηχανικούς, παραγωγή νιτρικού οξέος, δυνατότητα παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, πυρηνικούς φυσικούς, φυσικούς, χημικούς και ειδικούς στα ηλεκτρονικά. Γίνεται συνεπώς εύκολα κατανοητό ότι η υλικοτεχνική και οικονομική πολυπλοκότητα του εγχειρήματος δύναται να λειτουργήσει αποτρεπτικά για την εμφάνιση νέων πυρηνικών χωρών. Παρόλα αυτά, η περίπτωση αναπτυσσόμενων χωρών που ανέπτυξαν πυρηνικό πρόγραμμα, όπως η Ινδία και το Πακιστάν, αποδεικνύει ότι όταν υπάρχει θέληση, υπάρχει και τρόπος (Roka, 2018).

Από την πρώτη πυρηνική δοκιμή των ΗΠΑ μέχρι και την πυρηνική δοκιμή της Βόρειας Κορέας το 2006 παρατηρείται μία αργή αλλά σταθερή αύξηση στη διάδοση του πυρηνικού οπλισμού. Έχει παρατηρηθεί ότι κάθε πέντε περίπου χρόνια παρουσιάζεται και ένα νέο πυρηνικό κράτος, εξαιρουμένης της Νότιας Αφρικής και των τριών πρώην Σοβιετικών κρατών που ουσιαστικά «κληρονόμησαν» το πυρηνικό οπλοστάσιο που βρίσκονταν προγενέστερα στην επικράτειά τους. Πλέον γίνεται λόγος για μία δεύτερη γενιά πυρηνικών κρατών, ανάμεσα στις οποίες συγκαταλέγονται η Ινδία, το Ισραήλ, η Βόρεια Κορέα και το Πακιστάν, χωρίς ωστόσο να είναι γνωστό το πότε ακριβώς απέκτησαν το πυρηνικό τους οπλοστάσιο (Sagan, 2011).

Παρόλα αυτά, η Ρωσία και οι ΗΠΑ αποτελούν τους αναμφισβήτητους πρωταγωνιστές στην πυρηνική σκακιέρα, διαθέτοντας το 96% του συνολικού παγκόσμιου πυρηνικού οπλοστασίου, το 91% του οποίου θεωρείται επιχειρησιακά ενεργό. Πέρα από τις χώρες που προαναφέρθηκαν στην προηγούμενη παράγραφο, πυρηνικά διαθέτουν η Μεγάλη Βρετανία, η Γαλλία και η Κίνα. Οφείλει να υπογραμμιστεί ότι πέντε μη-πυρηνικές χώρες του

NATO και πιο συγκεκριμένα το Βέλγιο, η Τουρκία, η Ολλανδία, η Γερμανία και η Ιταλία «φιλοξενούν» περίπου 200 αμερικανικές πυρηνικές βόμβες σε έξι αμερικανικές αεροπορικές βάσεις (Norris & Kristensen, 2009).

Ενδιαφέρον παρουσιάζει μία πιο λεπτομερής παρουσίαση των πυρηνικών κρατών. Αρχής γενομένης από τις **ΗΠΑ**, το τέλος του Ψυχρού Πολέμου βρίσκει την υπερδύναμη με ένα εξαιρετικά πλούσιο οπλοστάσιο, τόσο εντός όσο και εκτός των αμερικανικών συνόρων. Τα τελευταία 30 περίπου χρόνια η Ουάσιγκτον έχει αναθεωρήσει το πυρηνικό της οπλοστάσιο, διατηρώντας σήμερα πυρηνικά σε 13 κράτη, πέντε εκ των οποίων Ευρωπαϊκά (Norris & Kristensen, 2009). Πιστεύεται ότι η χώρα διαθέτει 9,400 πυρηνικές κεφαλές, οι 2,468 με επιχειρησιακή ετοιμότητα. Από τις 70.000 κεφαλές που δημιουργήθηκαν από το 1945 και έπειτα, οι 60.000 έχουν ήδη αποσυναρμολογηθεί, με τον μεγαλύτερο όγκο να λαμβάνει χώρα από το 1990 και έπειτα (Norris & Kristensen, 2016). Είναι χαρακτηριστικό ότι έχοντας ως κορύφωση της περιόδου της προεδρίας Ομπάμα, οι ΗΠΑ ενεπλάκησαν πιο ενεργά σε μία σειρά από στρατηγικές, με βασικό στόχο τον περιορισμό των πυρηνικών όπλων. Συγκεκριμένα, έδωσαν έμφαση στην αναθέρμανση των αντιπυρηνικών συζητήσεων με τη Ρωσία και την Κίνα, στην ανανέωση επίσημων δεσμευτικών συμφωνιών με τη Ρωσία, στην αποτροπή χωρών που επιθυμούσαν να αποκτήσουν πυρηνικό οπλοστάσιο, στον περιορισμό της διασποράς πυρηνικών όπλων και στη μείωση του αριθμού των δικό τους πυρηνικών. Σημαντικό βήμα ήταν και η διαρκής επιβεβαίωση των συμμάχων ότι θα συνδράμουν στην προστασία τους αλλά και στην εξασφάλιση ότι για όσο θα διαθέτουν πυρηνικό οπλοστάσιο, αυτό θα είναι ασφαλές και αξιόπιστο (Perry, Scowcroft & Ferguson, 2009).

Το αντίπαλο δέος η **Ρωσία** εκτιμάται ότι διαθέτει πυρηνικά όπλα σε 48 εγχώριες τοποθεσίες. Ο αριθμός αυτός είναι δραματικά μειωμένος, δεδομένου ότι πριν τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης, υπήρχαν 500 πυρηνικές αποθήκες διάσπαρτες στην επικράτεια. Η πτώση του καθεστώτος και το τέλος του Ψυχρού Πολέμου δημιούργησαν μια πυρηνική «κινητικότητα», με τη Ρωσία να μαζεύει πυρηνικά όπλα από πρώην σοβιετικές δημοκρατίες (Λευκορωσία, Καζακστάν, Ουκρανία) και να μειώνει το πυρηνικό της οπλοστάσιο, δεσμευόμενη από διεθνείς συμφωνίες (Norris & Kristensen,

2009). Η πιο σημαντική από αυτές θεωρείται η διμερής συνθήκη που υπογράφηκε το 1991 μεταξύ Ηνωμένων Πολιτειών και Σοβιετικής Ένωσης με στόχο τη μείωση των στρατηγικών επιθετικών όπλων. Μέσω αυτής η Σοβιετική Ένωση αναλάμβανε, μέσα σε άλλα, την παροχή πληροφοριών αναφορικά με τις τοποθεσίες των πυρηνικών της όπλων, τα οποία κατατάσσονται σε τρεις διαφορετικές κατηγορίες: οι επιχειρησιακές κεφαλές ευρισκόμενες σε στρατιωτικές βάσεις, οι παροπλισμένες κεφαλές που βρίσκονται σε εγχώριες αποθήκες και οι κεφαλές που βρίσκονται σε πυρηνικά εργοστάσια (Norris & Kristensen, 2009). Ο αριθμός των πυρηνικών κεφαλών υπολογίζεται στις 12.000, εκ των οποίων 4.650 επιχειρησιακά έτοιμες (Norris & Kristensen, 2016).

Οι υπόλοιπες χώρες διαθέτουν, όπως προαναφέρθηκε, μόλις το 5% των πυρηνικών όπλων. Η **Μεγάλη Βρετανία** έχει μειώσει το πυρηνικό της οπλοστάσιο, διαθέτοντας μόνο έναν τύπο πυρηνικού όπλου τον βαλλιστικό πύραυλο Trident II, ο οποίος εκτοξεύεται από υποβρύχιο. Ομοίως, η **Γαλλία** κατέχει και αυτή το ίδιο πυραυλικό σύστημα αλλά και αέρος-εδάφους πύραυλους σε τέσσερις στρατιωτικές βάσεις (Norris & Kristensen, 2009). Παρότι δεν υπάρχουν επίσημα στοιχεία, θεωρείται ότι η **Κίνα** έχει 240 πυρηνικές κεφαλές, με την αμερικανική κατασκοπεία να κάνει λόγο για αύξηση τους τα επόμενα 15 χρόνια. Επίσημα στοιχεία δεν υπάρχουν έπειτα για το **Πακιστάν** ούτε και για την **Ινδία**. Εικάζεται ότι η πρώτη διαθέτει 70-90 κεφαλές και η δεύτερη 60-80, έχοντας όμως εξασφαλίσει υλικά για την κατασκευή από 65 έως 105 κεφαλών. Όσον αφορά στο **Ισραήλ**, παρότι δεν έχει επίσημα επιβεβαιώσει ή διαψεύσει την ύπαρξη πυρηνικών όπλων στο έδαφός του, αμερικανικά στοιχεία αναφέρουν την κατοχή 80 κεφαλών. Τέλος, γνωρίζουμε ότι η **Βόρεια Κορέα** έχει προβεί σε δύο πυρηνικές δοκιμές και έχει επαρκές πλουτώνιο για 8-12 βόμβες (Norris & Kristensen, 2016).

Αχτίδας αισιοδοξίας για έναν πλανήτη χωρίς πυρηνικά όπλα συνιστούν εκείνες οι χώρες που απέμπλεσαν τα πυρηνικά τους προγράμματα, για διαφορετικούς λόγους η κάθε μία. Αρχικά, η Ταιβάν και η Νότια Κορέα «διέλυσαν» τα πυρηνικά τους όπλα, έπεται από προτροπή του ενός παντοδύναμου συμμάχου τους, των ΗΠΑ, ή αναγκάστηκαν από την υπερδύναμη να το κάνουν, όπως συνέβη στην περίπτωση του Ιράκ. Κάποιες

κυβερνήσεις προέβησαν σε αυτή την κίνηση, εν αναμονή εσωτερικών καθεστωτικών αλλαγών, όπως για παράδειγμα η Ρουμανία, η πρώην Γιουγκοσλαβία και η Νότια Αφρική. Τέλος, υπήρξαν και χώρες που τερμάτισαν την πυρηνική έρευνα μετά από κοινή συμφωνία με γειτονικά κράτη, με χαρακτηριστικό παράδειγμα τη Γερμανία και την Ιταλία (Sagan, 2011).

1.4 Κατανοώντας την έννοια της πυρηνικής διασποράς

Η απαρχή της πυρηνικής εποχής αναπόφευκτα προκάλεσε την απορία για το εάν το άτομο πυροδοτεί ή εξισορροπεί την παγκόσμια πολιτική σκηνή. Όπως ήταν αναμενόμενο, η αισιόδοξη πλευρά θεωρεί ότι τα πυρηνικά όπλα αποτρέπουν και κατά συνέπεια λειτουργούν ως αντισταθμιστικός παράγοντας. Η απαισιόδοξη όμως υποστηρίζει ότι η συγκεκριμένη κατηγορία προκαλεί φόβο και παρεξηγήσεις, κρίνοντας ότι η απόφαση ενός κράτους να τα αποκτήσει απλά οδηγεί σε πυρηνικό πολλαπλασιασμό, γεμίζοντας τον πλανήτη απειλές (Gartzke & Jo, 2009).

Η απαισιόδοξη εκτίμηση του πυρηνικού πολλαπλασιασμού, ουσιαστικά ισοδυναμεί με το φαινόμενο της *πυρηνικής διασποράς (nuclear proliferation)*, κάτι που επιχειρεί να τερματίσει η ΣΑΠΟ, όπως θα περιγραφεί στο Κεφάλαιο 3. Η πυρηνική διασπορά προκύπτει όταν ένα κράτος που δεν διαθέτει πυρηνικό οπλοστάσιο, το αποκτά, λαμβάνοντας τον χαρακτηρισμό «πυρηνικό» (Gartzke & Kroenig, 2009).

Αυτή ωστόσο είναι μία απλουστευμένη προσέγγιση του ζητήματος της διασποράς, καθόσον δεν επεξηγεί επακριβώς ποιες καταστάσεις περικλείει ο όρος «απόκτηση». Όντας ιδιαίτερα επικριτικός απέναντι στον συγκεκριμένο ορισμό, ο Robinson (2015) αναρωτιέται εάν η διασπορά συνδέεται με τη δημιουργία πυρηνικών, την εισαγωγή ή εξαγωγή τεχνογνωσίας, την απλή κατοχή ή όλες αυτές τις δραστηριότητες μαζί. Θα μπορούσε η διασπορά να αφορά μόνο τη χρησιμοποίηση της πυρηνικής τεχνογνωσίας για την παρασκευή όπλων ή κάθε χώρα με πυρηνικά υλικά είναι εν δυνάμει μία απειλή για την παγκόσμια ειρήνη; Για τον ειδικό, ο προαναφερθέντας ορισμός είναι προσανατολισμένος προς το αποτέλεσμα, πρακτικά αγνοώντας τις συμπεριφορές που προηγούνται της απόκτησης.

Για αυτόν τον λόγο προτείνει έναν πιο λεπτομερή ορισμό, ο οποίος παρότι δεν τον ικανοποιεί στο έπακρο, θεωρεί ότι είναι πιο αντιπροσωπευτικός του όρου. Κάνει λόγο για μία διαδικασία κατά την οποία οι χώρες έρχονται πιο κοντά ή απομακρύνονται από το ενδεχόμενο κατασκευής ενός πυρηνικού όπλου. Ωστόσο, δεν είναι απαραίτητο ότι οι χώρες θα ακολουθήσουν πιστά τη μία πορεία ή την άλλη, καθώς εξωτερικοί και εσωτερικοί παράγοντες δύναται να πυροδοτήσουν ή να καταστείλουν τη διάθεση για πυρηνική διασπορά. Οι χώρες δεν μπορούν να χαρακτηριστούν ως πυρηνικές, έως τη στιγμή που θα εμπλακούν σε μία πυρηνική δοκιμή. Ακόμα και τότε όμως οι ίδιες έχουν τη δυνατότητα να αυτοανακηρυχθούν πυρηνικές, ανεξάρτητα από την πραγματοποίηση ή όχι δοκιμών.

Όντας υπέρμαχοι του ρεαλισμού, υπάρχουν ορισμένοι «αισιόδοξοι» ακαδημαϊκοί, οι οποίοι προβλέπουν μία «άενη πυρηνική ειρήνη», θεωρώντας ότι τα κράτη και οι κυβερνώντες λειτουργούν με κοινή λογική, που τους αποτρέπει από την προσφυγή στα πυρηνικά όπλα κατά τη διάρκεια κρίσεων. Κατά την άποψή τους, η δημιουργία εναλλακτικών οπλικών συστημάτων, η ανάπτυξη στρατιωτικών συστημάτων ελέγχου και διαχείρισης και η αποφυγή πολεμικών απειλών είναι τόσο εύκολα στη σημερινή εποχή, που δεν απαιτείται η χρησιμοποίηση του πυρηνικού οπλοστασίου. Θεωρούν λοιπόν ότι η διασπορά μειώνει τις πιθανότητες ενός γενικευμένου πολέμου (Rauchhaus,2009).

Η πυρηνική διασπορά θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι είναι συνυφασμένη με την έννοια της *πυρηνικής αποτροπής* (*nuclear deterrence*), καθώς η λογική πίσω από την πυρηνική διασπορά είναι εξασφάλιση της ασφάλειας μέσω της πρόκλησης φόβου. Σύμφωνα με τον Waltz (1990), η αποτροπή είναι μία πολυδιάστατη έννοια που βασίζεται στην αποθάρρυνση ενός αντιπάλου να δράσει, εκφοβίζοντάς τον για τις συνέπειες των πράξεων του. Προκειμένου να συμβεί αυτό, ένα κράτος πρέπει να διαθέτει όχι μόνο τη δύναμη να αντιμετωπίσει την πρώτη επίθεση αλλά και να αντεπιτεθεί για να εκμηδενίσει οποιοδήποτε κέρδος ήλπιζε να αποκομίσει ο αντίπαλος. Βέβαια η έννοια της πυρηνικής αποτροπής κρατά όλα αυτά σε θεωρητικό επίπεδο, διότι τέτοια στρατηγική είναι ευθεία απειλή χρησιμοποίησης ενός πυρηνικού μέσου, προκειμένου να επηρεαστεί η συμπεριφορά μίας αντίπαλης χώρας. Ο

θεωρητικός πάει την έννοια ένα βήμα παρακάτω, θεωρώντας ότι τα πυρηνικά όπλα «εξαγνίζουν» (1990: 732) τις στρατηγικές αποτροπής, απομακρύνοντας τα στοιχεία της άμυνας και της πολεμικής σύγκρουσης. Καθώς μόνο μία βόμβα μπορεί να προκαλέσει ανυπολόγιστες ζημιές, η πυρηνική διασπορά ως αμυντική τακτική φαντάζει ειρωνική.

Ανοίγοντας ένα παράθυρο στο μέλλον και αποδεικνύοντας τι μπορεί να συμβεί σε όποιον επιχειρήσει να επιτεθεί σε πυρηνική χώρα, η πυρηνική αποτροπή αντικαθιστά τους πολέμους με κρίσεις και εντάσεις. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο αναδύεται και η έννοια του *πυρηνικού εκβιασμού (nuclear blackmail)*, ως διαπραγματευτικό εργαλείο, μέσου άσκησης πίεσης και τρόπου διαχείρισης κρίσεων. Αναμφισβήτητα, τα κράτη με πυρηνικό οπλοστάσιο διαθέτουν ένα ασύγκριτο πλεονέκτημα, το οποίο τους δίνει τη δυνατότητα να ανταπεξέρχονται των δύσκολων καταστάσεων. Είναι χαρακτηριστικό ότι το πολιτικό-στρατιωτικό αυτό πλεονέκτημα υφίσταται ακόμα και όταν δεν γίνεται ευθεία αναφορά στην απειλή πυρηνικής επίθεσης, καθώς και η απλή κατοχή πυρηνικών λειτουργεί ανασταλτικά (Sechser & Fuhrmann, 2013).

Συμπερασματικά, η πυρηνική διασπορά δεν συνιστά την απλή, μονοδιάστατη κατοχή ή δημιουργία πυρηνικών όπλων. Αντιθέτως, όπως αποδεικνύεται από τα παραπάνω, είναι μία πολεμική φιλοσοφία, μία διπλωματική στρατηγική, μία επίφαση ασφάλειας, μία δυνατότητα διαχείρισης κρίσεων και ένα ξεπερασμένο φαινόμενο που οφείλει να εξαλείψει. Αν κάποιος διερωτάται τις αιτίες που ωθούν ένα κράτος προς τη διασπορά, αυτές θα παρουσιαστούν εκτενώς στο υποκεφάλαιο που έπεται.

1.5 Αιτίες διασποράς των πυρηνικών όπλων

Στην προσπάθεια αιτιολόγησης της πυρηνικής διασποράς έχουν δημιουργηθεί δύο πολύ σημαντικά ρεύματα σκέψης. Οι θεωρητικοί του πρώτου στρατοπέδου συντάσσονται υπέρ της ρεαλιστικής άποψης, θεωρώντας ότι τα κράτη αποκτούν πυρηνικά όπλα για λόγους ασφαλείας. Με άλλα λόγια, μέσα σε ένα πλαίσιο παγκόσμιας αναταραχής, οι χώρες χρειάζεται να προστατεύονται από τους πιθανούς εχθρούς τους, επιλέγοντας τα πυρηνικά όπλα, ως τα πιο αποτρεπτικά μέσα από όλα τα υπόλοιπα. Από τη άλλη μεριά, υπάρχουν οι υπέρμαχοι της ιδεαλιστικής άποψης που θεωρούν ότι τα κράτη

αποκτούν πυρηνικά όπλα διότι τα θεωρούν ωφέλιμα και απαραίτητα. Ενώ λοιπόν στην πρώτη ιδεολογική προσέγγιση η διασπορά προκρίνεται ως λύση ασφαλείας, στη δεύτερη αιτιολογείται από τον συμβολισμό που προκαλεί (Hymans, 2006).

Οι Jo και Gartzke (2007) προσεγγίζουν τις αιτίες της πυρηνικής διασποράς μέσα από το δίπτυχο ευκαιρία και θέληση. Η *πυρηνική ευκαιρία* (*nuclear opportunity*) σχετίζεται με όλους τους περιβαλλοντικούς περιορισμούς αλλά και τις δυνατότητες που έχει η εκάστοτε χώρα προκειμένου να κατασκευάσει πυρηνικά όπλα. Η πυρηνική ευκαιρία διακρίνεται σε τρεις βασικές κατηγορίες, που την αυξάνουν ή τη μειώνουν. Η πρώτη αφορά στην τεχνολογική γνώση που απαιτείται για την κατασκευή πυρηνικών όπλων, η δεύτερη στα απαραίτητα πυρηνικά υλικά και η τρίτη στην οικονομική δυνατότητα (Siverson & Starr 1990 όπως αναφέρεται στο Jo & Gartzke, 2007). Λαμβάνοντας υπόψη ότι κανένα, έως τώρα κράτος δεν έχει προβεί σε εισαγωγή πυρηνικών όπλων, ούτε είχε και την υπηρεσιακή δυνατότητα να χρησιμοποιήσει το πυρηνικό οπλοστάσιο άλλου κράτους, οι Jo και Gartzke (2007) είναι πεπεισμένοι για την άρρηκτη διασύνδεση της πυρηνικής ικανότητας με την πυρηνική διασπορά.

Εν συνεχεία, η *πυρηνική θέληση* (*nuclear willingness*) αναφέρεται σε όλους εκείνους τους παράγοντες που προκαλούν την προθυμία μίας χώρας να αποκτήσει πυρηνικά και οι οποίοι συνηθώς αφορούν εγχώριες και γεωπολιτικές συνθήκες. Λαμβάνοντας υπόψη ότι οι χώρες-διασπορείς (*countres-proliferators*) υπόκεινται σε διεθνή διπλωματική πίεση και διεθνείς συμβάσεις, γίνεται αντιληπτό ότι θα συμβάλλουν στη διασπορά μόνο όσες είναι πρόθυμες να υποστούν την αναπόφευκτη κατακραυγή.

Σε παρόμοιο μήκος κύματος, ο Sagan (1997) προσεγγίζει την απόφαση για τη διασπορά των πυρηνικών όπλων από τη σκοπιά των κινήτρων, κάνοντας λόγο για αιτίες που προκύπτουν από την ρεαλιστική ανάγκη για *ασφάλεια*, την *εγχώρια πολιτική σκηνή* και τις *αξίες*. Αρχικά, θεωρεί ότι η κατοχή και μόνο πυρηνικών όπλων δύναται να λειτουργήσει αποτρεπτικά για τους ενδεχόμενους εισβολείς, δημιουργώντας μία πολεμική ασυμμετρία ανάμεσα στα πυρηνικά και μη-πυρηνικά κράτη. Μέσα στο πλαίσιο της ασφάλειας, θεωρεί ότι τα παραγκωνισμένα διεθνώς κράτη είναι πιο πιθανό να

δημιουργήσουν πυρηνικά όπλα, ούτως ώστε να αναβαθμίσουν το κύρος τους στη διεθνή κοινότητα, αναδεικνύοντας την πολεμική υπεροχή τους. Αντίθετα, κράτη με ισχυρούς συμμάχους δεν εμπλέκονται στη διαδικασία της διασποράς, διότι αισθάνονται την συμμαχική ασφάλεια.

Πολύ σημαντικός παράγοντας διασποράς είναι η πολιτική κατάσταση που επικρατεί στο εσωτερικό μίας χώρας. Είναι κοινός τόπος ότι τα κράτη που αντιμετωπίζουν εσωτερικές αναταραχές θα επιδιώξουν την ανάπτυξη πυρηνικών προγραμμάτων, ως μέσο αποπροσανατολισμού της κοινής γνώμης. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν το Πακιστάν και η Ινδία, τα οποία παρόλα τα πολυπληθή προβλήματα που αντιμετωπίζουν, ενεπλάκησαν σε πυρηνικές διεργασίες για να τονίσουν το εθνικιστικό συναίσθημα (Sagan, 2016).

Επιπρόσθετα, το *είδος του καθεστώτος* που κυβερνά μία χώρα προτάσσεται ως εξίσου καθοριστική αιτία διασποράς, παρότι οι απόψεις των θεωρητικών παρουσιάζονται διχασμένες. Ορισμένοι θεωρούν ότι τα απολυταρχικά καθεστώτα έχουν τη δυναμική να κατευνάσουν οποιαδήποτε εσωτερική διαφωνία αναφορικά με την ανάπτυξη πυρηνικών όπλων. Ιδιαίτερα οι *μονοπρόσωπες δικτατορίες (personalist dictatorships)* αντιμετωπίζουν την κατοχή πυρηνικών όπλων, ως τη λύση για τα προβλήματα ασφαλείας που ενδεχομένως να αντιμετωπίσουν, έχοντας φυσικά λιγότερους ενδοιασμούς από άλλα είδη καθεστώτων. Αντιθέτως, οι δημοκρατίες έχουν τη δυνατότητα να αντιμετωπίζουν με μεγαλύτερη σύνεση τα διλήματα ασφαλείας που μπορούν να οδηγήσουν στην απόφαση για τη δημιουργία πυρηνικών όπλων (Way & Weeks, 2014)

Άλλοι ωστόσο διατείνονται ότι παραδείγματα πυρηνικών κρατών όπως η ΗΠΑ και η Γαλλία αποδεικνύουν ότι οι δημοκρατίες είναι εξίσου πιθανό να αναπτύξουν πυρηνικά προγράμματα. Σε αρκετά δημοκρατικά κράτη, τα πυρηνικά όπλα απολαμβάνουν ευρείας δημοτικότητας και αποδοχής, λειτουργώντας ως μοχλός πίεσης για τους πολιτικούς (Snyder, 2000). Ο Kroenig (2009) υποστηρίζει ότι ενυπάρχει μία ισχυρή διασύνδεση ανάμεσα στη δημοκρατία και τη διασπορά, καθώς τα δημοκρατικά καθεστώτα

αναπόφευκτα αφουγκράζονται την κοινή γνώμη, ιδιαίτερα όταν η αποδοχή ενός θέματος είναι καθολική.

Παρόλα αυτά, αρκετοί είναι οι θεωρητικοί που θεωρούν κέρνουν ότι η ίδια η ιστορική πορεία των πυρηνικών όπλων απορρίπτει το γεγονός ότι το είδος του καθεστώτος επηρεάζει την απόφαση περί πυρηνικής διασποράς. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρουν οι Jo και Gartzke (2007:184), «το γεγονός ότι οι εσωτερικοί πολιτικοί παράγοντες επηρεάζουν τις αποφάσεις περί διασποράς είναι πολύ υπερτιμημένες». Ομοίως, ο Montgomery (2013:157) πιστεύει ότι «το είδος του καθεστώτος έχει μικρή επιρροή στην επιθυμία των κρατών να αναζητήσουν τέτοια όπλα» και ο Sagan (2011: 237) συμφωνεί λέγοντας «ότι οι δημοκρατίες και οι απολυταρχίες είναι όμοιες στη συμπεριφορά διασποράς».

Αντιλαμβανόμαστε λοιπόν, ότι οι αιτίες διασποράς των πυρηνικών όπλων είναι ένα φαινόμενο που πρέπει να προσεγγίζεται ολιστικά. Κάθε μία από τις αιτίες που αναφέρθηκαν είναι σημαντική, αλλά δεν μπορεί να θεωρηθεί ως ένας αυτόνομος παράγοντας. Όλες οι αιτίες συνδέονται, άλλες περισσότερο και άλλες λιγότερο, ανάλογα με τις κοινωνικές, πολιτικές κοινωνικές και οικονομικές συγκυρίες που επικρατούν την εκάστοτε εποχή.

1.6 Οι πολυδιάστατες επιπτώσεις των πυρηνικών όπλων και της διασποράς τους.

Η επιστημονική κοινότητα έχει ασχοληθεί εκτενώς με τις επιπτώσεις της διασποράς των πυρηνικών όπλων, με τις απόψεις που έχουν κατά καιρούς διατυπωθεί να είναι πολυδιάστατες, αφού στην ουσία, αποτελούν προβλέψεις για ένα αβέβαιο μέλλον (Montgomery & Sagan, 2009). Αποδεικνύεται ότι τα πυρηνικά όπλα έχουν ποικίλες και πολυδιάστατες επιπτώσεις, οι οποίες δεν συνοψίζονται μόνο στην απώλεια ανθρώπινων ζωνών ή στον τραυματισμό τους, όπως συμβαίνει με ένα συμβατικό όπλο. Αντιθέτως, ένα πυρηνικό όπλο έχει τόσο βραχυπρόθεσμες όσο και μακροπρόθεσμες συνέπειες σε ανθρωπιστικό, οικονομικό, πολιτικό και περιβαλλοντικό πλαίσιο.

Για τον Διεθνή Ερυθρό Σταυρό (International Committee of the Red Cross/ ICRC)¹ τα πυρηνικά όπλα χαρακτηρίζονται ως μη-φυσιολογικά, εξαιτίας όχι μόνο των ιδιαίτερων γνωρισμάτων που διαθέτουν αλλά και λόγω των πολύπλοκων αρνητικών συνεπειών τους. Συγκεκριμένα, η καταστροφική δύναμή τους δεν δύναται να περιοριστεί χωροχρονικά, καθόσον η εκπεμπόμενη ραδιενέργεια επηρεάζει την υγεία, τη γεωργία και τους φυσικούς πόρους, όχι μόνο της περιοχής στην οποία χρησιμοποιήθηκε το πυρηνικό όπλο αλλά και σε μεγάλη ακτίνα πέριξ αυτής. Άλλωστε, η έκρηξη μίας πυρηνικής βόμβας αυτόματα συνεπάγεται χιλιάδες θανάτων και σοβαρών τραυματισμών, ενώ προκαλεί και ζημιές στην υγειονομική υποδομή, μειώνοντας την ποιότητα της παρεχόμενης ιατρικής περίθαλψης. Από τη χρήση των πυρηνικών όπλων δεν προκύπτουν μόνο άμεσες απώλειες αλλά και έμμεσες. Τα στοιχεία που συγκεντρώθηκαν από τη Χιροσίμα και το Ναγκασάκι αποδεικνύουν ότι στα 5 χρόνια που ακολούθησαν του πυρηνικού ολέθρου πέθαναν ως απόρροια του γεγονότος άλλοι 150.000 άνθρωποι. Τέλος, ακόμα και η περιορισμένη χρήση πυρηνικών είναι επιβλαβής για το κλίμα και το περιβάλλον γενικότερα.

Τα στοιχεία που αφορούν στις ανθρωπιστικές συνέπειες των πυρηνικών όπλων προέρχονται κατά βάση από αυτή τη μοναδική χρήση των πυρηνικών όπλων κατά τη διάρκεια ενός πολέμου. Παρότι από τότε έχουν διεξαχθεί αρκετές πυρηνικές δοκιμές σε διάφορα μέρη του πλανήτη και έχουν λάβει χώρα δύο πολύ σοβαρά πυρηνικά ατυχήματα στο Τσερνόμπιλ της Ουκρανίας και στη Φουκοσίμα της Ιαπωνίας, τις καταστροφικές συνέπειες της ατομικής βομβάς δεν θα μπορούσε να τις καταγράψει ούτε το πιο ευφάνταστο επιστημονικό σενάριο. Καταστρέφοντας και εξαϋλώνοντας τα πάντα σε απόσταση 4.4 μιλίων από το αρχικό σημείο ρίψης, τα γεγονότα στο Ναγκασάκι και τη Χιροσίμα έμειναν στη συλλογική μνήμη ως περιστατικά απόλυτης καταστροφής (Slade, Tickner & Wynn-Pope, 2015). Φαίνεται ότι οι ατομικές προσδοκίες για το μέλλον επηρεάζονται βαθύτατα από την προοπτική ενός πυρηνικού πολέμου (Beckman, 1992).

¹ Για περισσότερες πληροφορίες ανατρέξτε στην επίσημη ιστοσελίδα του Διεθνή Ερυθρού Σταυρού <https://www.icrc.org/en/war-and-law/weapons/nuclear-weapons>.

Άλλωστε, είναι γνωστό τοις πάσι, ότι η ιονίζουσα ακτινοβολία συνδέεται με την εμφάνιση διαφόρων ειδών καρκίνου και λευχαιμίας στα άτομα που εκτίθενται σε αυτή. Μετά από χρόνια μελετών, διαπιστώθηκε ότι δεν υφίσταται «ασφαλές» επίπεδο έκθεσης στη ραδιενέργεια, καθώς και η ελάχιστη έκθεση αυξάνει τον κίνδυνο καρκίνου στον πληθυσμό. Αυτό που εντούτοις έχει αποδειχθεί ερευνητικά είναι ότι η ραδιενέργεια έχει ένα δυσανάλογο αντίκτυπο στις γυναίκες, τα κορίτσια και τα παιδιά από ότι στους άντρες, τα αγόρια και τους ενήλικες (Olson, 2019). Ιατρικά, τα πυρηνικά όπλα στοχεύουν στο γενετικό υλικό όσων επιβίωσαν, οι οποίοι θα ζουν με τον φόβο του καρκίνου καθόλη τη διάρκεια της ζωής τους (Slade, Tickner & Wynn-Pope, 2015).

Σημαντικός είναι και ο αντίκτυπος που θα έχει μία πιθανή χρησιμοποίηση πυρηνικών όπλων στην ανθρώπινη ψυχοσύνθεση. Το συμπέρασμα που βγήκε από τις πυρηνικές βόμβες στις δύο Ιαπωνικές πόλεις είναι ότι το σύνολο της κοινωνίας βίωσε ένα εξαιρετικά τραυματικό γεγονός, οδηγώντας σε μία γενικευμένη ανασφάλεια και άγχος για το μέλλον. Πιστεύεται ότι αυτά τα μετατραυματικά βιώματα μεταδίδονται κοινωνικοπολιτισμικά σε τοπικό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο. Έρευνες έχουν καταγράψει ένα *ψυχολογικό αντίκτυπο (psychological fallout)* με τη μορφή αγχωδών διαταραχών σε όσους έχουν εκτεθεί σε ραδιενέργεια (Wellerstein, 2016).

Οι πολιτικές επιπτώσεις των πυρηνικών όπλων δεν είναι τόσο ξεκάθαρες. Ανέκαθεν, η ύπαρξη ενός πυρηνικού οπλοστασίου επηρεάζει πολυδιάστατα την αμυντική πολιτική και τον οικονομικό προϋπολογισμό. Ο Beckman (1992) θεωρεί ότι κανένα άλλο οπλικό σύστημα δεν έχει επιβάλλει τη δημιουργία τόσο εκτεταμένων πολιτικών διεργασιών προκειμένου να ληφθούν αποφάσεις για αυτό ή την ύπαρξη τόσο εξειδικευμένης γραφειοκρατίας, επιφορτισμένης με τη διαχείρισή του. Άλλωστε, ένας αυξανόμενος αριθμός ατόμων που εκπροσωπούν τη στρατηγική, τεχνολογική και πολιτική παγκόσμια ελίτ αντιμετωπίζουν πλέον τη φιλοσοφία της πυρηνικής αποτροπής ως αναχρονιστική, προκρίνοντας τα ανθρώπινα δικαιώματα και τον διεθνή νόμο. Επιπρόσθετα, οι ίδιες οι δομικές αλλαγές που έχουν συντελεστεί στον πλανήτη, με κυρίαρχη την παγκοσμιοποίηση, έχουν στην ουσία περιθωριοποιήσει τα πυρηνικά, με την τεχνολογία να δίνει πιο εύκολες και στοχευμένες στρατιωτικές λύσεις (Doyle, 2013).

Μία σημαντική αρνητική διάσταση των πυρηνικών όπλων, η οποία είναι παραγκωνισμένη λόγω της σοβαρότητας των υπολοίπων επιπτώσεων, είναι η οικονομική. Η δημιουργία και η συντήρηση των πυρηνικών όπλων χαρακτηρίζεται ως εξαιρετικά δαπανηρή και δυσανάλογη με την ασφάλεια που πρακτικά προσφέρουν. Υπολογίζεται ότι από το 1940 έως και το 1996, οι ΗΠΑ είχαν ξοδέψει πάνω από 5.8 τρις δολάρια σε πυρηνικά όπλα, σε πυρηνικά προγράμματα, στη συντήρηση και αποθήκευση του πυρηνικού οπλισμού, καθώς και στον παροπλισμό και απόρριψη των όπλων που δεν χρειάζονταν πια. Αν αναφερθεί ότι το ποσό που δαπανήθηκε για τα πυρηνικά αντιστοιχεί στο 11% του συνολικού εθνικού προϋπολογισμού, τότε γίνεται φανερό ότι τα χρήματα σίγουρα δεν διατέθηκαν για καλό σκοπό (Schwartz, 2011). Ενδεικτικά, αρκεί να αναφερθεί ότι σε παγκόσμιο επίπεδο τα ποσά για τα πυρηνικά όπλα ξεπερνούν τα 100 δις ετησίως, όντας τέσσερις φορές περισσότερα από τη βοήθεια που έχει προσφερθεί στην υπό-Σαχάρια Αφρική το 2016 (Bolton, 2017). Φυσικά αυτό συνιστά κατασπατάληση των οικονομικών και ανθρώπινων πόρων.

Σε περιβαλλοντικό επίπεδο οι επιπτώσεις ενός πυρηνικού πολέμου θα ήταν αδιανόητες. Ήδη από το 1982 οι Crutzen και Birks (όπως αναφέρεται στο Robock, Oman & Stenchikov, 2007) μελετώντας την κλιματική αλλαγή που θα επέφερε μία ενδεχόμενη εκτεταμένη χρήση πυρηνικών όπλων, έκαναν λόγο για «*πυρηνικό χειμώνα*» (*nuclear winter*). Το επιστημονικό αυτό σενάριο πρέσβευε ότι ο καπνός των πυρηνικών όπλων αναμεμιγμένος με την ατμοσφαιρική ρύπανση των σύγχρονων πόλεων θα ανέβαινε στην στρατόσφαιρα και θα μεταφερόταν σε όλο τον πλανήτη, διαρκώντας για χρόνια. Επακόλουθα, η θερμοκρασία θα έπεφτε κατά τρεις βαθμούς και οι σκοτεινές και κρύες συνθήκες που θα επικρατούσαν στην επιφάνεια της γης θα εμπόδιζαν την ανάπτυξη των καρπών, οδηγώντας σε παγκόσμια πείνα. Επιπρόσθετα, η τρύπα του όζοντος θα διευρυνόταν, αδυνατώντας να φιλτράρει την υπέρυθη ακτινοβολία (Robock, 2010). Παρότι η θεωρία αυτή επικρίθηκε ανηλεώς ως υπερβάλλουσα και απαισιόδοξη, κυρίως από τους Sagan et al. (1986) που αναφερθήκανε σε *πυρηνικό φθινόπωρο* (*nuclear autumn*), ωστόσο και οι τελευταίοι υπογραμμίσανε τις σημαντικές κλιματικές αλλαγές που θα επιφέρει ένας πυρηνικός πόλεμος.

Φυσικά το περιβάλλον δεν κινδυνεύει μόνο από τον μακρινό πλέον, κίνδυνο κήρυξης ενός πυρηνικού πολέμου ή έκρηξης μίας πυρηνικής βόμβας, αλλά από την εν γένει πυρηνική δραστηριότητα. Αρχικά, από το 1945—2006 διεξήχθησαν παγκοσμίως 2053 πυρηνικές δοκιμές υπόγεια, ατμοσφαιρικά και υποβρύχια, το 90% των οποίων στο βόρειο ημισφαίριο. Γίνεται αντιληπτό ότι το συγκεκριμένο ημισφαίριο είναι περισσότερο μολυσμένο από μεγάλες ποσότητες ραδιενεργών ισότοπων από ότι το Νότιο. Εντούτοις, η ραδιενέργεια δεν περιορίζεται μόνο στην τοποθεσία των πυρηνικών δοκιμών αλλά διασπείρεται εύκολα μέσω των καιρικών συστημάτων, του υδροφόρου ορίζοντα και της τροφικής αλυσίδας, δημιουργώντας σημεία με υψηλή συγκέντρωση μόλυνσης (Prävälle, 2014).

Τα πυρηνικά απόβλητα συνιστούν μία άλλη περιβαλλοντική ανησυχία που σχετίζεται με την κατάληξη και τον τόπο εναπόθεσης των παροπλισμένων πυρηνικών. Οι Hu, Makhijani & Yih (2000) αναφέρουν ότι παρότι από το τέλος του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου δεν έχουν χρησιμοποιηθεί ξανά πυρηνικά όπλα, ένας μυστικός, χαμηλής συχνότητας ραδιενεργός πόλεμος έχει κηρυχτεί εναντίον ανυποψίαστων πολιτών. Στο βωμό της εθνικής ασφάλειας έχουν θυσιαστεί η ανθρώπινη υγεία και η προστασία του περιβάλλοντος. Είναι ενδεικτικό ότι οι ΗΠΑ, ως πυρηνική υπερδύναμη, αντιμετωπίζει σοβαρές τεχνικές δυσκολίες στην αποσυναρμολόγηση των παροπλισμένων οπλικών συστημάτων και στη διαχείριση των πυρηνικών αποβλήτων. Πιστεύεται ότι χιλιάδες τόνοι υψηλά ραδιενεργών αποβλήτων σκουριάζουν στις αποθήκες του αμερικανικού Υπουργείου Ενέργειας, εκλύοντας ραδιενέργεια. Ιδιαίτερα από τη στιγμή που έγινε κατανοητό ότι το πλουτώνιο είναι στρατιωτικά και ενεργειακά ασύμφορο, αρχίσαν να γίνονται προσπάθειες για την αποθήκευσή του σε μόνιμες υπόγειες αποθήκες και αν αυτό φαντάζει ως βολική λύση, αρκεί να ειπωθεί ότι η αποθήκευση των αποβλήτων πρέπει να διαρκέσει για πάνω από 10.000 χρόνια, προκειμένου να μετατραπούν σε ακίνδυνα υλικά.

Η πυρηνική δραστηριότητα έρχεται φυσικά σε αντίθεση με την καθολική απαίτηση για *αιφόρο ανάπτυξη (sustainable development)*, δηλαδή για εκείνη την περιβαλλοντική θεωρία που δίνει έμφαση στη συμβατή ανάπτυξη τόσο του ανθρωπογενούς όσο και του φυσικού περιβάλλοντος (Daly, 2006). Η αιφορική απαίτηση για πυρηνικό αφοπλισμό σχετίζεται με την κατανόηση ότι

τα περιβαλλοντικά συστήματα της Γης σχετίζονται και συνδέονται άρρηκτα με την ανθρωπότητα και την επιβίωσή της στον πλανήτη (Boyle, 2013). Συνεπώς, η αειφορία δεν αφορά μόνο στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, αλλά την προστασία του περιβάλλοντος ως χώρος εξέλιξης του ατόμου. Για αυτό θέτει ως στόχους την εξάλειψη της φτώχειας, την εξασφάλιση της παγκόσμιας ευημερίας και υγείας, την ανεμπόδιστη πρόσβαση στους φυσικούς πόρους (νερό, καρπούς/φαγητό), την προώθηση της ισότητας των φύλων και την αποτροπή της περαιτέρω υποβάθμισης των οικοσυστημάτων. Λαμβάνοντας συνεπώς υπόψη ότι η διαρροή ραδιενέργειας, για παράδειγμα στο νερό, δηλητηριάζει την τροφική αλυσίδα πέρα από τον υδροφόρο ορίζοντα, τότε όλοι οι παραπάνω στόχοι είναι ανέφικτοι (Bolton, 2017).

Οι επιπτώσεις των πυρηνικών όπλων συνοψίζονται στην φράση του Γάλλου Πρόεδρου Charles de Gaulle (Jervis, 1988), ο οποίος τόνισε ότι μετά από έναν πυρηνικό πόλεμο *«οι δύο πλευρές δεν θα έχουν ούτε δυνάμεις, ούτε νόμους, ούτε πόλεις, ούτε κουλτούρες, ούτε κούνιες, ούτε τάφους»*.

Κεφάλαιο 2^ο

Η ιστορική πορεία των πυρηνικών όπλων

Από τις πρώτες προσπάθειες κατανόησης της πυρηνικής ενέργειας και της απίστευτης δύναμης που διαθέτει, ως τη δημιουργία της ατομικής βόμβας και την ανθρωπιστική καταστροφή που προκάλεσε στη Χιροσίμα και στο Ναγκασάκι, η ανθρωπότητα στεκόταν με δέος στη νέα ανακάλυψη. Στο παρόν κεφάλαιο ακολουθεί μία λεπτομερής ιστορική αναδρομή που ξεκινά από την πρώτη παρατήρηση της ραδιενέργειας και φτάνει ως την κατασκευή της πρώτης ατομικής βόμβας και τα γεγονότα που τερμάτισαν τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Περιγράφεται επίσης το ιστορικό πλαίσιο της διασποράς των πυρηνικών όπλων, με τις υπερδυνάμεις ΗΠΑ και Σοβιετική Ένωση να τα χρησιμοποιούν ως εργαλείο εκφοβισμού κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου και να λειτουργούν ως κίνητρο για τη δημιουργία πυρηνικού οπλοστασίου και από άλλες χώρες. Τέλος, δίνεται έμφαση στην αποτύπωση της ιστορικής πορείας του αντιπυρηνικού κινήματος, καθώς και στη συμβολή της Διεθνούς Εκστρατείας για την Κατάργηση των Πυρηνικών Όπλων που οδήγησε στην κατάρτιση της ΣΑΠΟ. Φυσικά, θα ήταν παράλειψη η μη αναφορά στο διεθνές νομικό πλαίσιο που έθεσε τη βάση για το κείμενο της Συνθήκης και έδωσε ώθηση στην ηθική και πρακτική νομιμοποίησή της.

2.1 Από την ανακάλυψη της ραδιενέργειας ως την κατασκευή της πρώτης ατομικής βόμβας

Το εφελήριο της όλης επιστημονικής πορείας προς την πυρηνική ενέργεια και τα πυρηνικά όπλα βρίσκεται στην τυχαία ανακάλυψη της ραδιενέργειας από τον Γάλλο Φυσικό Henri Becquerel το 1896. Δουλεύοντας με ορυκτά ουρανίου, και αφήνοντάς τα σε ένα συρτάρι μαζί με φωτογραφικές πλακέτες, παρατήρησε ότι οι πλακέτες φαίνονταν σαν να είχαν εκτεθεί σε φως. Κατέληξε συνεπώς στο συμπέρασμα ότι το ουράνιο εκπέμπει ακτινοβολία, χωρίς να επηρεάζεται από εξωτερικούς παράγοντες, η φύσης της οποίας ήταν άγνωστη στην επιστημονική κοινότητα της εποχής (Reed, 2011).

Η επιστημονική διαπίστωση του Becquerel τράβηξε το ερευνητικό ενδιαφέρον μίας Πολωνής ερευνήτριας, της Marie Curie, η οποία προετοιμαζόταν για το διδακτορικό της. Έχοντας αντιληφθεί ότι ένα ακόμα στοιχείο, το θόριο, εκπέμπει παρόμοια ακτινοβολία με εκείνη του ουρανίου, αρχίζει να μελετά συστηματικά δείγματα ορυκτών που περιέχουν τα δύο αυτά στοιχεία και διαπιστώνει ότι τα ορυκτά περιέχουν ένα πιο ισχυρό ακτινοβολών υλικό. Με τη συνδρομή του επίσης φυσικού συζύγου της Peter Curie, ανακοινώνουν τον Ιούλιο του 1898 την ανακάλυψη ενός νέου στοιχείου, του Πολωνίου, ονομασία που προήλθε από τη χώρα καταγωγής της Marie. Τον Δεκέμβρη του ίδιου έτους το ζεύγος Curie προβαίνει στην ανακοίνωση ενός έτερου υλικού, του Ραδίου. Μετά από πρόταση της Curie, η ιδιότητα της εκπομπής ακτινοβολίας ονομάζεται ραδιενέργεια και ραδιενεργά τα σώματα που την διαθέτουν, καθώς διαθέτουν ασταθή πυρήνα και εμφανίζουν εκπομπής σωματίδια και φωτόνια. Η σημασία της ανακάλυψης ήταν τέτοια, που το ζεύγος Curie μοιράστηκε το Νόμπελ Φυσικής το 1903 με τον Becquerel (Mould, 1999).

Ένα ακόμα βήμα προς την πυρηνική ενέργεια έγινε το 1932 με την ανακάλυψη του νετρονίου από τον Chadwick. Έξι χρόνια αργότερα το 1938 οι Otto Han, Lise Meitner και Fritz Strassmann ανακάλυψαν το φαινόμενο της σχάσης πυρήνα-ατόμου, μελετώντας το Ουράνιο-235 (U-235) σε ένα εργαστήριο του Βερολίνου. Ουσιαστικά, οι ερευνητές εντόπισαν ότι όταν ένα άτομο ραδιενεργού υλικού διαχωρίζεται σε πιο ελαφριά άτομα, συντελείται μία ξαφνική αλλά πανίσχυρη απελευθέρωση ενέργειας. Στη συνέχεια, το 1942 ο πυρηνικός φυσικός Henry Ferm πετυχαίνει με τη συνδρομή της ερευνητικής του ομάδας στο Πανεπιστήμιο του Σικάγο την πρώτη ελεγχόμενη πυρηνική αντίδραση.

Ο Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος αναπόφευκτα δημιουργεί μια οπλική φρενίτιδα, η οποία είναι εντονότερη στις ΗΠΑ. Με την κωδική ονομασία *Σχέδιο Μανχάταν (Manhattan Project)* περιγράφεται όλη η αγωνιώδης προσπάθεια των Αμερικανών να δημιουργήσουν πρώτοι ένα όπλο που να βασίζεται στην πυρηνική τεχνολογία. Το άκρως απόρρητο σχέδιο θεωρείται αναπόφευκτα απόρροια του φόβου ότι οι Γερμανοί εργάζονται πυρετωδώς για την κατασκευή πυρηνικών όπλων. Άλλωστε, ο ίδιος ο Einstein συντάσσει με τη βοήθεια του πρόσφυγα Ούγγρου Φυσικού Leo Szilard, μία προσωπική

επιστολή προς τον Roosevelt, προκειμένου να του επισημάνει το γεγονός ότι ο Hitler επιθυμούσε διακαώς ένα πυρηνικό όπλο και πίεζε προς αυτή την κατεύθυνση. Εντούτοις, όπως αποδείχτηκε, το τέλος του Πολέμου βρήκε τους Γερμανούς πολύ μακριά από την κατασκευή ενός τέτοιου υπερόπλου (Gosling, 1999).

Ο Αμερικανός Πρόεδρος Franklin Roosevelt εξουσιοδοτεί λοιπόν τον Δεκέμβριο του 1942 τη δημιουργία μία ομάδας επιστημόνων και στρατιωτικών, προκειμένου να διεξάγουν επισταμένη πυρηνική έρευνα. Ένα μεγάλο μέρος της ερευνητικής προσπάθειας του Σχεδίου Μανχάταν έλαβε χώρα στο Λος Άλαμος του Νέου Μεξικού, υπό την επιστημονική καθοδήγηση του θεωρητικού φυσικού Robert Oppenheimer, γνωστού και ως πατέρα της ατομικής βόμβας. Το επισφράγισμα του όλου εγχειρήματος ήρθε στις 16 Ιουλίου του 1945 σε μία ερημική τοποθεσία κοντά στο Alamogordo του Νέου Μεξικού, όπου υδροδοτήθηκε πετυχημένα η πρώτη ατομική βομβά. Κατά τη διάρκεια της δοκιμής Τρίνιτυ (Trinity Test), δημιουργήθηκε ένα τεράστιο μανιτάρι, ύψους 40.000 ποδιών, εγκαινιάζοντας και επίσημα την πυρηνική εποχή. Παρότι η βόμβα περιλάμβανε μόνο 6 κιλά ατομικών υλικών, ~~ωστόσο~~ η έκρηξη που προκλήθηκε αντιστοιχούσε σε 21.000 τόνους, δημιουργώντας έναν κρατήρα 300 μέτρων πλάτος και 3 μέτρων βάθος (Gale, 2000). Ήδη από το 1943 είχε κατασκευαστεί ο πρώτος πυρηνικός αντιδραστήρας στο Tennessee των ΗΠΑ. Ο αντιδραστήρας που σχεδιάστηκε και χτίστηκε σε μόλις 11 μήνες, απεδείκνυε έμπρακτα την προεδρική πίεση για τη δημιουργία εγκαταστάσεων που θα εξασφάλιζαν πυρηνικά υλικά, στην προκειμένη πλουτώνιο (Γακόπουλος, 2009).

Η συνέχεια της ιστορίας είναι λίγο πολύ γνωστή. Στις 8.15 το πρωί στις 6 Αυγούστου, το αμερικανικό αεροσκάφος Enola Gay βομβάρδισε την Ιαπωνική πόλη Χιροσίμα, ρίχνοντας την πρώτη ατομική βόμβα, με την κωδική ονομασία «Little Boy» (Hogan, 1996). Ο απολογισμός τραγικός: από τους 350.000 κατοίκους της πόλης 70.000 άνθρωποι πεθαίνουν ως άμεση απόρροια της επίθεσης, με τον αριθμό να ανεβαίνει στις 140.000 απώλειες ως το τέλος του 1945 και να εκτιμάται ότι αγγίζει τις 200.000 ως σήμερα. Καθώς η Ιαπωνία δεν συνθηκολογεί άμεσα, η επίθεση επαναλαμβάνεται τρεις μέρες αργότερα στις 9 Αυγούστου 1945 με στόχο το Ναγκασάκι. Και σε αυτή την

επίθεση γίνεται λόγος για 70.000 νεκρούς, αριθμός που σταδιακά ανήλθε στις 100.000 σε βάθος χρόνου (Imanaka, 2006).

Μετά από αρκετές προσπάθειες, το 1949 Σοβιετικοί καταφέρνουν την πρώτη τους δοκιμή ατομικής βόμβας. Θα μπορούσε να ειπωθεί ότι η πρώτη σοβιετική ατομική βόμβα υπήρξε προσωπική επιτυχία του Σοβιετικού φυσικού Kurchatov, ο οποίος με πενιχρά μέσα και ελάχιστο επιστημονικό προσωπικό, αποφάσισε ότι ο δρόμος προς τα πυρηνικά διερχόταν από την πιο εύκολη, για τις σοβιετικές υποδομές,σχάση του πλουτωνίου. Είναι χαρακτηριστικό, ότι για τους σοβιετικούς, με τη βοήθεια Γερμανών προσφύγων επιστημόνων, απαιτήθηκαν μόλις 36 μήνες από την πρώτη ανακοίνωση του μεγαλεπήβολου πυρηνικού τους προγράμματος για να κατασκευάσουν την ατομική τους βόμβα. Παρότι, η κατασκευή της βόμβας ακολούθησε το ίδιο χρονοδιάγραμμα με αυτό των Αμερικανών, ωστόσο το κατόρθωμα των Σοβιετικών ήταν σπουδαιότερο, καθώς επιτεύχθηκε μόλις 4 χρόνια μετά από έναν πόλεμο που τους κόστισε περίπου 21.000.000 ανθρώπινες απώλειες και διέλυσε σε μεγάλο βαθμό τις υποδομές τους (Schwarz, 1996).

Παρόλες λοιπόν τις προβλέψεις της *Κεντρικής Υπηρεσίας Πληροφοριών των ΗΠΑ (Central Intelligence Agency/ CIA)* ότι η Σοβιετική Ένωση θα αργούσε να δημιουργήσει ατομική βόμβα, το αμερικανικό μονοπώλιο διήρκησε μόνο 4 χρόνια. Όταν τελείωσε το 1949, έφερε μαζί μία σειρά επιπλοκών και προβληματισμών, καθώς οι Σοβιετικοί ήταν πλέον σε θέση να βομβαρδίσουν αμερικανικές πόλεις και στρατιωτικούς στόχους, αλλάζοντας την πυρηνική δυναμική, δημιουργώντας το αντίπαλο δέος. Πλέον, η ανθρωπότητα έχει διέλθει στην εποχή του Ψυχρού Πολέμου, ο οποίος διαρκώντας για περίπου μισό αιώνα, δημιούργησε την εύθραυστη ισορροπία του τρόμου. Και οι δύο υπερδυνάμεις επιδόθηκαν σε έναν αγώνα δρόμου για την κατασκευή πυραυλικών συστημάτων, οπλισμών και πυρηνικών υποβρυχίων (Duara, 2011). Από αυτό τον ανταγωνισμό προέκυψε το δόγμα της *Αμοιβαίας Εξασφαλισμένης Καταστροφής (Mutually Assured Destruction)*, το οποίο προέκρινε την πυρηνική αποτροπή, βασιζόμενο στην πεποίθηση ότι και οι δύο υπερδυνάμεις είχαν αρκετά πυρηνικά, ικανά για να αλληλοκαταστραφούν. Συνεπώς, εάν μία από τις δύο χώρες εκτόξευε πρώτη μία πυρηνική επίθεση, τότε αναπόφευκτα θα αντιμετώπιζε ανταπόδοση (Parrington, 1997).

Από την περιγραφή που προηγήθηκε προκύπτει ότι η ραδιενέργεια και η πυρηνική ενέργεια έθεσαν εντονότατους προβληματισμούς στην ανθρώπινη επιστημονική διάνοηση. Παρότι αναπόφευκτα αποτέλεσε μία πολύ μεγάλη φυσικοχημική ανακάλυψη, που απέδειξε τη μεγάλη δυναμική των στοιχείων, εντούτοις δεν έγινε προς όφελος της ανθρωπότητας. Είναι χαρακτηριστικό ότι ο μεγαλύτερος επιστήμονας όλων των εποχών, ο Albert Einstein αναθεώρησε την αρχική του θετική στάση απέναντι στα πυρηνικά όπλα. Λίγες μέρες πριν από τον θάνατό του υπέγραψε το Μανιφέστο Russell-Einstein, υπογραμμίζοντας τους κινδύνους που ελλοχεύει η στρατιωτική χρήση της πυρηνικής ενέργειας (Adler, 2008).

2.2 Ιστορική αναδρομή: Η διασπορά των πυρηνικών όπλων και η πορεία προς τη ΣΑΠΟ

Αναμφισβήτητα, η ΣΑΠΟ αντανάκλα τους μακροχρόνιους στόχους αρκετών κρατών και τις υψηλές προσδοκίες πολλών γενεών ακτιβιστών που πρέσβευαν τον πυρηνικό αφοπλισμό και τον περιορισμό της διασποράς όπλων με πυρηνικά υλικά. Η πορεία ωστόσο προς τη θέσπιση και την επικύρωση της Συνθήκης υπήρξε μεγάλη και κοπιώδης, διερχόμενη από πολλές άλλες διεθνείς συμφωνίες, έγγραφα και διασκέψεις (Hanson, 2018).

Από το τέλος του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου και τα συγκλονιστικά γεγονότα του βομβαρδισμού στη Χιροσίμα και στο Ναγκασάκι, ιστορικά απαριθμούνται πολλές προσπάθειες σε διεθνές και περιφερειακό επίπεδο για τη δημιουργία ενός θεσμικού πλαισίου ελέγχου των πυρηνικών. Όπως θα παρουσιαστεί πληρέστερα στο υποκεφάλαιο 2.3, η ΣΜΔΠΟ υπήρξε από το 1970 που επικυρώθηκε, το βασικότερο εργαλείο στη φαρέτρα της αντιπυρηνικής λογικής. Παρότι έχει επικριθεί δριμύτατα για το σύνολο των άρθρων της, υπήρξε η πρώτη πρωτοβουλία διεθνούς βεληνεκούς, με πολλούς να τη χαρακτηρίζουν πρόδρομο της ΣΑΠΟ (Soltanieh, 2018).

Τον Απρίλιο του 1995, η Διάσκεψη των Συμβαλλόμενων Μερών της ΣΜΔΠΟ (Conference of the Parties) που έλαβε χώρα στη Νέα Υόρκη αποφάσισε την αναθεώρηση της Συνθήκης και την δια βίου επιμήκυνση της ισχύος της. Πέρα από αυτή την ουσιώδη απόφαση, εξίσου σημαντικές είναι και οι

συμπληρωματικές τρεις προβλέψεις αφοπλισμού που συμπεριλαμβάνονται στο τελικό κείμενο της Διάσκεψης με τον τίτλο «Αρχές και στόχοι για τη μη-πυρηνική διασπορά και τον αφοπλισμό» (Principles and objectives for nuclear non-proliferation and disarmament). Σε αυτές περιέχονται η *Συνθήκη για την Πλήρη Απαγόρευση των Πυρηνικών Δοκιμών (Comprehensive Nuclear Test Ban Treaty /CTBT)*, η *Συνθήκη για τον Περιορισμό των Σχάσιμων Υλικών (Fissile Materials Cut-off Treaty)*, μία αναθεώρηση της υλοποίησης των δεσμεύσεων των συμβαλλόμενων χωρών από την Προπαρασκευαστική Επιτροπή και τέλος μία συντονισμένη προσπάθεια δημιουργίας μίας ελεύθερης ζώνης από όπλα μαζικής καταστροφής στη Μέση Ανατολή (Rydell, 2005).

Παρόμοιες διαβεβαιώσεις δόθηκαν και στις επόμενες αναθεωρητικές διασκέψεις της ΣΜΔΠΟ. Πιο συγκεκριμένα, στη Διάσκεψη του 2000 υπογράφηκαν τα 13 πρακτικά βήματα για τη συστηματική και προοδευτική εφαρμογή του άρθρου VI και επανασυμφωνήθηκε το κείμενο με τις αρχές και τους στόχους του 1995. Εξαιρετικά αισιόδοξο και θετικό ήταν το κλίμα που περιβάλλε τη Διάσκεψη του 2010, δίνοντας ώθηση και ελπίδες στους υπέρμαχους του αφοπλισμού (Smetana, 2018). Είχε ωστόσο προηγηθεί η αποτυχημένη αναθεωρητική διάσκεψη του 2005, ως απόρροια μίας αμερικανικής πολιτικής που αρνιόταν να δεχθεί ως βάση συζήτησης τα συμφωνηθέντα στη Διάσκεψη του 2000, ασκώντας με αυτόν τον τρόπο πίεση για την διπλωματική αναγνώριση του πυρηνικού κινδύνου του Ιράν και της Βόρειας Κορέας και θα ακολουθήσει το 2015 μία ακόμα αμφιλεγόμενη αναθεωρητική Διάσκεψη, όπου θα γίνει ακόμα πιο φανερό το χάσμα ανάμεσα στα πυρηνικά και μη-πυρηνικά κράτη, μην καταλήγοντας σε τελικό κείμενο (Granoff, 2006).

Από το 1957 έχει ήδη ιδρυθεί η *Διεθνής Υπηρεσία Ατομικής Ενέργειας (International Atomic Energy Agency)* προκειμένου να προωθήσει την ειρηνική χρήση της πυρηνικής τεχνολογίας, αποτρέποντας παράλληλα τη χρησιμοποίηση της για στρατιωτικούς-πολεμικούς σκοπούς. Όντας μία αυτόνομη μη κυβερνητική οργάνωση, είναι υπό την εποπτεία του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ), δίνοντας αναφορά για τη δράση της στις τακτικές συνεδριάσεις της Γενικής Συνέλευσης αλλά και του Συμβουλίου Ασφαλείας, αν

αυτό κριθεί απαραίτητο. Ως γενικός ρόλος της Υπηρεσίας είναι να λειτουργήσει ως διεθνής παρατηρητής της πυρηνικής διασποράς στον πλανήτη, επιθεωρώντας πυρηνικές εγκαταστάσεις και απαιτώντας διορθωτικές κινήσεις από τα κράτη που παρανομούν. Αν και η ίδια η ίδρυση της Υπηρεσίας έδειξε από τα μισά του προηγούμενου αιώνα την αποφασιστικότητα της διεθνούς κοινότητας να περιορίσει τα πυρηνικά όπλα, θα πρέπει να αναφερθεί ότι η δράση της έχει κατά καιρούς επικριθεί ως αναποτελεσματική. Αρχικά, η δράση της περιορίζεται μόνο στα μέλη της. Κατά δεύτερον η ειρηνική πυρηνική ενέργεια που προωθεί η Υπηρεσία δυστυχώς σε πολλές των περιπτώσεων συμβαδίζει με την πολεμική διάστασή της (Lund, 2009).

Ακολούθως, χαρακτηριστική του έντονου αντιπυρηνικού αισθήματος της προηγούμενης δεκαπενταετίας είναι η ομιλία του Αμερικανού Προέδρου Ομπάμα το 2009 στην Πράγα. Η ομιλία συνέβαλλε καθοριστικά στην απονομή του Νόμπελ Ειρήνης στον Πρόεδρο Ομπάμα τον Οκτώβριο του ίδιου έτους για τη συμβολή και το όραμά του για έναν κόσμο χωρίς πυρηνικά, αφήνοντας ανεξίτηλο το προεδρικό του αποτύπωμα στον αγώνα για πυρηνικό αφοπλισμό (Smetana, 2018). Η γενικότερη αντιπυρηνική του φιλοσοφία που έμεινε γνωστή ως «Ατζέντα της Πράγας» (*The Prague Agenda*) και παρουσιάστηκε στην ομιλία του στην πρωτεύουσα της Τσεχίας αντανάκλα στόχους πυρηνικού αφοπλισμού, μη διασποράς και αντιτρομοκρατίας, με απώτερο σκοπό την εξασφάλιση της ασφάλειας και της ειρήνης χωρίς τη συμβολή των πυρηνικών όπλων. Στην ομιλία του ο Ομπάμα αναφέρθηκε σε μία σειρά ενεργειών, συμπεριλαμβανομένων της μη εναπόθεσης της εθνικής ασφάλειας στα πυρηνικά όπλα, της διαπραγμάτευσης μίας νέας *Συνθήκης για τη Μείωση των Στρατηγικών Όπλων (Strategic Arms Reduction Treaty/ START)* με τη Ρωσία, την ενδυνάμωση της ΣΜΔΠΟ ως βάση διεθνούς συνεργασίας και την προώθηση της συνεργασίας με άλλα κράτη για την καταπολέμηση της παράνομης διακίνησης ευαίσθητων υλικών. Εντούτοις, δεν παρέλειψε να τονίσει τη θέση των ΗΠΑ ως πολεμική υπερδύναμη, καθιστώντας σαφές ότι η χώρα του θα συνεχίσει να διαθέτει ένα αποτελεσματικό και ασφαλές πυρηνικό οπλοστάσιο, προκειμένου να

αντιμετωπιστούν οι απειλές και να υποστηριχτούν έμπρακτα οι σύμμαχοι των ΗΠΑ (Buzhinskiy, 2013).

Αυτό που πρέπει να υπογραμμιστεί είναι ότι ο όρος «Ατζέντα της Πράγας» αναφέρεται επίσης σε μία σειρά διεθνών συσκέψεων που έλαβαν χώρα στην Πράγα από το 2011 έως το 2016. Για μισή περίπου δεκαετία, οι διασκέψεις αυτές αποτέλεσαν το πεδίο ανταλλαγής απόψεων επιφανών ακαδημαϊκών, ειδικών και συμβούλων στην πρωτεύουσα μίας χώρας, η οποία δεν είχε ιδιαίτερη ανάμειξη στο ζήτημα των πυρηνικών. Όντας αμερικανική πρωτοβουλία, η Ατζέντα της Πράγας προσπάθησε να ισορροπήσει τη διπλωματική κρίση που ξεκίνησε από την κυβέρνηση Bush και οδήγησε στην αποτυχία της αναθεωρητικής Διάσκεψης της ΣΜΔΠΟ το 2005 (Smetana, 2018).

Βέβαια η ατζέντα της Πράγας και η αμερικανική μεταστροφή αναφορικά με την πυρηνική πολιτική των ΗΠΑ δεν μπορούν σε καμία περίπτωση να θεωρηθούν αποκλειστικά ατομική πρωτοβουλία και προσωπική επιλογή ενός νεοεκλεγέντος προέδρου, όπως ισχύει στην περίπτωση του Ομπάμα. Στις περισσότερες των περιπτώσεων οι επιλογές καθορίζονται από τις κοινωνικές, πολιτικές και οικονομικές συγκυρίες που επικρατούν τη δεδομένη στιγμή. Αρκετοί πολιτικοί επιστήμονες εικάζουν ότι μερίδιο στη στροφή προς την πυρηνική μετριοπάθεια του Ομπάμα διεκδικεί μία ομάδα πρώην υψηλόβαθμων Αμερικανών αξιωματούχων. Τον Ιανουάριο του 2007 οι Shultz, Perry, Kissinger και Nunn συνέγραψαν ένα ένθετο στο επιστημονικό περιοδικό της Wall Street με τον τίτλο «Ένας Κόσμος Ελεύθερος από Πυρηνικά Όπλα»² (A World Free of Nuclear Weapons), όπου υποστήριζαν ότι ενώ τα πυρηνικά όπλα ήταν όντως απαραίτητα για τη διασφάλιση της παγκόσμιας ειρήνης κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, πλέον η στρατιωτική εξάρτηση από τα πυρηνικά είχε εξελιχθεί σε εξαιρετικά επικίνδυνη και αναποτελεσματική. Συνεπώς, καλούσαν τις ΗΠΑ να λάβουν όλα εκείνα τα απαραίτητα μέτρα που θα προετοίμαζαν το έδαφος για έναν κόσμο χωρίς την ανάγκη για πυρηνικά. Δράττοντας της ευκαιρίας, ο υποψήφιος για την προεδρία των ΗΠΑ και μετέπειτα πρόεδρος Μπαράκ Ομπάμα υποσχέθηκε να δώσει προτεραιότητα στον περιορισμό και τη μη διασπορά των πυρηνικών

² Το πλήρες κείμενο είναι διαθέσιμο στο https://media.nti.org/pdfs/NSP_op-eds_final_.pdf

όπλων. Μια υπόσχεση που προσπάθησε να τηρήσει αλλά χωρίς ουσιαστικά αποτελέσματα (Kramer & Bradshaw, 2011).

Οι Kazteridis και Kroenig (2018) θεωρούν ότι η Ατζέντα της Πράγας επέφερε πρόοδο αναφορικά με την ασφάλεια των πυρηνικών υλικών, οδηγώντας στην καθιέρωση του θεσμού της Συνόδου Κορυφής για την Πυρηνική Ασφάλεια (Nuclear Security Summit). Έχοντας ως αφετηρία τη Σύνοδο στην Ουάσιγκτον το 2010, έλαβαν χώρα μία σειρά συνόδων, στις οποίες ενεπλάκησαν ηγέτες από 47 χώρες και 3 διεθνείς οργανισμούς. Αναλυτικότερα, η Σύνοδος του 2010 συνέβαλλε στη θέσπιση του Σχεδίου Εργασίας της Ουάσιγκτον, η οποία ζητά από τα συμμετέχοντα μέρη να συνεργαστούν με διεθνείς οργανισμούς και άλλες κυβερνήσεις, προκειμένου να αντιμετωπιστεί ο κίνδυνος της χρήσης πυρηνικών όπλων από τρομοκρατικές ομάδες. Στη δεύτερη Σύνοδο στη Σεούλ το 2012, οι χώρες δεσμεύτηκαν να αναλάβουν δράση για την καλύτερη φύλαξη των ραδιενεργών υλικών και την αποτροπή κακόβουλων ενεργειών. Αποφασίστηκε επίσης η ίδρυση Κέντρων Αριστείας, στα οποία πυρηνικοί επιστήμονες θα λάμβαναν εξειδικευμένη εκπαίδευση στον τομέα της πυρηνικής ασφάλειας. Εν συνεχεία, η Σύνοδος του 2014 στη Χάγη θεωρήθηκε ιδιαίτερα πετυχημένη διότι συμπερίλαβε κοινές δηλώσεις από όλες τις συμμετέχουσες χώρες για την εφαρμογή των δράσεων που περικλείονται στο τελικό έγγραφο της αναθεωρητικής Διάσκεψης της ΣΜΔΠΟ (de Klerk, 2014). Τέλος, η Σύνοδος του 2016 επισφραγίστηκε με την ενεργοποίηση της *Σύμβασης για την υλική προστασία των πυρηνικών υλικών (Convention on the Physical Protection of Nuclear Material)*, η οποία απαιτεί από τα κράτη να θέτουν υψηλά κριτήρια προστασίας όταν μεταφέρουν πυρηνικά υλικά για ειρηνικούς σκοπούς και να δημιουργήσουν ένα σύστημα διεθνούς συνεργασίας για την ανάκτηση κλεμμένων πυρηνικών (Kazteridis & Kroenig, 2018)

Θα μπορούσε να ειπωθεί ότι μία πιο τις πιο σημαντικές ανησυχίες που ώθησαν στη θέσπιση της ΣΑΠΟ είναι αυτή της *πυρηνικής ασφάλειας (nuclear security)*. Ως πυρηνική ασφάλεια νοείται η προστασία των πυρηνικών και ραδιενεργών υλικών και υποδομών ενάντια στην κλοπή, την κακή χρήση και την κακόβουλη ενέργεια από τρομοκράτες και εγκληματίες. Οι κίνδυνοι σχετίζονται με την κλοπή ή την παράνομη κατοχή πυρηνικών όπλων ή

πυρηνικών υλικών, σαμποτάζ μίας πυρηνικής εγκατάστασης, την πυροδότηση πυρηνικής έκρηξης από κλεμμένο υλικό, προκειμένου να προκληθεί έκκληση ραδιενέργειας, ως μέρος μίας επιχείρησης για να αποκτηθούν παράνομα πυρηνικά (Carlson, 2016).

Σημαντικό μερίδιο στην ιστορική πορεία προς την ΣΑΠΟ κατέχουν οι συνομιλίες για τον περιορισμό των στρατηγικών όπλων (Strategic Arms Limitation Talks (SALT)). Στις διμερείς διασκέψεις και αντίστοιχες διεθνείς συμφωνίες συμμετείχαν οι ΗΠΑ και η Σοβιετική Ένωση . Έτσι, οι δύο μεγάλες δυνάμεις προέβησαν σε δύο κύκλους συνομιλιών τους SALT I και SALT II. Η αρχή έγινε το 1969 στο Ελσίνκι με τον κύκλο SALT I να οδηγεί σε Συνθήκη κατά των βαλλιστικών πυραύλων ενώ ο SALT II κατέληξε σε συμφωνία το 1979 στη Βιέννη. Πάραυτα, οι ΗΠΑ δεν επικύρωσαν την συνθήκη, λόγω της αμερικανική εισβολής στο Αφγανιστάν.

Οι συζητήσεις οδήγησαν σε δύο πολύ σημαντικές συνθήκες του Περιορισμού των Στρατηγικών Όπλων, ανάμεσα στις ΗΠΑ και στη Σοβιετική Ένωση (μετέπειτα Ρωσία). Η πρώτη Συνθήκη, γνωστή και ως START I υπογράφηκε το 1991, με τις δύο υπερδυνάμεις να έρχονται σε συμφωνία για τα πυρηνικά τους οπλοστάσια, μετά από χρόνια διαπραγματεύσεων, θέτοντας ως χρονικό ορίζοντα επτά χρόνια μετά την επίσημη επικύρωση της συνθήκης της μείωσης των *λιγότερο σταθερών πυρηνικών τους όπλων*. Παραδείγματος χάρη, ένα στρατηγικό βομβαρδιστικό θεωρείται ένα αρκετά σταθερό όπλο, διότι σε αντίθεση με τους βαλλιστικούς πυραύλους, αν χρησιμοποιηθεί σε μία κατάσταση κρίσης μπορεί να ανακληθεί πολύ εύκολα (Owens, Parnell & Bivins, 1996). Αναλυτικότερα, συνυπογράφοντας τη START I συμφωνήθηκε από κοινού ο περιορισμός τόσο των στρατηγικών μέσων μεταφοράς πυρηνικών όπλων (*Strategic Nuclear Delivery Vehicles*) σε 1600 όσο και των επιχειρησιακά λειτουργικών πυρηνικών κεφαλών σε 6.000. Λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι τα στρατηγικά πυρηνικά μέσα ουσιαστικά αποτελούν τον τριπλό άξονα της πυρηνικής στρατηγικής (διηπειρωτικοί βαλλιστικοί πύραυλοι, βαλλιστικοί πύραυλοι που εκτοξεύονται από υποβρύχια, βομβαρδιστικά μεγάλων αποστάσεων) γίνεται αμέσως φανερή η σημασία αυτής της πρώτης συμφωνίας. Αν και υπήρξαν κάποια «πισωγυρίσματα» όταν διαλύθηκε η Σοβιετική Ένωση, η Ρωσία που την διαδέχθηκε στον ρόλο

του ενός από τους δύο μεγαλύτερους κατόχους πυρηνικού οπλοστασίου, εκπλήρωσε τις υποχρεώσεις της ως και το 2009, έτος λήξης της συνθήκης (Seong-Whun, 2010).

Ήδη από τον Απρίλιο του 2009, ο Αμερικανός Πρόεδρος Obama και ο Ρώσος Πρόεδρος Medvedev είχαν ξεκινήσει στο Λονδίνο τις διαπραγματεύσεις για τη κατάρτιση μίας νέας συνθήκης που θα αντικαθιστούσε τόσο την START I όσο και την *Συνθήκη της Μείωσης της Στρατηγικής Επιθετικότητας (Strategic Offensive Reductions Treaty/ SORT)* του 2002. Μετά από 10 γενικές συνελεύσεις και 14 συνόδους κορυφής η Νέα START ήρθε ως πιο εκτεταμένος διάδοχος της πρώτης συνθήκης, εξισορροπώντας την START I και την SORT. Στο κείμενό της θέτεται αυστηρά το όριο 1.550 πυρηνικών κεφαλών τοποθετημένων τόσο σε βαλλιστικούς πυραύλους όσο και σε βομβαρδιστικά αεροσκάφη. Θα μπορούσε να ειπωθεί ότι η START II αποτελεί ένα πρώτο βήμα για τον πλήρη πυρηνικό αφοπλισμό, όπως τον οραματίζεται η ΣΑΠΟ, καθώς μειώνει κατά 30% το συμφωνηθέν όριο των 2.200 κεφαλών της SORT και κατά 74% αυτό των 6.000 κεφαλών της START I. Επίσης θέτεται ως όριο για κάθε χώρα οι 700 εγκατεστημένοι και επιχειρησιακά έτοιμοι βαλλιστικοί πύραυλοι (Woolf, 2014).

Προπομποί της ΣΑΠΟ είναι δυνατό να θεωρηθούν και οι *Ζώνες Χωρίς Πυρηνικά Όπλα (ΖΧΠΟ) (Nuclear weapon free zones)*. Οι ΖΧΠΟ βασίζονται σε περιφερειακές συνθήκες, οι οποίες δεσμεύουν όλα τα συμβαλλόμενα κράτη ως προς την ολική απουσία πυρηνικών όπλων στα εδάφη τους. Παρότι οι συγκεκριμένες περιφερειακές συνθήκες αναπόφευκτα διαφοροποιούνται σε κάποια σημεία, ωστόσο όλες έχουν ως κοινό σημείο αναφοράς τη μη-κατοχή πυρηνικών όπλων, τη μη-αποθήκευση και τη μη-χρήση ή απειλή χρήσης. Αυτή τη στιγμή βρίσκονται εν ενεργεία πέντε βασικές ΖΧΠΟ, οι οποίες εκτείνονται σε κατοικημένες περιοχές, κυρίως του Νοτίου Ημισφαιρίου. ΖΧΠΟ υπάρχει στη Λατινική Αμερική και στην Καραϊβική (Συνθήκη της Tlatelolco /1967), τον Νότιο Ειρηνικό (Συνθήκη της Rarotonga /1985), στη Νοτιοανατολική Ασία (Συνθήκη της Bangkok /1996), στην Κεντρική Ασία (Συνθήκη της Semipalatinsk /2006) και στην Αφρική (Συνθήκη της Pelindaba /1996). Κατά καιρούς έχουν προταθεί νέες ΖΧΠΟ σε περιοχές όπως η Κεντρική Ευρώπη, η Βαλτική, η Βόρεια Ευρώπη, αλλά δεν έχουν ακόμα

δημιουργηθεί, λόγω έλλειψης περιφερειακής ομοφωνίας (Hamel-Green, 2009).

Σε γενικές γραμμές, η επίσημη καθιέρωση των συγκεκριμένων πυρηνικά αφοπλισμένων περιοχών θεωρείται μία αξιόλογη διεθνής διπλωματική επιτυχία. Σε πολλές περιπτώσεις λειτουργούν ως πιο δεσμευτικά νομικά κείμενα από ότι η ΣΜΔΠΟ, καθώς απαγορεύουν καθολικά την ανάπτυξη πυρηνικών όπλων (διαδικασία που επιτρέπει επιλεκτικά η ΣΜΔΠΟ) και θέτει πιο αυστηρούς μηχανισμούς συμμόρφωσης. Στις συνθήκες οριοθέτησης των ΖΧΠΟ αναφέρονται με μεγαλύτερη λεπτομέρεια οι απαγορευμένες δραστηριότητες, όπως για παράδειγμα οι επιθέσεις εναντίον πυρηνικών εγκαταστάσεων, οι πυρηνικές δοκιμές και η απόρριψη των πυρηνικών αποβλήτων. Το πιο βασικό πλεονέκτημά όμως είναι ο μη διαχωρισμός ανάμεσα σε πυρηνικά και μη-πυρηνικά κράτη, καθώς η επιλεκτική απαγόρευση πυρηνικών ακούγεται τουλάχιστον υποκριτική (Mulas, 2011). Όπως θα παρουσιαστεί στο επόμενο κεφάλαιο, ένα κομμάτι της φιλοσοφίας της ΣΑΠΟ, δύναται να αναζητηθεί στις συνθήκες των ΖΧΠΟ.

Απηχώντας τα προστάγματα της *Ανθρωπιστικής Προσέγγισης Αφοπλισμού (Humanitarian Disarmament Approach)*, ο θεωρητικός προσανατολισμός της ΣΑΠΟ τοποθετεί στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος της τον ίδιο τον άνθρωπο και την ειρηνική διαβίωσή του στον πλανήτη. Σύμφωνα με τη συγκεκριμένη προσέγγιση, ορισμένες κατηγορίες όπλων προκαλούν ανεπανόρθωτες βλάβες τόσο στο ανθρώπινο είδος όσο και στο περιβάλλον και για αυτό το λόγο είναι απαραίτητη η απαγόρευσή τους μέσω της σύστασης αυστηρών νόμων διεθνούς εμβέλειας (Kmentt, 2021). Σε αυτό το πλαίσιο, η ανθρωπιστική προσέγγιση θεωρεί ότι η οποιαδήποτε χρήση πυρηνικών όπλων ουσιαστικά συνιστά παραβίαση του διεθνές ανθρωπιστικού νομικού πλαισίου και με βάση τη συγκεκριμένη οπτική, τα πυρηνικά όπλα θεωρούνται παράνομα. Κατ'επέκταση οι συμφωνίες που απηχούν το διεθνές δίκαιο οφείλουν να οδηγήσουν σε κατάργηση των πυρηνικών όπλων, όπως έγινε στην περίπτωση των ναρκών και των χημικών-βιολογικών όπλων (Sauer & Pretorius, 2014). Στην ουσία, η προσέγγιση αυτή προκρίνει την προώθηση των αντιπυρηνικών ιδεών στη διεθνή κοινότητα, «στιγματίζοντας» τα

πυρηνικά όπλα ως μέσα που προκαλούν ανυπολόγιστες ζημιές στον πλανήτη (Finaud, 2017).

Η έμφαση στον ανθρωπιστικό προσανατολισμό του πυρηνικού αφοπλισμού έχει τις ρίζες της στη Συνθήκη για την Απαγόρευση των Ναρκών του 1997 (Συνθήκη της Οτάβα), με την οποία «ποινικοποιήθηκε» η χρήση των ναρκών κατά προσωπικού. Η δυναμική της συγκεκριμένης ανθρωπιστικής φιλοσοφίας ενισχύθηκε από τη *Σύμβαση για τα πυρομαχικά διασποράς (Cluster Munitions)*, η οποία απαγόρευε τη χρήση αυτών των πολεμικών υλικών, καθώς προκαλούσαν ανεπανόρθωτες ζημιές. Και στις δύο συνθήκες είναι εμφανές ότι η προτεραιότητα που δίνεται στην ευημερία και την σωματική και ψυχική ακεραιότητα του ανθρώπου καθορίζει ουσιαστικά τον τρόπο χρήσης των διαφόρων όπλων (Docherty, 2018).

Στην ιστορική αναδρομή της ΣΑΠΟ σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν η *Σύμβαση για τα Βιολογικά Όπλα* του 1972 (*Biological Weapons Convention*) (ΣΒΟ) και η *Σύμβαση για τα Χημικά Όπλα* του 1993 (*Chemical Weapons Convention*) (ΣΧΟ), οι οποίες προβάλλουν την καθολική απαγόρευση των βιολογικών και χημικών όπλων αντίστοιχα. Πρέπει να υπογραμμιστεί ότι η ΣΒΟ, όπως και η ΣΜΔΠΟ δεν καθορίζουν εκλεκτικούς μηχανισμούς συμμόρφωσης για τα συμβαλλόμενα κράτη, ούτε και προβλέπουν την ίδρυση ενός διεθνούς οργανισμού για τη διαχείριση της εφαρμογής τους. Η ΣΒΟ έχει επίσης επικριθεί δριμύτατα για την απλοϊκότητα του κειμένου της και τη μη λεπτομερή περιγραφή των υποχρεώσεων των κρατών. Αυτό που ωστόσο κατόρθωσε η ΣΒΟ υπογραφόμενη από 183 κράτη, είναι η καθιέρωση ενός παγκοσμίου αποδεκτού κανόνα που πρεσβεύει ότι τα βιολογικά όπλα δεν συνιστούν έναν νόμιμο τρόπο εθνικής άμυνας (Lennane & Moyes, 2021). Θα μπορούσε να ειπωθεί ότι στη νομική «συνείδηση» της διεθνούς διπλωματίας αυτή η Σύμβαση δημιούργησε ένα «ηθικό δεδικασμένο» για την ανάγκη αδρανοποίησης όλων εκείνων των όπλων που συντελούν σε εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας.

Αντίθετα, η ΣΧΟ συνιστά ένα πιο πλήρες κείμενο από την αδελφή-σύμβαση της. Προβλέπει μηχανισμούς εξασφάλισης της υιοθέτησης της, όπως για παράδειγμα τακτικές επιθεωρήσεις χημικών εγκαταστάσεων αλλά και

αιφνιδιαστικούς ελέγχους σε κράτη που πιστεύεται ότι δεν συμμορφώνονται με τα συμφωνημένα. Επιπρόσθετα, προχωράει και ένα βήμα παρακάτω καθορίζοντας την ίδρυση του *Οργανισμού για την Απαγόρευση των Χημικών Όπλων (Organisation for the Prohibition of Chemical Weapons/ OPCW)* προκειμένου να υπάρχει ένα οργανωμένο σύστημα επίβλεψης και επιβεβαίωσης της καταστροφής των χημικών όπλων, από, όσα κράτη προσυπογράφουν τη Σύμβαση (Lennane & Moyes, 2021).

Αποδεικνύεται ότι η ΣΑΠΟ δεν προήλθε από μία εφήμερη διπλωματική έμπνευση για την κατάρτιση μίας συνθήκης πυρηνικού αφοπλισμού. Απεναντίας, ήταν η αναπόφευκτη απόρροια πολλών διεθνών προσπαθειών, οι οποίες μέσω άλλων συμβάσεων, συνθηκών, συνεδριάσεων, συνεδρίων και διαμαρτυριών έβαζαν σιγά-σιγά το δικό τους λιθαράκι στο όραμα για ένα πλανήτη χωρίς πυρηνικά. Εντούτοις, η συστηματοποίησή των φωνών για μία νέα συνθήκη που θα απαγόρευε πλήρως τα πυρηνικά και θα έκανε για πρώτη φορά ανοικτά λόγο για αφοπλισμό υπήρξε πρωτοβουλία της Διεθνούς Εκστρατείας για την Κατάργηση των Πυρηνικών Όπλων, όπως παρουσιάζεται στο υποκεφάλαιο που ακολουθεί.

2.2.1 Η συμβολή της Διεθνούς Εκστρατείας για την Κατάργηση των Πυρηνικών Όπλων, στην κατάρτιση της ΣΑΠΟ

Στην αυγή του 21^{ου} αιώνα, η θετική εξέλιξη της Αναθεωρητικής Διάσκεψης της ΣΜΔΠΟ δημιούργησε μία συγκρατημένη αισιοδοξία ότι η ανθρωπότητα οδηγείται σε έναν πυρηνικά ελεύθερο κόσμο. Εντούτοις, στην αποτυχία της Διάσκεψης του 2005 να καταρτίσει ένα ομόφωνο κείμενο, λόγω κυρίως της ανασταλτικής στάσης των ΗΠΑ, μπορούν να αναζητηθούν τα ψήγματα της πρωτοβουλίας για τη δημιουργία της Διεθνούς Εκστρατείας για την Κατάργηση των Πυρηνικών Όπλων (International Campaign to Abolish Nuclear Weapons/ ICAN).

Πιστεύεται ότι το κλίμα διαφωνίας που αναδύθηκε από τη Διάσκεψη του 2005 λειτούργησε ως καμπανάκι αφύπνισης για τους ηγέτες των Διεθνών Γιατρών για την Αποτροπή του Πυρηνικού Πολέμου (ΔΓΑΠΟ) (International Physicians

for the Prevention of Nuclear War/ IPPNW). Συμπέραναν ότι η παλιά προσέγγιση που πρέσβευε η ΣΜΔΠΟ είχε αποτύχει διότι οι δεσμεύσεις των πυρηνικών κρατών ήταν αναξιόπιστες και κατά συνέπεια έπρεπε να απομακρυνθούν από αυτή (Müller & Wunderlich, 2020). Έχοντας κερδίσει το Νόμπελ Ειρήνης το 1985 για την καμπάνια ευαισθητοποίησης του κοινού σχετικά με τις επιπτώσεις ενός πυρηνικού πολέμου, ξεκίνησαν να σκέφτονται τρόπους αναθέρμανσης της αντιπυρηνικής ρητορικής, εκτός του πλαισίου της ΣΜΔΠΟ (Loretz, 2018).

Με καθοδηγητή την επιτυχία της *Διεθνούς Καμπάνιας για την Απαγόρευση των Ναρκών (International Campaign to Ban Landmines)*, η οποία, μέσω της διπλωματικής πίεσης που ασκήθηκε στον Καναδά, κατόρθωσε να κινήσει τις διαδικασίες για τη συζήτηση και εντέλει την υπογραφή της Συνθήκης της Οτάβα (βλ. υποκεφάλαιο 2.1), ο αρχηγός της ΔΓΑΠΠ Ronald McCoy ζήτησε τον Μάιο του 2005 μία διαδικασία ανάλογη της Οτάβα για την εξάλειψη των πυρηνικών όπλων. Συνεπακόλουθα, στο παγκόσμιο συνέδριο της ΔΓΑΠΠ το 2006 στο Ελσίνκι αποφασίστηκε η καθιέρωση της Διεθνούς Εκστρατείας για την Κατάργηση των Πυρηνικών Όπλων (ΔΕΚΠΟ), ως ένας οργανισμός ομπρέλα για όλες τις ομάδες που επεδίωκαν τον πυρηνικό αφοπλισμό (Gibbons, 2018).

Η ΔΕΚΠΟ/ICAN ήταν μία εκστρατεία που κυρίως προωθήθηκε από το Αυστραλιανό παράρτημα των ΔΓΑΠΠ και υποστηρίχτηκε και αναπτύχθηκε από την Ιατρική Εταιρία για την Πρόληψη του Πολέμου στην ίδια περιοχή. Δεν προκαλεί εντύπωση το γεγονός ότι το πρώτο γραφείο της ΔΕΚΠΟ άνοιξε στη Μελβούρνη τον Νοέμβριο του 2006 (Beavis, 2017). Από την πρώτη στιγμή της σύστασής της, η εκστρατεία επεδίωξε την σύνταξη μίας συνθήκης που θα προωθούσε τον πυρηνικό αφοπλισμό, έχοντας προοπτικές αναθεώρησης. Ο στόχος που αναφέρεται στο ιδρυτικό έγγραφο της ΔΕΚΠΟ/ICAN ήταν από την αρχή ευδιάκριτος. Συγκεκριμένα η εκστρατεία στοχεύει «να κινητοποιήσει ένα αδιαμφησβήτητό κύμα της κοινής γνώμης σε όλο τον κόσμο, το οποίο θα αναγκάσει τους ηγέτες να ξεκινήσουν και να ολοκληρώσουν διαπραγματεύσεις για μία πλήρη νομική συμφωνία για την κατάργηση των πυρηνικών όπλων, πριν αυτά χρησιμοποιηθούν ξανά» (Gibbons, 2018: 35).

Η καμπάνια παρουσιάστηκε διεθνώς στη Βιέννη στην Προπαρασκευαστική Συνάντηση για την αναθεωρητική διάσκεψη της ΣΜΔΠΟ και τον Ιούλιο του ίδιου έτους κυκλοφόρησε ένα κείμενο 186 σελίδων με τον τίτλο «Εξασφαλίζοντας την Επιβίωση μας: Η περίπτωση για μία Σύμβαση Πυρηνικών Όπλων» (Securing our Survival (SOS): The Case for a Nuclear Weapons Convention), η δημιουργία του οποίου βασίστηκε στις Συνθήκες περί Χημικών και Βιολογικών Όπλων. Από το προσχέδιο ήδη, το κείμενο της συνθήκης περιλάμβανε λεπτομερείς ορισμούς, απαγορεύσεις, και διαδικασίες διευθέτησης διαφωνιών, επικύρωσης και επιβολής κυρώσεων (Datan et al., 2007). Το επόμενο χρόνο η Μαλαισία και η Κόστα Ρίκα το υπέβαλλαν στον ΟΗΕ, όπου έλαχε θερμής υποδοχής από τα μη-πυρηνικά κράτη, αλλά όπως ήταν αναμενόμενο πέρασε απαρατήρητο από τα πυρηνικά κράτη και τους συμμάχους τους (Delaqua & Chillaud, 2015).

Ωστόσο, η πολυπλοκότητα αυτής της πρώτης γραπτής προσπάθειας οδήγησε ορισμένους υπέρμαχους του αφοπλισμού εντός της εκστρατείας να θέτουν την ανάγκη για μία πιο απλή συνθήκη. Η λύση ήταν μία και μοναδική: ολική απαγόρευση της χρήσης των πυρηνικών, αναγνωρίζοντάς το ως έγκλημα κατά της ανθρωπότητας. Αν και χρειάστηκαν κάποια χρόνια προκειμένου το σύνολο των εκπροσώπων της εκστρατείας να αποδεχθεί τη νέα ιδέα, ουσιαστικά απορρίπτοντας την πρώτη τους συνθήκη, εντέλει όλοι πείστηκαν ότι ο πρωταρχικός σκοπός της εκστρατείας είναι η εξασφάλιση ενός κόσμου χωρίς το φόβο μίας ακόμη ατομικής βόμβας. Στην αρχή βέβαια επικράτησε η άποψη ακόμα και μέσα στους κόλπους της εκστρατείας ότι τα πυρηνικά όπλα είχαν διαφορετική υπόσταση σε σχέση με τις νάρκες και τα πυρομαχικά διασποράς και για αυτό η απαγόρευσή τους δεν θα ήταν εφικτή (Gibbson, 2018). Από τον Ιανουάριο του 2013 όμως υιοθετήθηκε μία πιο «σκληροπυρηνική» αντιπυρηνική στάση, όπως αποδεικνύεται από την επίσημη ιστοσελίδα³ της καμπάνιας. Κάποιος που επισκέπτεται για πρώτη

³ Για περισσότερες πληροφορίες ανατρέξτε στην επίσημη ιστοσελίδα της ICAN <https://www.icanw.org/>.

φορά τον ιστότοπο θα έρθει αντιμέτωπος με την φράση που επικρατεί στην αρχική σελίδα «*Τώρα τα πυρηνικά όπλα είναι παράνομα: Το καταφέραμε*»⁴⁴.

Άξια αναφοράς είναι η συμβολή της Διεθνούς Επιτροπής του Ερυθρού Σταυρού σε μία κρίσιμη στιγμή για την εξέλιξη της καμπάνιας. Έχοντας εμπλακεί ενεργά στην απαγόρευση των ναρκών κατά προσωπικού και των πυρομαχικών διασποράς, ο Ερυθρός Σταυρός (ΕΣ) είχε τη δυνατότητα να εισακουστεί, ως διεθνής θεματοφύλακας τους Διεθνούς Ανθρωπιστικού Νόμου. Σημαντική για την προώθηση της καθολικής απαγόρευσης των πυρηνικών όπλων ήταν και η ομιλία τον Απρίλιο του 2010 του Προέδρου του ΕΣ Jakob Kellenberger. Κάνοντας αναφορά στον απόηχο της επίθεσης στη Χιροσίμα, υπογράμμισε ότι η παγκόσμια ανθρωπιστική βοήθεια δεν έχει τη δυνατότητα να αντιμετωπίσει την καταστροφή που συνεπάγεται μια ατομική βόμβα σε μία κατοικημένη περιοχή, καθώς ελάχιστοι γιατροί και νοσοκόμες επιβίωσαν τότε. Η ομιλία συνέβαλλε καθοριστικά στη διασύνδεση του πυρηνικού αφοπλισμού ως ζήτημα ύψιστης ανθρωπιστικής αξίας (Schroeder, 2018).

Η περίοδος που σηματοδότησε σημαντικές αλλαγές για την ΔΕΚΠΟ/ICAN ήταν η διετία 2010-2012. Η απόφαση της Νορβηγικής κυβέρνησης να υποστηρίξει και να χρηματοδοτήσει την εκστρατεία επέτρεψε τη δημιουργία του πρώτου Ευρωπαϊκού γραφείου στη Γενεύη με τρεις μόνιμους υπαλλήλους. Με την χρηματοδότηση εξάλλου από την συγκεκριμένη χώρα κατέστη εφικτή η παρουσία στη συνδιάσκεψη αντιπροσώπων από μικρότερες χώρες του πλανήτη (Ruff, 2018).

Σε διπλωματικό επίπεδο, η Νορβηγία συντέλεσε δραστικά στην αναγνώριση και καθιέρωση της ΔΕΚΠΟ/ICAN ως τον κοινωνικά ορμώμενο οργανισμό για την προώθηση του αιτήματος του πυρηνικού αφοπλισμού, δίνοντάς της διπλωματική φωνή στη συνδιάσκεψη του Όσλο το 2013. Η εκστρατεία έλαβε πιο εμφανή θέση στο πολιτικό προσκήνιο, όντας ο επίσημος συνεργάτης της νορβηγικής κυβέρνησης, κάτι που οδήγησε άλλους οργανισμούς με εμπειρία στην απαγόρευση οπλισμού να ενώσουν τις δυνάμεις τους μαζί της (Egeland,

⁴⁴ Η φράση είναι μεταφρασμένη από την αγγλική γλώσσα “Now nuclear weapons are illegal. We did it”, όπως αναφέρεται στην αρχική σελίδα της ICAN <https://www.icanw.org/>.

2019). Δυστυχώς, αυτός ο σημαντικός σύμμαχος έπαψε να υφίσταται όταν ο συντηρητικός συνασπισμός κέρδισε τις νορβηγικές εκλογές και σταμάτησε τη χρηματοδότηση της εκστρατείας το 2015. Εντούτοις, η καμπάνια δεν θα ήταν τόσο πετυχημένη εάν δεν είχαν εμπλακεί ενεργά οι Νορβηγοί διπλωμάτες (Gibbson, 2018).

Η συνδιάσκεψη του Όσλο έδωσε την ευκαιρία στην ΔΕΚΠΟ/ICAN να συνδιοργανώσει μία διεθνή εκδήλωση όπου ειδικοί από διάφορους επιστημονικούς χώρους παρουσίασαν έρευνες για τις αρνητικές επιπτώσεις των πυρηνικών όπλων στην υγεία, την ασφάλεια του νερού και των τροφίμων, την οικονομική ανάπτυξη και το περιβάλλον. 122 κράτη παρευρέθηκαν στη συνδιάσκεψη, με τις πέντε μεγάλες πυρηνικές δυνάμεις (ΗΠΑ, Ηνωμένο Βασίλειο, Γαλλία, Κίνα, Ρωσία) να απέχουν (Borrie, Spies & Wan, 2018). δηλώνοντας σε κοινή δήλωσή τους ότι κατανοούν τους κινδύνους των πυρηνικών όπλων αλλά κρίνουν ότι η συζήτηση δεν θα κατέληγε σε πρακτικές λύσεις αφοπλισμού (Borrie & Caughley, 2013).

Στη δεύτερη συνδιάσκεψη που έπαιξε καθοριστικό ρόλο η ΔΕΚΠΟ/ICAN, συμμετείχαν 146 κράτη, προσπερνώντας κάθε προσδοκία. Όπως και στο Όσλο έτσι και στην πόλη Ναγιαρίτ (Nayarit) οι συμμετέχοντες έδωσαν έμφαση στον αυξανόμενο κίνδυνο πυρηνικών ατυχημάτων και τις κατά λάθος εκτοξεύσεις βαλλιστικών πυραύλων. Οι συζητήσεις υπογράμμισαν το γεγονός ότι οι ανθρωπιστικές επιπτώσεις των πυρηνικών όπλων αναπόφευκτα οδηγούν στην ανάγκη δέσμευσης των κρατών και των κοινωνιών για νέους διεθνείς κανόνες και κριτήρια με νομικά δεσμευτικό χαρακτήρα. Για πολλούς μελετητές η συνδιάσκεψη στη Nayarit έδειξε ότι ήρθε πλέον η ώρα για την έναρξη μίας διπλωματικής διαδικασίας προς αυτόν τον σκοπό (Ritchie, 2014b).

Η τρίτη συνδιάσκεψη φιλοξενήθηκε στην πρωτεύουσα της Αυστρίας τη Βιέννη. Για άλλη μία φορά, οι συμμετέχουσες χώρες αυξήθηκαν, φτάνοντας τις 158 και αποδεικνύοντας έμπρακτα την ανησυχία του σύγχρονου κόσμου για τα πυρηνικά όπλα. Στην ηθική νομιμοποίηση της σημασίας της συγκεκριμένης διοργάνωσης συνέβαλλε και το έγγραφο με τον τίτλο «Πυρηνικός Αφοπλισμός: Ώρα για κατάργηση» ("Nuclear Disarmament: Time for

Abolition”) που είχε δημοσιοποιήσει μέρες πριν την έναρξη της συνδιάσκεψης ο Πάπας. Το τέλος της βρήκε τον Αυστριακό Υπουργό Εξωτερικών Michael Linhart να καταθέτει επίσημο αίτημα για να αναγνωριστούν και να εξασφαλιστούν τα απαραίτητα μέτρα για την απαγόρευση και εξάλειψη των πυρηνικών όπλων. Η συντριπτική πλειοψηφία (127 κράτη) υπέγραψαν αυτή την ανθρωπιστική έκκληση, η οποία αξιοποίησε τα ανθρωπιστικά δεδομένα που συγκεντρώθηκαν από τις τρεις διασκέψεις σε μία αποστολή πολιτικού προσανατολισμού με στόχο τη δημιουργία ενός νομικού πλαισίου για την αντιμετώπιση της απειλής των πυρηνικών όπλων (Gibbons, 2018).

Έναν χρόνο πριν την κατάρτιση της ΣΑΠΟ, η ΔΕΚΠΟ/ICAN διαδραμάτισε καθοριστικό ρόλο στη συνεδρίαση της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ με την επονομασία «*Πρωθώντας τις πολύπλευρες Διαπραγματεύσεις για τον Πυρηνικό Αφοπλισμό*» (*Taking Forward Multilateral Nuclear Disarmament Negotiations*). Η απόφαση της Γενικής Συνέλευσης καλούσε τις χώρες σε έναρξη διαπραγματεύσεων προς μία συνθήκη που θα απαγόρευε τα πυρηνικά όπλα σε έναν μόλις χρόνο. Η Βραζιλία, η Ιρλανδία, το Μεξικό, η Αυστρία, η Νότιας Αφρική και η Νιγηρία υπήρξαν πρωτεργάτες της πρωτοβουλίας, με 51 ακόμα κράτη να συμφωνούν με το έγγραφο. Σε όλον αυτόν τον διπλωματικό αναβρασμό, η ΔΕΚΠΟ/ICAN κανόνιζε συναντήσεις και ερχόταν σε επαφή με τις κυβερνήσεις κρατών, προκειμένου να στηρίξουν την απόφαση. Αν και οι ΗΠΑ και η Γαλλία ήταν ξεκάθαρα αντίθετες, λειτουργώντας παρασκηνακά και προσπαθώντας να πείσουν τους αντιπροσώπους κρατών να ψηφίσουν ενάντια στην απόφαση, αυτή εντέλει πέρασε, αφού υπερψηφίστηκε από 113 κράτη.

Εντωμεταξύ, η εμπειρία και η εξειδικευμένη γνώση που έλαβε η ΔΕΚΠΟ/ICAN πάνω στην κατάργηση οπλικών συστημάτων προηγούμενων συνθηκών, έδωσε μία επαγγελματική ώθηση στην καμπάνια. Επιπρόσθετα, η χρησιμοποίηση των κοινωνικών δικτύων για την προσέλκυση των νεότερων γενιών, η επίσημη εκπροσώπηση του κινήματος στις τρεις διασκέψεις και η άσκηση συστηματικής διπλωματικής πίεσης στα κράτη οδήγησε με κοπιώδη τρόπο στην υπογραφή της ΣΑΠΟ. Οι τρεις ιστορικές διακυβερνητικές διασκέψεις έθεσαν στο τραπέζι, ότι υπήρχε ως αντίληψη αλλά όχι ως επίσημα

θεσμοθετημένο νομικό πλαίσιο: τα πυρηνικά αντιτίθενται στα ανθρωπιστικά ιδεώδη (Ruff, 2018).

Η εκστρατεία δεν πέρασε απαρατήρητη, κερδίζοντας το 2017 το Νόμπελ Ειρήνης (Fihn, Bolton & Minor, 2017). Στο σκεπτικό της Επιτροπής απονομής των βραβείων αναφέρεται ότι η Διεθνής Εκστρατεία έχει εμπλακεί όχι μόνο σε ουσιαστικές αλλά και σε ιδιαίτερα ριζοσπαστικές δράσεις, προκειμένου να πετύχει την απαγόρευση των πυρηνικών όπλων, αναγνωρίζοντας παράλληλα ότι η πυρηνική απειλή είναι πιο υπαρκτή από ποτέ (Mecklin, 2020).

Ακόμα και μετά την διπλωματική επιτυχία της ΣΑΠΟ, η ΔΕΚΠΟ/ICAN δεν μείωσε τις προσπάθειες της για έναν κόσμο χωρίς πυρηνικά. Μέσα στις δράσεις της συγκαταλέγονται η ενθάρρυνση των χωρών να επισπεύσουν τις διαδικασίες επικύρωσης αλλά και το εγχείρημα να πειστούν οι χώρες που δεν έχουν ακόμα υποστηρίξει τη ΣΑΠΟ. Για την εκστρατεία σημαντικό ρόλο διαδραματίζει η εκπαίδευση των κυβερνήσεων για τα οφέλη της Συνθήκης αναφορικά με τις υποχρεώσεις που πηγάζουν από αυτή και τις αλλαγές που οφείλουν να γίνουν σε εθνικό επίπεδο για να είναι σε συμφωνία με αυτό το νέο όργανο (Ruff, 2018).

2.3 Το διεθνές νομικό πλαίσιο για τη μη διασπορά των πυρηνικών όπλων και τον πυρηνικό αφοπλισμό

Ο 20^{ος} αιώνας σηματοδότησε μία γενικευμένη προσπάθεια για την καθιέρωση και την αποδοχή ενός διεθνούς νομικού πλαισίου, το οποίο θα προσδιόριζε τις νομικές υποχρεώσεις που απορρέουν από την κατοχή και τη διασπορά των πυρηνικών όπλων. Λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι οι προσπάθειες για τη δημιουργία ενός νομικού πλαισίου πυρηνικού αφοπλισμού και περιορισμού των πυρηνικών, αποτέλεσαν την επιστημονική αιτιολόγηση και βάση της ΣΑΠΟ, θα γίνει μία σύντομη αναφορά στη νομική σκέψη περί του θέματος.

Το πρώτο επίσημο νομικό βήμα για τη διερεύνηση της νομιμότητας των πυρηνικών όπλων έγινε το 1996 από το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης (International Court of Justice). Ποτέ ξανά δεν είχε ζητηθεί από ένα Δικαστήριο να αντιμετωπίσει ένα νομικό πρόβλημα, που είχε διαδραματίσει καθοριστικό ρόλο στις διεθνείς σχέσεις του προηγούμενου μισού αιώνα,

δημιουργώντας μία γιγάντια σύγκρουση ανάμεσα στις κρατικούς χειρισμούς και τους νομικούς κανόνες. Ζητήθηκε λοιπόν από το Δικαστήριο να αποφασίσει για τη νομιμότητα μίας συμπεριφοράς, η οποία ενώ στη συνείδηση της νομικής κοινότητας ήταν κατακριτέα ύστερα από τα γεγονότα στη Χιροσίμα και το Ναγκασάκι, ήταν όμως ο θεμέλιος λίθος της αμυντικής πολιτικής των μεγάλων δυνάμεων (David, 1997).

Η υπόθεση *Πυρηνικών Όπλων (Nuclear Weapons Case)* εισηχθη ύστερα από αίτημα που κατατέθηκε από τη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ και τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας, αναφορικά με το κατά πόσο η απειλή ή η χρησιμοποίηση πυρηνικών επιτρέπεται από τους διεθνείς νόμους. Στο σκεπτικό της συμβουλευτικής απόφασης που εξέδωσε το ανώτατο δικαστικό όργανο αναφέρεται ότι παρότι η χρήση τέτοιων όπλων είναι «ελάχιστα συμβατή» με τα δόγματα του νόμου περί ένοπλης σύγκρουσης, εντούτοις δεν θα μπορούσε να απαγορευτεί καθολικά, ιδίως στις πολύ συγκεκριμένες περιπτώσεις όπου απειλείται η επιβίωση ενός κράτους. Φαινομενικά, η απόφαση δεν συνιστά μία ευθεία και ξεκάθαρη τοποθέτηση αναφορικά με τη νομική υπόσταση των πυρηνικών, καθώς έχει συμβουλευτικό και όχι δεσμευτικό χαρακτήρα. Υπήρξε όμως η πρώτη αναθεώρηση της νομολογίας που διέπει την ένοπλη σύγκρουση, συνδέοντάς τη με το διεθνές νομικό πλαίσιο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (Stephens, 2001). Τέλος, πρέπει να αναφερθεί ότι και οι δεκατέσσερις δικαστές που γνωμοδότησαν ομόφωνα αποφάσισαν ότι υφίσταται η υποχρέωση να διενεργηθούν διαπραγματεύσεις για τον πυρηνικό αφοπλισμό μέσα σε κλίμα καλής πίστης (Gibbons, 2018).

Ένα χρόνο αργότερα το 1997, μία ομάδα μη-κυβερνητικών, υπό την καθοδήγηση της Επιτροπής Δικηγόρων για την Πυρηνική Πολιτική (Lawyers Committee on Nuclear Policy) δημιούργησε ένα αρχικό προσχέδιο μίας Σύμβασης Πυρηνικών Όπλων (Nuclear Weapons Convention), η οποία βασίζονταν στις νομικές επιταγές των Συμβάσεων για τα Χημικά (1993) και τα Βιολογικά όπλα (1972). Η Κόστα Ρίκα υπέβαλε το κείμενο της Σύμβασης στον ΟΗΕ, ζητώντας την κυκλοφορία του, ως επίσημο κείμενο (Gibbons, 2018).

Νομικές κατευθύνσεις περιλαμβάνονται και στον Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών και πιο συγκεκριμένα στα Άρθρα 11, 26 και 47. Παρότι την περίοδο

σύνταξης του κειμένου δεν είχε καθιερωθεί ακόμα ο όρος διασπορά, εντούτοις γίνεται λόγος για αφοπλισμό και κανονιστική διαχείριση του οπλισμού. Συγκεκριμένα, το Άρθρο 11 ζητά από τα συμβαλλόμενα μέρη να ακολουθούν τους κανόνες που διέπουν τα πυρηνικά και να συνεργάζονται για την προάσπιση της παγκόσμιας ειρήνης και ασφάλειας. Το άρθρο 26 συνιστά το Συμβούλιο Ασφαλείας και την Επιτροπή Στρατιωτικού Προσωπικού συνυπεύθυνα για την οργάνωση ενός συστήματος διαχείρισης του πυρηνικού αφοπλισμού. Τέλος, το άρθρο 47 δίνει τη δυνατότητα στην Επιτροπή Στρατιωτικού Προσωπικού να παρέχει συμβουλευτική και βοήθεια αναφορικά με θέματα που σχετίζονται με τον αφοπλισμό στο Συμβούλιο Ασφαλείας (Nwachukwu & Ogiribo, 2021).

Οι προσπάθειες που προαναφέρθηκαν ουσιαστικά άνοιξαν το δρόμο για την διεθνή απαίτηση *απονομιμοποίησης (Delegitimization)* των πυρηνικών όπλων. Τις προηγούμενες δεκαετίες αυξήθηκαν οι φωνές που απαιτούσαν την κατάργηση της νομιμότητας των πυρηνικών, μειώνοντας την κοινωνική αποδοχή των υποτιθέμενων θετικών τους επιδράσεων. Με άλλα λόγια, οι αντιπυρηνικοί κύκλοι προσπάθησαν να αναδείξουν το γεγονός ότι σύγχρονες πυρηνικές πρακτικές δεν βασίζονται στις αξίες των σημερινών κοινωνιών, δεν απολαμβάνουν κοινωνικής αποδοχής και δημοτικότητας και στερούνται νομικής εγκυρότητας. Αυτή η προσέγγιση άρχισε να γίνεται δημοφιλέστερη στις αρχές της προηγούμενης δεκαετίας, με τον σχηματισμό ενός συνασπισμού κρατών πριν την αναθεωρητική Διάσκεψη της ΣΜΔΠΟ το 2010 (Ritchie, 2014). Είναι ενδεικτικό ότι στο τελικό κείμενο της Διάσκεψης αναγνωρίζονται «*οι καταστροφικές ανθρωπιστικές συνέπειες της οποιασδήποτε χρήσης πυρηνικών όπλων και επιβεβαιώνεται η ανάγκη όλα τα κράτη πάντοτε να συμμορφώνονται με τον ισχύοντα διεθνή νόμο, συμπεριλαμβανομένου και του ανθρωπιστικού νόμου*» (NPT/CONF, 2010: 19).

Κεφάλαιο 3^ο Η ΣΑΠΟ ως επίσημο νομικό έγγραφο αφοπλισμού: Κριτική προσέγγιση του κειμένου και διερεύνηση της αποτελεσματικότητάς της.

Όπως φάνηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο, η πορεία προς τη ΣΑΠΟ υπήρξε κοπιώδης, δύσκολη και χρονοβόρα. Η κατάρτισή ωστόσο μίας Συνθήκης που ανοικτά έκανε λόγο για απαγόρευση των πυρηνικών όπλων και μη χρησιμοποίησή τους, ούτε για ειρηνικούς σκοπούς, αναπόφευκτα δημιούργησε προσδοκίες για έναν κόσμο χωρίς πυρηνικά. Για αυτόν τον λόγο στο παρόν κεφάλαιο παρουσιάζεται λεπτομερώς το κείμενο της ΣΑΠΟ και γίνεται μία μικρή ανάλυση κειμένου με κριτική σκοπιά. Επιχειρείται συνεπώς μία αξιολόγηση της στοχοθεσίας και τη φιλοσοφίας της Συνθήκης και συνολικά του τρόπου με τον οποίο καθορίζει τις υποχρεώσεις και τις δεσμεύσεις που απορρέουν από την αποδοχή της. Φυσικά, στο κεφάλαιο δεν θα μπορούσε να μη γίνει αναφορά στη διερεύνηση της αποτελεσματικότητάς και του βαθμού επιρροής που ενδεχομένως να ασκήσει, με γνώμονα το γεγονός ότι δεν έχει γίνει αποδεκτή από κανένα πυρηνικό κράτος.

3.1 Κριτική προσέγγιση του κειμένου της ΣΑΠΟ: υπόσχεση για έναν κόσμο χωρίς πυρηνικά ή φρούδες ελπίδες;

Η πληρέστερη κατανόηση της ΣΑΠΟ απαιτεί την προσεκτική και λεπτομερή ανάγνωση του κειμένου της. Μέσα σε αυτά τα πλαίσια θα επιχειρηθεί μία ανάλυση περιεχομένου, προκειμένου να γίνουν κατανοητές οι θεμελιώδεις αρχές που τη διέπουν, η γενικότερη στοχοθεσία της και το θεωρητικό υπόβαθρό της.

Όσον αφορά στη δομή της, η ΣΑΠΟ αποτελείται από 20 διαφορετικά άρθρα με διακριτούς τίτλους. Οι δύο πρώτες σελίδες συνιστούν μία μακροσκελή εισαγωγή, η οποία φαίνεται καθαρά ότι προσπαθεί να κάνει επίκληση στο ανθρωπιστικό συναίσθημα, υπογραμμίζοντας ότι η συνθήκη θέτει στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος της τον άνθρωπο και το περιβάλλον. Όπως έχει

προαναφερθεί, η συντακτική ομάδα του κειμένου είναι διαποτισμένη από την ανθρωπιστική προσέγγιση του αφοπλισμού, καθώς δίνεται έμφαση στα άτομα που μπορεί να επηρεαστούν αρνητικά από τη χρήση πυρηνικών όπλων, αγνοώντας στην ουσία τα συμφέροντα των κρατών που έχουν τη δυνατότητα να τα χρησιμοποιήσουν. Πρέπει να υπογραμμιστεί ότι η επιλογή των λέξεων που εισάγουν τις βασικές έννοιες στην εισαγωγή δεν είναι τυχαία, καθώς είναι συναισθηματικά φορτισμένες. Αναφέρει⁵ ότι τα κράτη που υπογράφουν τη ΣΑΠΟ είναι «**αποφασισμένα (Determined)** να συνεισφέρουνε στην πραγματοποίηση των σκοπών και των αξιών του Χάρτη των ΗΕ, «**βαθιά ανήσυχα (Deeply concerned)** για τις καταστροφικές ανθρωπιστικές συνέπειες που απορρέουν από την οποιαδήποτε χρήση πυρηνικών όπλων», «**προσεκτικά (mindful)** απέναντι στα ρίσκα που προϋποθέτει η συνεχιζόμενη ύπαρξη των πυρηνικών όπλων...δίνοντας έμφαση ότι αυτά τα ρίσκα αφορούν στην ασφάλεια όλης της ανθρωπότητας» και **ενήμερα (Cognizant)** ότι οι καταστροφικές συνέπειες των πυρηνικών όπλων δεν μπορούν να αντιμετωπιστούν επαρκώς, διαπερνάνε τα εθνικά σύνορα και δημιουργούν σοβαρές επιπλοκές στην επιβίωση του ανθρώπου, την κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη, την παγκόσμια οικονομία, την ασφάλεια των τροφικών και την υγεία των τωρινών και μελλοντικών γενεών». Ακόμα στην πρώτη εισαγωγική σελίδα δίνεται έμφαση στο γεγονός ότι τα κράτη που υπογράφουν την ΣΑΠΟ ταυτόχρονα αποδέχονται «*τις ηθικές επιταγές του πυρηνικού αφοπλισμού και του επείγοντος της επίτευξης και της διατήρησης ενός κόσμου χωρίς πυρηνικά*», αντιλαμβανόμενα ότι «*ο πόνος και η ζημιά που προκαλείται στα θύματα από την χρήση πυρηνικών όπλων ... και τη δοκιμή πυρηνικών πόλων είναι μη αποδεκτά*». Συνεπώς, η εισαγωγή περιγράφει με λεπτομέρεια τις ανθρωπιστικές ζημιές, φέρνοντας στο προσκήνιο τα αθώα θύματα και χρησιμοποιώντας το ως ηθική και πρακτική νομιμοποίηση του αιτήματος για αφοπλισμό (TPNW, 2017).

Η διάθεση των συντακτών της διαθήκης να αποδώσουν ανθρωπιστικό χαρακτήρα στη Συνθήκη είναι κάτι παραπάνω από εμφανή. Ακόμα και στο κείμενο της ΣΜΔΠΟ γίνεται αναφορά στις καταστροφικές συνέπειες μίας

⁵ Καθώς το κείμενο της ΣΑΠΟ είναι γραμμένο στην Αγγλική γλώσσα, η απόδοση στα Ελληνικά έγινε από τον συγγραφέα της παρούσας μεταπτυχιακής μελέτης.

ενδεχόμενης χρησιμοποίησης πυρηνικών όπλων, ωστόσο αυτή είναι εξαιρετικά συνοπτική και δεν περιέχει ξεκάθαρο ανθρωποκεντρικό προσανατολισμό. Η μακροσκελής περιγραφή που λειτουργεί ως εισαγωγή στοχεύει στην ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης και στην αναγνώριση του ανθρωπιστικού πλήγματος που σχετίζεται με τα πυρηνικά όπλα. Θα μπορούσε να ειπωθεί ότι κανένα άλλο προϋπάρχουν διεθνές κείμενο δεν φέρει τόσο βαρύ συναισθηματικό φορτίο, λαμβάνοντας υπόψη ότι οι συνθήκες είναι νομικά δομημένα και κατά συνέπεια γλωσσικά αυστηρά κείμενα.

Τα 20 άρθρα που ακολουθούν προσπαθούν να παρουσιάσουν με λεπτομερή τρόπο τις υποχρεώσεις και τις δεσμεύσεις που συνεπάγονται της υπογραφής και επικύρωσής της. Εν συνεχεία της ανθρωπιστικής διάστασης που δίνει η εισαγωγή, πολλά από αυτά παρουσιάζουν αυτές τις δεσμεύσεις, αιτιολογώντας τις ωστόσο μέσα από την οπτική του ανθρωπιστικού διεθνούς δικαίου. Κατά συνέπεια, ό,τι επικαλείται η ΣΑΠΟ δεν συνιστούν τη γραπτή αποτύπωση των ιδεών των συντακτών της αλλά απαίτηση ενός πιο δημοκρατικού κόσμου που τοποθετεί στο επίκεντρο τον άνθρωπο και τη βιώσιμη ανάπτυξη του. Αναλυτικότερα:

Το **Άρθρο 1** της ΣΑΠΟ απαγορεύει ρητά μία σειρά από δραστηριότητες που σχετίζονται με τα πυρηνικά όπλα. Η ανάπτυξη, η δοκιμή, η κατασκευή, η παραγωγή, η απόκτηση, η μεταφορά και ο έλεγχος των πυρηνικών δεν μπορούν να γίνουν αποδεκτά από το ανθρωπιστικό διεθνές δίκαιο. Επίσης, δεν επιτρέπεται η χρήση ή η απειλή χρήσης του πυρηνικού οπλοστασίου, η παροχή ή η αναζήτηση βοήθειας, η ενθάρρυνση και η εμπλοκή σε πυρηνική δραστηριότητα και η αποθήκευση και εγκατάσταση πυρηνικών στην εδαφική επικράτεια κανενός συμβαλλόμενου μέλους της συνθήκης (Scheffran, 2018). Αυτό που διαφοροποιεί αυτό το άρθρο απαγόρευσης από όλα όσα έχουν προηγηθεί σε διάφορες συνθήκες όπλων, είναι η λεπτομερής περιγραφή του τι δεν επιτρέπει να κάνουν τα υπογράφοντα κράτη. Το πιο σημαντικό χαρακτηριστικό της προσδιορίζεται από το γεγονός ότι δεν προβλέπει καμία απολύτως εξαίρεση, όπως συμβαίνει στην περίπτωση της ΣΜΔΠΟ (Pedrazzi, 2018).

Το **Άρθρο 2** δεσμεύει κάθε συμβαλλόμενο κράτος να υποβάλλει μέσα σε 30 ημέρες μία επίσημη δήλωση της ιδιοκτησίας, κατοχής ή ελέγχου πυρηνικών όπλων, αναφέροντας επίσης εάν το πυρηνικό τους πρόγραμμα έχει σταματήσει ή τροποποιηθεί. Προκειμένου να μειωθεί η πιθανότητα παρέκκλισης από τη ΣΑΠΟ, τα πυρηνικά υλικά δεν πρέπει να χρησιμοποιούνται για την κατασκευή όπλων ούτε να μετακινούνται από το χώρο αποθήκευσής τους, κάτι που θα εξασφαλίζεται με την ύπαρξη πυρηνικών φυλάκων.

Σύμφωνα με το **Άρθρο 3**, οποιοδήποτε συμβαλλόμενο κράτος δεν κατείχε και δεν έλεγχε πυρηνικά όπλα από τις 7 Ιουλίου 2017 και έπειτα οφείλει να τηρεί τις υποχρεώσεις του απέναντι στη Διεθνή Υπηρεσία Ατομικής Ενέργειας (ΔΥΑΕ). Σε περίπτωση που ένα κράτος δεν έχει προσχωρήσει στη ΔΥΑΕ υποχρεούται να το κάνει άμεσα με τις διαπραγματεύσεις για την προσχώρηση να μέσα σε 180 μέρες από την επικύρωση της συνθήκης και την ολοκλήρωση να προσδιορίζεται στους 18 μήνες.

Το **Άρθρο 4** αναφέρεται στην καθιέρωση μίας ικανής διεθνούς αρχής που θα αναλάβει επίσημα τις διαπραγματεύσεις της εξάλειψης των πυρηνικών προγραμμάτων και την αμετάκλητη μετατροπή όλων των πυρηνικών εγκαταστάσεων, όπως αυτή ορίζεται με σαφήνεια στο άρθρο 6. Κάθε συμβαλλόμενο κράτος αναλαμβάνει την υποχρέωση της συνεργασίας με την αρχή, όποτε αυτή συσταθεί, προκειμένου να αξιολογηθεί η πορεία της εξάλειψης των πυρηνικών όπλων που διαθέτει. Κατ'επέκταση κάθε κράτος-μέλος που συνεχίζει να διαθέτει πυρηνικό οπλοστάσιο οφείλει να το καταστήσει ανενεργό και στη συνέχεια να το καταστρέψει όσο το δυνατό γρηγορότερα, ακολουθώντας το χρονικό περιθώριο που θα καθοριστεί από την πρώτη συνεδρίαση των συμβαλλόμενων χωρών. Άλλωστε μέσα σε 60 μέρες από την επικύρωση της συνθήκης, τα πυρηνικά κράτη πρέπει να καταθέσουνε το πλάνο αποπλισμού, είτε στα υπόλοιπα κράτη-μέλη είτε στην προβλεπόμενη υπό σύσταση αρχή.

Το **Άρθρο 5** είναι νομικού προσανατολισμού, δεσμεύοντας όλα τα μέλη της ΣΑΠΟ να λάβουν όλα τα απαραίτητα διοικητικά και γραφειοκρατικά μέτρα για να εντάξουν την Συνθήκη στο εθνικό τους δίκαιο. Επίσης, προβλέπεται η

σύσταση νόμων που θα προλαμβάνουν ή θα ποινικοποιούν τις δραστηριότητες στην επικράτειά ή τη δικαιοδοσία τους που είναι σε αντίθεση με τα προστάγματα της ΣΑΠΟ.

Το **Άρθρο 6** καθορίζει την ανθρωπιστική παράμετρο της παροχής βοήθειας στα θύματα. Με αυτό αναγνωρίζεται η υποχρέωση των πληγέντων από μία πυρηνική επίθεση κρατών να παρέχουν οποιαδήποτε βοήθεια κρίνεται απαραίτητη για την ανακούφιση των θυμάτων. Αξιοσημείωτη είναι η μη-διαχωριστική λογική που διακρίνει το έγγραφο, αφού η βοήθεια θα είναι «ηλικιακά και έμφυλα ευαίσθητη» (*age-and gender sensitive assistance*), χωρίς προκαταλήψεις και θα περιλαμβάνει ιατρική φροντίδα, ψυχολογική υποστήριξη και αποκατάσταση. Με αειφορική οπτική, γίνεται αναφορά και στο περιβάλλον, μέσω της υποχρέωσης των κρατών να μεριμνήσουν για τη βιοποικιλιακή βελτίωση των μολυσμένων περιοχών.

Το **Άρθρο 7** που τιτλοφορείται «Διεθνής Συνεργασία και Βοήθεια», αφορά στη δημιουργία ενός δικτύου συνεργατικότητας μεταξύ των κρατών-μελών προς την πλήρη συμμόρφωση στις επιταγές της Συνθήκης. Προς αυτή την κατεύθυνση, ζητείται από οποιοδήποτε κράτος που έχει τη δυνατότητα, να συνδράμει, προκειμένου να βοηθήσει πληγέντες από τη χρήση ή τη δοκιμή πυρηνικών όπλων. Η βοήθεια μπορεί να είναι οικονομικής, πρακτικής και τεχνικής φύσης, μέσω του συστήματος των Ηνωμένων Εθνών, διεθνών, περιφερειακών και εθνικών μη-κυβερνητικών οργανισμών και θεσμών, καθώς και μέσω του Ερυθρού Σταυρού ή της Ερυθρού Ημισελήνου. Για άλλη μία φορά τονίζεται ότι η βοήθεια διακατέχεται από μία ουδέτερη λογική, χωρίς καμία έμφυλη ή φυλετική διάκριση. Η καθιέρωση της υποχρέωσης όλων των υπολοίπων κρατών να συμπαρασταθούν πρακτικά στα κράτη που έχουν υποστεί τις καταστροφικές συνέπειες μία επίθεσης με πυρηνικά και ίσως δεν έχουν τη δυνατότητα να ανταποκριθούν στις αυξημένες ανάγκες που έχουν προκύψει, συνιστά βασική επιταγή του ανθρωπιστικού ιδεώδους (Singh, 2020).

Στο **Άρθρο 8** καθορίζονται οι συναντήσεις των κρατών-μελών, οι οποίες θα είναι τακτικές προκειμένου να συσκέφτονται και να αποφασίζουν για θέματα που άπτονται της πρακτικής εφαρμογής της ΣΑΠΟ. Οι αποφάσεις θα

αφορούν στο γενικότερο περιεχόμενο της Συνθήκης, τα μέτρα και τα χρονοδιαγράμματα για την εξάλειψη των πυρηνικών προγραμμάτων, τη σύνταξη επιπρόσθετων πρωτοκόλλων αλλά και οποιοδήποτε άλλο ζήτημα προκύψει. Προβλέπεται επίσης ότι η πρώτη συνάντηση θα λάβει χώρα ένα χρόνο μετά την επίσημη υιοθέτηση της Συνθήκης, διενεργούμενη από τη Γενική Γραμματεία των Ηνωμένων Εθνών. Οι υπόλοιπες συναντήσεις θα διενεργούνται τακτικά ανά διετία, πάλι υπό την αιγίδα του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ, εκτός και αν υπάρξει διαφορετική συμφωνία των κρατών-μελών. Οι κανονισμοί της ακολουθούμενης διαδικασίας θα καθοριστούν κατά την πρώτη συνάντηση, όπως επίσης θα συζητηθεί και η σύσταση ενός νομικά δεσμευτικού οργάνου, υπεύθυνου για την πλήρη εξάλειψη των πυρηνικών όπλων. Οι έκτακτες συναντήσεις θα ακολουθούν γραπτού αιτήματος οποιοδήποτε κράτους-μέλους, αρκεί αυτό να υποστηρίζεται από το 1/3 των υπόλοιπων συμβαλλόμενων χωρών. Επιπρόσθετα, το άρθρο καθορίζει ότι μετά την πάροδο πέντε ετών από την ημερομηνία που θα τεθεί σε ισχύ η Συνθήκη, ο Γενικός Γραμματέας του ΟΗΕ θα συγκαλέσει συνέδριο, προκειμένου να αξιολογηθεί η λειτουργία της, καθώς και η πρόοδος που θα έχει επιτευχθεί αναφορικά με τους στόχους της ΣΑΠΟ. Ανάλογα συνέδρια θα διενεργούνται ανά έξι χρόνια για τους ίδιους ακριβώς λόγους. Τέλος, αναφέρεται ότι χώρες που δεν αποτελούν συμβαλλόμενα μέρη της Συνθήκης, όργανα του ΟΗΕ και άλλοι σχετικοί διεθνείς οργανισμοί και θεσμοί, όπως για παράδειγμα ο Ερυθρός Σταυρός, δύναται να παρευρεθούν στις συναντήσεις.

Το **Άρθρο 9** προσδιορίζει τα οικονομικά θέματα που προκύπτουν από την ΣΑΠΟ. Αρχικά, καθορίζει τα λειτουργικά έξοδα των συναντήσεων, των εκτάκτων συνεδριάσεων και των τακτικών αναθεωρητικών συνεδρίων των κρατών-μελών, τα οποία θα επιβαρύνουν όχι μόνο τα κράτη-μέλη αλλά και τις χώρες που θα συμμετέχουν ως παρατηρητές. Όσον αφορά στο κόστος της εφαρμογής των δεσμεύσεων που προκύπτουν από τη Συνθήκη, καθώς και αυτών που σχετίζονται με την καταστροφή πυρηνικών όπλων, την εξάλειψη των πυρηνικών προγραμμάτων και την κατάργηση ή μετατροπή των πυρηνικών εγκαταστάσεων αυτό επιβαρύνει το κράτος-μέλος που αφορά.

Το **Άρθρο 10** περιγράφει τις τροποποιήσεις που μπορούν να προκύψουν στο κείμενο της ΣΑΠΟ. Συγκεκριμένα, κάθε κράτος-μέλος έχει τη δυνατότητα να

προτείνει αλλαγές στη Συνθήκη, υποβάλλοντας ένα κείμενο με την προτεινόμενη τροποποίηση στη Γενική Γραμματεία των Ηνωμένων Εθνών. Η Γενική Γραμματεία λαμβάνει συνεπακόλουθα να διανείμει το κείμενο στα υπόλοιπα κράτη-μέλη, ζητώντας την άποψή τους αναφορικά με τον εάν πρέπει να ληφθεί ή όχι υπόψη η τροποποίηση. Εάν η πλειοψηφία των κρατών-μελών ειδοποιήσει το αργότερο μέσα σε 90 μέρες την Γενική Γραμματεία ότι υποστηρίζει την περαιτέρω αξιολόγηση της προτεινόμενης τροποποίησης, τότε η πρόταση θα συζητηθεί είτε στην επόμενη συνάντηση είτε στο επόμενο αναθεωρητικό συνέδριο, αναλόγως ποιο προηγείται χρονικά. Προκειμένου να γίνει αποδεκτή μία τροποποίηση πρέπει να υποστηρίζεται από τα 2/3 των συμβαλλόμενων-χωρών και στη συνέχεια να ανακοινωθεί σε όλα τα κράτη-μέλη. Τέλος, η τροποποίηση τίθεται σε ισχύ 90 μέρες από τη στιγμή της κατάθεσης του επίσημου οργάνου της επικύρωσης ή της αποδοχής της αναθεωρημένης έκδοσης.

Το **Άρθρο 11** καθορίζει τον τρόπο διευθέτησης των διαφορών που μπορεί να προκύψουν ανάμεσα σε δύο ή περισσότερα κράτη-μέλη αναφορικά με την ερμηνεία ή την υιοθέτηση της ΣΑΠΟ. Προκρίνεται η διαβούλευση με στόχο την ειρηνική επίλυση των διαφοριών, όπως αυτή προβλέπεται από το άρθρο 33 Του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών.

Το **Άρθρο 12** υπογραμμίζει την καθολικότητα της Συνθήκης, καθώς κάθε κράτος-μέλος οφείλει να ενθαρρύνει χώρες που δεν συμμετέχουν στη Συνθήκη να την υπογράψουν, να την αποδεχθούν και να την επικυρώσουν, με στόχο την οικουμενική προσήλωση στις αρχές που αυτή πρεσβεύει.

Στο **Άρθρο 13** αναφέρεται ότι η ΣΑΠΟ θα είναι ανοικτή προς υπογραφή από όλα τα κράτη στα κεντρικά γραφεία των Ηνωμένων Εθνών στη Νέα Υόρκη, αρχής γενομένης από τις 20 Σεπτέμβρη 2017.

Το **Άρθρο 14** πιστοποιεί ότι η Συνθήκη θα υπόκειται σε επικύρωση και αποδοχή από όλα τα υπογραφόμενα κράτη.

Το **Άρθρο 15** καθορίζει το χρονικό ορίζοντα και τα κριτήρια που απαιτούνται προκειμένου να τεθεί σε ισχύ η ΣΑΠΟ. Συγκεκριμένα, η Συνθήκη θα ισχύσει 90 μέρες μετά την επίσημη επικύρωσή της από το 50^ο συμβαλλόμενο κράτος

Το **Άρθρο 16** ορίζει ρητά ότι τα άρθρα της Συνθήκης δεν υπόκεινται σε κανενός είδους επιφυλάξεις.

Το **Άρθρο 17** προσδιορίζει τη διάρκεια της ισχύος της ΣΑΠΟ και τη δυνατότητα υπαναχώρησης ενός κράτους-μέλους από τις δεσμεύσεις που έχει αναλάβει με την υπογραφή της. Αρχικά, η Συνθήκη έχει απεριόριστη διάρκεια, από τη στιγμή που θα τεθεί σε ισχύ. Επιπρόσθετα, κάθε κράτος-μέλος, εξασκώντας την εθνική του κυριαρχία, διατηρεί το δικαίωμα της απόσυρσης από τη Συνθήκη εάν σε εξαιρετικές περιπτώσεις αποφασίσει ότι τα γεγονότα που σχετίζονται με το αντικείμενο της ΣΑΠΟ θέτουν σε κίνδυνο τα συμφέροντα της χώρας. Η απόσυρση θα τεθεί σε εφαρμογή δώδεκα μήνες μετά την επίσημη κατάθεση της ειδοποίησης για την πρόθεση αυτή από το κράτος-μέλος. Αν ωστόσο μετά τη λήξη της δωδεκάμηνης περιόδου, το κράτος που αποσύρεται εμπλέκεται σε ένοπλη σύρραξη, θα συνεχίσει να δεσμεύεται από τις υποχρεώσεις που απορρέουν από τη Συνθήκη και από τα συμπληρωματικά πρωτόκολλά της, έως ότου αποσυρθεί από την εμπόλεμη σύγκρουση.

Το **Άρθρο 18** διευκρινίζει τη σχέση της ΣΑΠΟ με τις άλλες προϋπάρχουσες συμφωνίες. Υπογραμμίζεται ότι η εφαρμογή της Συνθήκης δεν θα υπονομεύσει τις υποχρεώσεις που έχουν αναλάβει τα κράτη-μέλη με την υπογραφή άλλων διεθνών συμφωνιών, εφόσον αυτές οι δεσμεύσεις συμφωνούν με το σκεπτικό της ΣΑΠΟ.

Το **Άρθρο 19** καθορίζει τον Γενικό Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών ως τον θεματοφύλακα της Συνθήκης.

Τέλος, το **Άρθρο 20** αναφέρει ότι θα υπάρξουν αυθεντικά κείμενα της ΣΑΠΟ στα Αραβικά, τα Κινεζικά, τα Αγγλικά, τα Γαλλικά, τα Ρωσικά και τα Ισπανικά.

Σε γενικές γραμμές, το κείμενο της ΣΑΠΟ διαφοροποιείται σε πολλά σημεία από τις συνθήκες κατά οπλισμού που έχουν προηγηθεί. Αρχικά, σε κανένα σημείο δεν αποτυπώνονται εννοιολογικά τα *πυρηνικά όπλα* (*nuclear weapons*) ή οι άλλες *πυρηνικές εκρηκτικές συσκευές* (*other nuclear explosive devices*), όροι που χρησιμοποιούνται σημαντικά στο έγγραφο. Αντίθετα, άλλες συνθήκες περικλείουν αναλυτικούς ορισμούς νομικού προσανατολισμού, όπως για παράδειγμα στη Συνθήκη για τα Χημικά Όπλα και στη Συνθήκη για

τις νάρκες κατά προσωπικού, ενώ προσδιορίζονται με λεπτομέρεια τα πυρηνικά όπλα στις Συνθήκες για τον καθορισμό των Ζωνών Χωρίς Πυρηνικά Όπλα (Pedrazzi, 2018).

Η σύγκριση της ΣΑΠΟ με τη ΣΜΔΠΟ δίνει ενδιαφέρουσες πληροφορίες για το κείμενο, τη φιλοσοφία και τη στοχοθεσία της νεότερης Συνθήκης. Αναμφισβήτητα, η ΣΜΔΠΟ έθεσε το θεμέλιο λίθο μίας πιο συστηματικής αντιπυρηνικής προσπάθειας σε παγκόσμιο επίπεδο. Είναι ενδεικτικό ότι υπήρξε για περίπου 50 χρόνια το μοναδικό διεθνές όργανο που έθετε περιορισμούς στη διάδοση και την κατοχή των πυρηνικών όπλων. Υπογράφηκε το 1968 εν μέσω Ψυχρού Πολέμου από 190 κράτη και τέθηκε σε εφαρμογή το 1970, με την ισχύ της να επεκτείνεται επ' αόριστο το 1995 (Popp, 2016). Αρκετοί είναι αυτοί που θεωρούν τη ΣΑΠΟ όχι μόνο διάδοχο αλλά μία ιδιαίτερος βελτιωμένη έκδοση της ΣΜΔΠΟ.

Η άποψη ότι η ΣΑΠΟ πηγαίνει το φλέγον ζήτημα των διεθνών κειμένων ένα βήμα παραπέρα, έγκειται στο γεγονός ότι η ΣΜΔΠΟ έχει κατά καιρούς επικριθεί δριμύτατα για πάρα πολλούς λόγους. Αρχικά, διέπεται από μία φιλοσοφία διαχωρισμού, καθώς διακρίνει τα κράτη σε πυρηνικά και μη πυρηνικά. Επιπρόσθετα, ενώ κρατά μία πιο αυστηρή στάση απέναντι στις χώρες που δεν διαθέτουν πυρηνικά όπλα, εξισώνοντας την υπογραφή της συνθήκης με νομική δέσμευση μη απόκτησης πυρηνικών (Άρθρο II), είναι πιο ελαστική απέναντι στις πυρηνικές χώρες, θεωρώντας ότι ο πυρηνικός αφοπλισμός δύναται να προέλθει από διαπραγματεύσεις αμοιβαίας συνεννόησης (Άρθρο VI) (Howlett & Simpson, 2016). Αντιθέτως, η ΣΑΠΟ δεν κάνει καμία είδους διάκριση, αποτυπώνοντας το ζήτημα του πυρηνικού αφοπλισμού ως οικουμενική απαίτηση ανθρωπιστικού προσανατολισμού.

Θα μπορούσε επίσης να ειπωθεί ότι το ίδιο το κείμενο της ΣΜΔΠΟ είναι αντιφατικό σε πολλά σημεία του. Από το κείμενο προκύπτει ότι η Συνθήκη έχει δύο βασικούς στόχους, να αναστείλει τη διάδοση των πυρηνικών όπλων, προωθώντας παράλληλα την «καλή και ωφέλιμη» πυρηνική ενέργεια. Ενώ λοιπόν, όπως προειπώθηκε δεσμεύει τα μη πυρηνικά κράτη ως προς την απόκτηση πυρηνικών όπλων, εντούτοις αναγνωρίζει το δικαίωμά τους να αναπτύξουν πυρηνική ενέργεια για ειρηνικούς σκοπούς (Άρθρο IV). Σε τέτοια

περίπτωση η μοναδική υποχρέωση που έχουν είναι η δήλωση των πυρηνικών δραστηριοτήτων τους στη Διεθνή Εταιρία Ατομικής Ενέργειας (International Atomic Energy Agency), πιστοποιώντας τη δικαιοδοσία της για τον έλεγχο αυτών των δραστηριοτήτων (Άρθρο III) (Howlett & Simpson, 2016). Η αποδοχή της πυρηνικής ενέργειας από τη ΣΜΔΠΟ φαίνεται και από το γεγονός ότι όλα τα συμβαλλόμενα μέρη αναλαμβάνουν την υποχρέωση της ανταλλαγής εξοπλισμού, υλικών και πληροφόρησης για την εξασφάλιση «ειρηνικής» πυρηνικής ενέργειας (Boon, Huq & Lovelace, 2012). Σε διαφορετικό μήκος κύματος, η ΣΑΠΟ θεωρεί τα πυρηνικά όπλα επικίνδυνα στο σύνολό τους, προσδοκώντας έναν πλανήτη χωρίς πυρηνική οπτική.

Εντούτοις, νομικοί κύκλοι βρίσκουν ψεγάδια στο κείμενο αυτό κάθε αυτό της ΣΑΠΟ. Θεωρούν ότι το κρίσιμο στάδιο της επικύρωσης μία συνθήκης οφείλει να προσδιορίζεται από ένα λιτό κείμενο με έμφαση στο γεγονός ότι τα πυρηνικά όπλα είναι παράνομα. Αντιθέτως, η ΣΑΠΟ αποτελεί μία μακροσκελή και τεχνικά και πολιτικά περίπλοκη αναφορά στις υποχρεώσεις που απορρέουν από αυτή. Για τους Highsmith και Stewart (2018) η Συνθήκη δεν συνιστά αποτελεσματικό νομικό όργανο αφοπλισμού, διότι όχι μόνο δεν καθορίζει διεθνείς νομικούς κανόνες αλλά και γιατί ενδεχομένως να βλάψει και τις προυπάρχουσες προσπάθειες ενάντια στη διασπορά των πυρηνικών.

Εντούτοις, αυτό που οφείλει να γίνει κατανοητό είναι ότι οι διαπραγματεύσεις που σχετίζονται με τον έλεγχο οπλικών συστημάτων είναι ιδιαίτερες, πολύπλοκες και διπλωματικά κρίσιμες. Μέσα σε αυτά τα πλαίσια, η σύνταξη ενός κειμένου μηδενικής ανοχής στα πυρηνικά και πλήρους απαγόρευσής τους αναπόφευκτα θα δίχαζε και θα δημιουργούσε δύο δυναμικά στρατόπεδα: αυτό των υπέρμαχων και αυτό των επικριτών (Onderco, 2017). Στο υποκεφάλαιο που ακολουθεί επιχειρείται μία λεπτομερής διερεύνηση της αποτελεσματικότητας της ΣΑΠΟ σε έναν κόσμο πολιτικά, κοινωνικά, οικονομικά και πλέον υγειονομικά ασταθή.

3.2 Η ΣΑΠΟ και ο σύγχρονος κόσμος: εντοπίζοντας την αποτελεσματικότητά της

Η υιοθέτηση της ΣΑΠΟ στις 7 Ιουλίου 2017 δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι έφερε το τέλος του αφοπλισμού αλλά σίγουρα σηματοδότησε την έναρξη μίας πιο δυναμικής προσέγγισης του ζητήματος. Για πρώτη φορά τα μη-πυρηνικά κράτη συσπειρώθηκαν υπό την σκέπη των Ηνωμένων Εθνών και αποφάσισαν να «εισβάλλουν» στα «χωράφια» των πυρηνικών κρατών, για να διασφαλίσουν την παγκόσμια ειρήνη (Müller & Wunderlich, 2020). Η απαγόρευση των πυρηνικών εδραιώθηκε ως ένα συστηματικό σετ εργαλείων που ευελπιστεί να αλλάξει το νομικό, πολιτικό οικονομικό και κοινωνικό τοπίο.

Γνωρίζοντας εκ των προτέρων ότι πιθανώς οι πυρηνικές χώρες δεν θα υποστήριζαν το νέο αυτό διπλωματικό εργαλείο και φυσικά δεν θα λάμβαναν μέρος στις διαπραγματεύσεις, οι υπέρμαχοι του αφοπλισμού έδωσαν έμφαση στη δημιουργία ενός καινοτόμου νομοθετικού πλαισίου που θα αμφισβητούσε την κυρίαρχη ρητορική περί πυρηνικών, θα τάραζε την πυρηνική καθεστηκυία τάξη και θα δημιουργούσε επιπρόσθετες πρωτοβουλίες αφοπλισμού. Φυσικά, η ανάληψη δράσης ενάντια στη θέληση των πυρηνικών κρατών και η διπλωματική αντιμετώπιση υπερδυνάμεων όπως οι ΗΠΑ, η Γαλλία και η Ρωσία, λειτούργησε ως τροχοπέδη για την συμμετοχή αρκετών άλλων κυβερνήσεων στη συνθήκη, που είτε είναι παραδοσιακοί σύμμαχοι των ΗΠΑ είτε μέλη του NATO. Αυτό όμως δεν μειώνει το γεγονός ότι τα πυρηνικά όπλα έχουν σοβαρές ανθρωπιστικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις, επιβάλλοντας την εξασφάλιση ότι δεν θα χρησιμοποιηθούν ποτέ ξανά (Gibbons, 2018).

Με αυτό το σκεπτικό, η ανθρωπιστική πρωτοβουλία που συνιστά τη θεωρητική βάση πάνω στην οποία στηρίζεται η φιλοσοφία και η στοχοθεσία της ΣΑΠΟ θεωρείται ότι πέτυχε στο να συγκεντρώσει την υποστήριξη της πλειοψηφίας των μη-πυρηνικών κρατών. Φυσικά, η πεποίθηση ότι η Συνθήκη θα οδηγήσει στην αυτόματη ολική απαγόρευση των πυρηνικών όπλων είναι πέρα για πέρα ουτοπική. Αυτό στο οποίο φαίνεται να συνεισφέρει η ΣΑΠΟ είναι στο ότι δημιουργεί μία πιο επίσημη διεθνή στάση ενάντια στα πυρηνικά όπλα. Οι Sauer και Reveraert (2008) κάνουν λόγο για την καθιέρωση ενός

«στίγματος» που θα ακολουθεί τα πυρηνικά κράτη από εδώ και πέρα, το οποίο ευελπιστούν ότι θα συντελέσει στην εξάλειψη των πυρηνικών. Αναμφισβήτητα, αυτή η διαδικασία στιγματισμού δημιουργεί μία κατάσταση ασυμβατότητας με το ανθρωπιστικό προφίλ που επιθυμούν να προβάλλουν τα σύγχρονα κράτη, κάνοντας ακόμα πιο δύσκολη την αιτιολόγηση της κατοχής των πυρηνικών όπλων για τα κράτη.

Αν λοιπόν η ΣΑΠΟ δεν οδηγήσει, όπως πιστεύεται σε καθολική απαγόρευση των πυρηνικών, τουλάχιστον θα ενδυναμώσει την ανθρωπιστική κατηγορία που έχει απαγγελθεί εναντίων των πυρηνικών όπλων. Μία λογική πεποίθηση θέλει τα πυρηνικά κράτη να εγκαταλείπουν τα πυρηνικά τους οπλοστάσια και προγράμματα, ακόμα και αν τελικά δεν υπογράψουν τη ΣΑΠΟ, υπό το βάρος της διεθνούς πίεσης (Onderco, 2017). Όντας υπέρμαχος της θεωρίας του σπειροειδούς μοντέλου (*spiral model*) στις διεθνείς σχέσεις, ο Sauer (2016) πιστεύει ότι οι αντιπυρηνικοί κανόνες που εμπεριέχονται στη ΣΑΠΟ θα εμποτίσουν τη διεθνή κοινότητα, οδηγώντας στην άσκηση πίεσης για την κατάργηση των πυρηνικών. Είναι πεπεισμένος ότι η συνθήκη θα αναδείξει το πυρηνικό ταμπού, θα στιγματίσει τη διασπορά των πυρηνικών όπλων και θα αναμοχλεύσει κοινωνικοπολιτικές συζητήσεις ακόμα και σε κάποια δημοκρατικά πυρηνικά κράτη.

Δύο είναι οι κεντρικές ιδέες που διέπουν τη λογική της απαγόρευσης στη ΣΑΠΟ. Η πρώτη σχετίζεται με το ότι τα ίδια τα όπλα συνιστούν ένα τεράστιο πρόβλημα, άρα η λύση οφείλει να αναγνωρίζει την επικινδυνότητά του. Η δεύτερη αφορά στον τρόπο που αντιλαμβανόμαστε ως άτομα την αξία των πυρηνικών όπλων, καθόσον όσο αυτά θα συνεχίζουν να θεωρούνται ως στρατηγικά πλεονεκτήματα απαραίτητα για την ασφάλεια των κρατών, τότε ο πυρηνικός αφοπλισμός θα φαντάζει από δύσκολος ως ακατόρθωτος (Considine, 2019).

Με μία πρώτη ματιά, η ΣΑΠΟ θεωρείται μία πετυχημένη σε διπλωματικό επίπεδο συνθήκη. Αρχικά, δημιουργεί ένα νομικό «δεδικασμένο», χρησιμοποιώντας τον όρο «απαγόρευση» στον τίτλο της. Έθεσε επίσης το παγκόσμιο πολιτικό γίνεσθαι ενώπιων των ευθυνών του, δηλώνοντας ότι ο αφοπλισμός δεν πρέπει να αντιμετωπίζεται με τον ξεπερασμένο

κρατοκεντρικό τρόπο. Ο ανθρωπιστικός αφοπλισμός (*humanitarian disarmament*) που πρεσβεύει η συνθήκη τοποθετεί τα άτομα και όχι τα κράτη στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος για τη διαχείριση και εξάλειψη των πυρηνικών. Βασικός γνώμονας της διαδικασίας είναι η ασφάλεια και η ευημερία των πολιτών και όχι των κρατών. Προτάσσεται συνεπώς η ανάπτυξη και όχι η πυρηνική διασπορά, εξασφαλίζοντας ευέλικτα και απτά αποτελέσματα (Docherty, 2018). Για πρώτη επίσης φορά γίνεται αναφορά στα θύματα και στην παρεχόμενη βοήθεια που οφείλουν να λάβουν, καθώς και στην περιβαλλοντική επανόρθωση (Almela, 2018).

Για τον Thakur (2017) η δυναμική της ΣΑΠΟ βρίσκεται στο γεγονός ότι λειτουργεί ως ένα εναλλακτικό κανονιστικό πλαίσιο αναφοράς που ενεργοποιεί τα κράτη προς την ανάληψη δράσης για τον πυρηνικό αφοπλισμό. Η αληθινή της δυναμική έγκειται στο ότι έχει τη δυνατότητα να λειτουργήσει ως ένα εναλλακτικό κανονιστικό πλαίσιο προς την κατεύθυνση της δραστηριοποίησης των κρατών υπέρ του πυρηνικού αφοπλισμού.

Φυσικά, αρκετοί είναι εκείνοι που τηρούν μια πιο επιφυλακτική, απαισιόδοξη και σε αρκετές περιπτώσεις αρνητική στάση απέναντι στην αποτελεσματικότητα της ΣΑΠΟ. Παρότι, η συνθήκη συνδέθηκε με το τέλος μίας εποχής στασιμότητας που διήρκησε 20 ολόκληρα χρόνια (Rietiker, 2019 όπως αναφέρεται στο Evans, 2021), τα πυρηνικά κράτη την έχουν επικρίνει δριμύτατα, χαρακτηρίζοντάς της ως ιδεαλιστική και λανθασμένη. Είναι χαρακτηριστικό ότι την ίδια μέρα της υιοθέτησής της, οι ΗΠΑ, η Γαλλία και το Ηνωμένο Βασίλειο δήλωσαν ότι δεν σκοπεύουν να την υπογράψουν, να την επικυρώσουν ή ακόμα και να γίνουν μέλη της, με τη Ρωσία και την Κίνα να προβαίνουν σε παρόμοια κοινή δήλωση τον Οκτώβριο του 2018 (Evans, 2021).

Όσοι αντιμετωπίζουν την ΣΑΠΟ ως ένα άλλο ανούσιο και διφορούμενο διπλωματικό έγγραφο λαμβάνουν υπόψη τους τη στάση που τήρησαν και τα υπόλοιπα κράτη εκτός των ΗΠΑ και των συμμάχων τους. Για παράδειγμα η Ιαπωνία αποχώρησε από τις διαπραγματεύσεις, έχοντας απευθύνει μία ιδιαίτερα επικριτική εναρκτήρια ομιλία, προς απογοήτευση των *hibakusha*, όπως ονομάζονται οι Ιάπωνες επιζήσαντες των ατομικών βομβών. Ο

Καναδάς απέρριψε τις διαπραγματεύσεις ως πρώιμες και αναποτελεσματικές, καθώς θα μπορούσαν να δημιουργήσουν συμμαχίες και διαχωρισμούς, περιπλέκοντας ακόμα περισσότερο την πορεία προς τον πυρηνικό αφοπλισμό. Βέβαια ιδιαίτερη εντύπωση προκάλεσε η στάση της Αυστραλίας, δεδομένου ότι ήταν η πρώτη χώρα που χρηματοδότησε και στήριξε ανοικτά την ΔΕΚΠΟ/ICAN. Κατά τη Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ, το συγκεκριμένο κράτος χαρακτηρίστηκε ως το πιο ανελέητο μη-πυρηνικό κράτος, λαμβάνοντας ανοικτά θέση κατά της υπογραφής της Συνθήκης, χωρίς ωστόσο να συνταχθεί με τα πυρηνικά κράτη.

Μία πολύ ιδιαίτερη προσέγγιση αναφορικά με τις δυσκολίες που θα αντιμετωπίσει η διεθνής κοινότητα στην προσπάθειά της να εκπληρώσει τη στοχοθεσία της ΣΑΠΟ δίνεται από τον Onderco (2017). Στο άρθρο του που τιτλοφορείται «Γιατί η ΣΑΠΟ είναι απίθανο να εκπληρώσει την υπόσχεσή της» ο ερευνητής θεωρεί ότι ακόμα και η πραγμάτωση του ουτοπικού σεναρίου του πυρηνικού αφοπλισμού, δεν συνεπάγεται απαραίτητα έναν κόσμο χωρίς πυρηνικά. Αντιθέτως, εικάζει ότι η πολιτική σκηνή θα διέλθει σε μία κατάσταση δόλου, όπου ορισμένα κράτη θα προσπαθήσουν να παρακάμψουν τη συνθήκη με πλάγιο τρόπο, προκειμένου να διατηρήσουν τα πυρηνικά όπλα που ήδη διαθέτουν. Ακόμα και αν τα καταστρέψουν, κάτι που προϋποθέτει μεγάλη προετοιμασία και κόστος, θα είναι σε μία κατάσταση ετοιμότητας για να τα ξαναφτιάξουν, με το σκεπτικό ότι το όποιο κράτος τα ξαναποκτήσει πρώτο θα έχει και το στρατιωτικό πλεονέκτημα. Άλλωστε, η τεχνογνωσία και η θέληση για κυριαρχία υφίστανται.

Στη διερεύνηση της αποτελεσματικότητας της ΣΑΠΟ πρέπει να ληφθεί υπόψη και ένας άλλος πολύ σημαντικός παράγοντας: η στάση της κοινής γνώμης διεθνώς. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της Μεγάλης Βρετανίας, όπου το μεγαλύτερο ποσοστό των πολιτών της τάσσεται υπέρ του πυρηνικού χαρακτήρα του κράτους και θεωρεί την πυρηνική αποτροπή ουσιώδη στρατηγική τακτική (Grice, 2016). Από την άλλη, υπάρχει και το παράδειγμα της Ιαπωνίας, όπου παρότι δεκαετίες ερευνών αναφορικά με τη στάση των Ιαπώνων απέναντι στα πυρηνικά αποκαλύπτουν συστηματικά ότι ο λαός έχει «*πυρηνική αλλεργία*», εντούτοις η κυβερνητική πολιτική δεν λαμβάνει υπόψη της αυτή την αρνητική στάση. Η αντίθεση των Ιαπώνων πολιτών απέναντι στα

πυρηνικά δεν μεταβάλλεται ούτε σε περιόδους κρίσεων και απειλών από τους πυρηνικούς γείτονες Κίνα και Βόρεια Κορέα. Και ενώ θα περίμενε κανείς ότι λόγω του πυρηνικού της ιστορικού (ατομικές βόμβες/ πυρηνικό ατύχημα Φουκοσίμα), η Ιαπωνία θα ήταν πρωτεργάτης του πυρηνικού αφοπλισμού, εντούτοις, όπως προαναφέρθηκε, αποχώρησε από τις διαπραγματεύσεις της ΣΑΠΟ (Baron, Gibbons & Herzog, 2020). Αντίστοιχα, μία πολύ πρόσφατη έρευνα των Baron και Herzog (2020) συμπέρανε ότι η πλειοψηφία των Αμερικανών πολιτών συσχετίζει ακόμα και την ειρηνική πυρηνική ενέργεια με σκηνές καταστροφής, δείχνοντας την αρνητικότητά τους απέναντι σε οτιδήποτε πυρηνικό. Από την άλλη, οι ΗΠΑ έχουν δηλώσει την αντίθεσή τους στη ΣΑΠΟ. Συμπερασματικά, δεν μπορεί να θεωρείται δεδομένη η υποστήριξη της ΣΑΠΟ από την κοινή γνώμη, αφού οι συγκυρίες μεταβάλλονται και οι απόψεις δίστανται σε κάθε χώρα. Ούτε φυσικά θεωρείται δεδομένο ότι η κοινή γνώμη θα εισακουστεί από την εκάστοτε πολιτική ηγεσία.

Όσον αφορά στην Ελλάδα, η βιβλιογραφική επισκόπηση δεν απέδωσε κάποια ερευνητική προσπάθεια που να έχει επικεντρωθεί στις απόψεις και τη στάση των Ελλήνων πολιτών απέναντι στα πυρηνικά όπλα. Συνεπώς, δεν γνωρίζουμε ούτε τη γνώμη τους απέναντι στη ύπαρξη πυρηνικών οπλοστασίων ως θεματοφύλακες ασφάλειας ούτε το κατά πόσον θεωρούν τη ΣΑΠΟ, ως μία πρωτοβουλία που θα οδηγήσει στον πυρηνικό αφοπλισμό. Ωστόσο, είναι γνωστό και πρέπει να αναφερθεί ότι η Ελλάδα⁶ δεν υπέγραψε και φυσικά δεν επικύρωσε τη ΣΑΠΟ, ακολουθώντας την άτυπη γραμμή του ΝΑΤΟ. Και όχι μόνο αυτό, αλλά η φημολογούμενη απόσυρση των αμερικανικών στρατευμάτων από την τουρκική βάση του Ιντσιρλίκ, η οποία λειτουργεί και ως χώρος αποθήκευσης αμερικανικών πυρηνικών όπλων, επανάφερε τη συζήτηση για το κατά πόσο η Ελλάδα θα επιθυμούσε να τα φιλοξενήσει στις βάσεις του Άραξου και της Σούδας. Άλλωστε, στη βάση του Αράξου είχε φιλοξενηθεί αμερικανικός πυρηνικός οπλισμός από το 1978 έως το 2001 και άρα υπάρχουν οι απαραίτητες υποδομές για την αποθήκευση του. Αντίστοιχα, η βάση της Σούδας, δύναται να φιλοξενήσει στρατηγικά

⁶ Περισσότερες πληροφορίες για τα κράτη που έχουν υπογράψει και επικυρώσει τη ΣΑΠΟ είναι διαθέσιμη στον ιστότοπο της Καμπάνιας για τον Πυρηνικό Αφοπλισμό (Campaign for Nuclear Disarmament) στο <https://cnduk.org/list-of-countries-that-have-signed-un-global-nuclear-weapons-ban-treaty/>.

βομβαρδιστικά και πυρηνικά υποβρύχια (Ευσταθίου & Κάπης, 2021). Τεκμαίρεται λοιπόν ότι οι χώρες που δεν έχουν συνυπογράψει τη ΣΑΠΟ, λειτουργούν αυτόνομα, παραγκωνίζοντας αυτό το διεθνές κείμενο αφοπλισμού. Μένει να αποδειχθεί αν θα επαληθευτούν οι φήμες που θέλουν τη μεταφορά των πυρηνικών σε ελληνικό έδαφος και με ποιον τρόπο θα αντιδράσουν η πολιτική σκηνή, η κοινή γνώμη και οι τοπικές κοινωνίες.

Αλλά και στο γενικότερο ευρωπαϊκό συγκείμενο, η ΣΑΠΟ δεν χαίρει κοινής αποδοχής. Δεδομένου ότι από τα 27 κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης⁷, μόλις τα 6 δεν είναι νατοϊκά κράτη⁸, γίνεται αμέσως αντιληπτό ότι η αποτελεσματική εφαρμογή της Συνθήκης στη Γηραιά Ήπειρο θα αντιμετωπίσει ουσιώδεις δυσκολίες. Όλα τα κράτη-μέλη του ΝΑΤΟ⁹ με εξαίρεση την Ολλανδία, η οποία τάχθηκε φανερά κατά της ΣΑΠΟ, μπουκόταραν τις διαπραγματεύσεις, απέχοντας από αυτές. Στις χώρες που δεν συμμετείχαν στις συζητήσεις πρέπει να προστεθεί και η Φιλανδία, που παρότι δεν είναι μέλος της Βορειοατλαντικής Συμμαχίας, αποφάσισε να συνταχθεί με αυτή. Όπως αναμένονταν, τα υπόλοιπα πέντε μη-νατοϊκά κράτη τάχθηκαν υπέρ του διεθνούς έγγραφου, με την Ιρλανδία, τη Μάλτα και την Αυστρία¹⁰ να είναι τελικά οι τρεις ευρωπαϊκές χώρες που όχι μόνο τη υπέγραψαν αλλά και την επικύρωσαν (Ünlü, 2021).

Στην Ευρώπη ωστόσο τα διπλωματικά δεδομένα υπέρ ή κατά της ΣΑΠΟ δεν είναι τόσο ξεκάθαρα όσο φαίνονται εκ πρώτης όψεως. Οι πολίτες αρκετών ευρωπαϊκών κρατών, των οποίων οι κυβερνήσεις δεν υπέγραψαν τη Συνθήκη, διατηρούν αντίθετη στάση, όντας θετικά διακείμενοι στην προοπτική

⁷ Κατά την περίοδο των διαπραγματεύσεων και κατάρτισης της ΣΑΠΟ η Μεγάλη Βρετανία αποτελούσε κράτος-μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το περίφημο Brexit ωστόσο σήμανε την αποχώρηση της χώρας από τον περιφερειακό οργανισμό, αφήνοντας την Ευρωπαϊκή Ένωση μόνο με ένα πυρηνικό κράτος, τη Γαλλία.

⁸ Η Ιρλανδία, η Κύπρος, η Αυστρία, η Φιλανδία, η Μάλτα και η Σουηδία είναι κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά δεν είναι κράτη-μέλη του ΝΑΤΟ.

⁹ Η Ολλανδία, η Ελλάδα, η Ισπανία, η Γαλλία, η Κροατία, η Τσεχία, η Ιταλία, η Λετονία, η Λιθουανία, το Λουξεμβούργο, η Ουγγαρία, η Δανία, το Βέλγιο, η Γερμανία, η Πολωνία, η Πορτογαλία, η Ρουμανία, η Σλοβακία, η Σλοβενία, η Βουλγαρία, η Κροατία είναι τόσο κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης όσο και του ΝΑΤΟ.

¹⁰ Η Ιρλανδία υπέγραψε τη ΣΑΠΟ στις 20 Σεπτεμβρίου 2017 και την επικύρωσε στις 6 Αυγούστου 2019, η Μάλτα την υπέγραψε στις 25 Αυγούστου 2020 και την επικύρωσε στις 21 Σεπτέμβρη 2020 και η Αυστρία την υπέγραψε στις 20 Σεπτέμβρη 2017 και την επικύρωσε στις 8 Μαΐου 2018.

ενός πυρηνικού αφοπλισμού. Παραδείγματος χάρη, στη Σουηδία, η οποία υπέκυψε στις 'νατοϊκές και αμερικανικές πιέσεις και δεν υπέγραψε τη συνθήκη, το 78% των πολιτών θεωρεί την αποδοχής θετική εξέλιξη για τη χώρα¹¹. Αντίστοιχα, το 84% των Φιλανδών είναι υπέρ της Συνθήκης¹², ενώ παρόμοιο είναι και το κλίμα στη Γερμανία και την Ολλανδία. Οι συγκεκριμένες χώρες θα κληθούν συνεπώς κάποια στιγμή να αντιμετωπίσουν ένα διπλωματικό δίλημμα, προσπαθώντας να ισορροπήσουν ανάμεσα στις πολιτικές αποφάσεις και τη δυναμική της κοινής γνώμης (Perkonich, 2020).

Στη λογική της άσκησης κριτικής στη ΣΑΠΟ, τα πυρηνικά κράτη και οι νατοϊκοί σύμμαχοι τους προκρίνουν το γεγονός ότι η Συνθήκη μειώνει πρακτικά τη ΣΜΔΠΟ, η οποία βρίσκεται σε ισχύ τα τελευταία 50 χρόνια. Ως επιχείρημα προτάσσουν το γεγονός ότι η Συνθήκη τέθηκε σε επ' αόριστο ισχύ και κατάφερε να συγκεντρώσει τα συμβαλλόμενα κράτη πυρηνικά και μη-πυρηνικά, σε πολλές αναθεωρητικές διασκέψεις. Επικαλούνται επίσης το γεγονός ότι η ΣΜΔΠΟ υπήρξε ιδιαίτερα αποτελεσματική, οδηγώντας σε μείωση των πυρηνικών όπλων παγκοσμίως. Κατά συνέπεια, τα μεγάλα πυρηνικά κράτη, έχοντας υπογράψει και επικυρώσει αυτή την πρώτη συνθήκη, αρνούνται να αποδεχθούν την ΣΑΠΟ ως διάδοχό της, θεωρώντας ότι ακυρώνει μία ιδιαίτερα πετυχημένη, στην πράξη και όχι στη θεωρία, συνθήκη. Βέβαια, η άποψη αυτή φαίνεται προσχηματική, αναλογιζόμενοι ότι η ΣΜΔΠΟ λειτουργεί διαχωριστικά, επιτρέποντας στα πυρηνικά κράτη να διατηρήσουν το πυρηνικό οπλοστάσιο αλλά απαγορεύοντας, υποκριτικά στα υπόλοιπα να αποκτήσουν, θεωρώντας προφανώς διασπορά τη νέα κατοχή και όχι την προϋπάρχουσα (Kurosawa, 2018).

Αποδεικνύεται ότι η αποτελεσματικότητα της ΣΑΠΟ δεν μπορεί να αντιμετωπιστεί ως αποδοχή είτε της οπτικής των υπέρμαχων είτε αυτής των επικριτών της. Το εάν η συνθήκη θα πετύχει τον στόχο του αφοπλισμού είναι γεγονός που θα κριθεί από πολλούς παράγοντες. Το εάν το βήμα από την απλή απαγόρευση στην ολική εξάλειψη πραγματοποιηθεί και με ποιο ρυθμό, είναι ακόμα αβέβαιο και υπόκεινται σε προϋποθέσεις. Σε πρώτο πλάνο, μία

¹¹ Περισσότερες πληροφορίες στο <https://www.icanw.org/sweden>.

¹² Για περισσότερες πληροφορίες ανατρέξτε στο <https://rauhanliitto.fi/en/rauhanliitto-en/articles/press-releases/84-of-finns-want-the-government-to-join-the-tpnw>

συνθήκη δεσμεύει μόνο τα κράτη που την έχουν υπογράψει και επικυρώσει. Για να λάβει δεσμευτικό καθεστώς υπό την αιγίδα του διεθνούς δικαίου, η ΣΑΠΟ θα πρέπει να υποστηριχτεί από την πλειοψηφία των κρατών και να την αποδεχθούν ως νομικό πλαίσιο. Εντούτοις, το πιο σημαντικό βήμα προς έναν κόσμο χωρίς πυρηνικά θα είναι η προσχώρηση ενός πυρηνικού κράτους και ιδανικά η μετατροπή του σε μη-πυρηνικό υπό την σκέπη της ΣΑΠΟ (Tanter, 2021).

Ακόμα όμως και η συμμετοχή ενός πυρηνικού κράτους στη ΣΑΠΟ δεν διασφαλίζει την επιτυχία της, παρότι θα θεωρηθεί σημαντική επιτυχία του αντιπυρηνικού κινήματος. Πως θα βοηθήσει για παράδειγμα η προσχώρηση της Ινδίας ή του Ισραήλ, πέρα από μία πολιτική ενδυνάμωση του ηθικού κανόνα που απορρίπτει την κατοχή πυρηνικών όπλων, όταν οι παντοδύναμες ΗΠΑ και η Ρωσία που κατέχουν το 96% των πυρηνικών, συνεχίσουν να τηρούν αρνητική στάση απέναντι στη ΣΑΠΟ; Ακόμα και αν δεχθούμε το όχι και τόσο πιθανό σενάριο ότι η Ρωσία και οι ΗΠΑ αποδεχθούν τη ΣΑΠΟ στο μέλλον, εφόσον οι πολιτικές και στρατιωτικές συνθήκες είναι ευμετάβλητες, η πορεία που μπορεί να ακολουθηθεί έχει δύο διαδρομές. Από τη μία το πυρηνικό κράτος δύναται να επιλέξει το εάν πρώτα θα αφοπλιστεί και μετά θα προσχωρήσει στη συνθήκη, μία διαδικασία γνωστή και ως *αφοπλισμός-και-συμμετοχή (disarm-and-join)*. Εναλλακτικά έχει τη δυνατότητα να επικυρώσει τη συνθήκη και μετά να αποποιηθεί της χρήσης πυρηνικών όπλων, καταργώντας το πυρηνικό του οπλοστάσιο, όπως ονομάζεται η διαδικασία *συμμετοχή-και-αφοπλισμός (join-and-disarm)*. Παρότι, η πρώτη επιλογή φαίνεται να εξασφαλίζει τον στόχο που τίθεται από την ΣΑΠΟ, αποτελώντας μία πιο ξεκάθαρη πολιτική επιλογή, εντούτοις το γεγονός ότι δεν υπάρχει ιστορικό προηγούμενο πιθανώς να περιπλέξει τη διαδικασία. Η κατάσταση δυσχεραίνει ακόμα περισσότερο στη δεύτερη επιλογή, αφού η δέσμευση για την έναρξη του πυρηνικού αφοπλισμού ξεκινάει από τη στιγμή που το κράτος αποφασίζει να συμμετάσχει στη συνθήκη. Μόλις γίνει μέλος, η χώρα αναλαμβάνει την υποχρέωση να ξεκινήσει τον αφοπλισμό σύμφωνα με ένα προκαθορισμένο σχέδιο, με την προϋπόθεση ότι η χώρα θα τηρήσει την υπόσχεσή της. Τεκμαίρεται λοιπόν ότι ακόμα και στην περίπτωση

εξασφάλισης της συμμετοχής μίας πυρηνικής χώρας, δεν μπορεί να θεωρηθεί δεδομένος ο αφοπλισμός της (Podvig, 2021).

Η βασική κριτική που ασκείται στη ΣΑΠΟ έχει να κάνει ακριβώς με αυτό το ζήτημα της αποδοχής της από τα πυρηνικά κράτη. Οι επικριτές στηρίζονται στο επιχείρημα ότι η συνθήκη δεν ανταποκρίνεται, διότι η αποχή των πυρηνικών κρατών που κρατούν τα κλειδιά του αφοπλισμού μειώνει την αξία της. Ορμώμενοι από τη Ρεαλιστική Σχολή στις Διεθνείς Σχέσεις, η οποία δίνει έμφαση στα ωφελιμιστικά συμφέροντα και στην πολιτική δύναμη, ως παράγοντες που καθορίζουν τη λήψη αποφάσεων, πιστεύουν ότι τα πυρηνικά κράτη καθοδηγούνται από τα συμφέροντά τους και για αυτό το λόγο δεν θα δεσμευτούν με μία συνθήκη που δεν τα εξυπηρετεί. Καθώς θεωρούν τα πυρηνικά όπλα ως θεμελιώδη στοιχεία της εθνικής τους ασφάλειας, θα παραμείνουν αρνητικά απέναντι σε κάθε προοπτική προσχώρησης για να μην αναγκαστούν να αφοπλιστούν (Datan & Scheffran, 2019).

Το γεγονός ότι τα εννέα πυρηνικά κράτη αρνούνται να αποδεχθούν τη ΣΑΠΟ συνιστά μία στάση που δεν θα ενισχύσει την αποτελεσματικότητα της. Είναι χαρακτηριστικό ότι η σφοδρή αντίδραση απέναντι στην προοπτική του καθολικού αφοπλισμού που πρεσβεύει η ΣΑΠΟ έρχεται σε πλήρη αντίθεση με τη δέσμευση της συμμετοχής σε διαπραγματεύσεις προς αυτό τον σκοπό που έχουν αποδεχθεί με την επικύρωση της ΣΜΔΠΟ. Ταυτόχρονα, αντιμετωπίζουν τα συμβαλλόμενα κράτη της ΣΑΠΟ ως μη σημαντικούς παίκτες στη διπλωματική αρένα, προβάλλοντας ταυτόχρονα τους εαυτούς τους ως τις υπερδυνάμεις του πλανήτη. Όλη αυτή η αμφιλεγόμενη συμπεριφορά «γελοιοποιεί» στην πράξη την Ανθρωπιστική Πρωτοβουλία και τους στερεί τη δυνατότητα να συμβάλλουν στη διαμόρφωση του κειμένου της ΣΑΠΟ (Meyer & Sauer, 2018).

Επιστρέφοντας στο απίθανο σενάριο της αποδοχής της ΣΑΠΟ από τα πυρηνικά κράτη, η συμμόρφωση στις υποχρεώσεις που απορρέουν από αυτή δεν πρέπει να θεωρείται δεδομένη. Κατά καιρούς τα κράτη παραβιάζουν τους νόμους του διεθνούς δικαίου, πόσο μάλλον τις απαιτήσεις που πηγάζουν από ένα μη-δεσμευτικό έγγραφο, όπως μία Συνθήκη. Είναι συνεπώς λανθασμένη η πεποίθηση ότι οι συνθήκες συνιστούν πλαίσια με ικανότητα νομοθεσίας,

παραβλέποντας τον ρόλο που διαδραματίζουν τα μη-συμβαλλόμενα μέλη, τα δικαστήρια ως όργανα ερμηνείας και εφαρμογής των διεθνών νόμων, καθώς και άλλα όργανα και μη-κυβερνητικοί οργανισμοί. Άλλωστε, θεωρίες που σχετίζονται με τη συμμόρφωση στο διεθνές νομικό πλαίσιο αποτυπώνουν τα νομικά κείμενα ως εξαιρετικά ασαφή, θεωρώντας ότι η συμπεριφορά των κρατών δεν συμπορεύεται τις περισσότερες φορές με τις διεθνείς συμφωνίες (Datan & Scheffran, 2019).

Οι υποστηρικτές της ΣΑΠΟ φαίνεται να θεωρούν τρομερή επιτυχία το γεγονός ότι υπάρχει πλέον ένα απτό εργαλείο διεθνούς νόμου, που απαγορεύει τη χρήση και την κατοχή πυρηνικών όπλων. Παρότι, ανέμεναν την αντίδραση των πυρηνικών κρατών, εντούτοις θεωρούσαν ότι η διεθνής διπλωματική πίεση θα μπορούσε να τα κάνει να αναθεωρήσουν τη στάση τους. Η αισιόδοξη αυτή οπτική δεν φαίνεται να λαμβάνει υπόψη της το ισχυρό πολιτικοοικονομικό προφίλ της πλειοψηφίας των πυρηνικών κρατών αλλά και την ανάγκη της υπερπήδησης των πρακτικών και νομικών περιορισμών του διεθνούς πλαισίου για τα πυρηνικά όπλα.

Κεφάλαιο 4^ο Η ΣΑΠΟ και το μέλλον της απαγόρευσης των πυρηνικών: Οι προοπτικές της συνθήκης στον 21^ο αιώνα

Αναπόφευκτα, η ίδια η ΣΑΠΟ δημιούργησε στους ακαδημαϊκούς, διπλωματικούς, πολιτικούς και επιστημονικούς κύκλους συγκεκριμένα ερωτήματα που είναι άρρηκτα συνδεδεμένα με τις μελλοντικές της προοπτικές. Συγκεκριμένα, δύναται η συνθήκη να λειτουργήσει ως πλαίσιο για περαιτέρω διαπραγματεύσεις αφοπλισμού που σταδιακά θα οδηγήσουν στην εξάλειψη των πυρηνικών όπλων; Ποια είναι τα απαιτούμενα βήματα για ένα ολοκληρωμένο καθεστώς ελέγχου; Ποιο ρόλο διαδραματίζει το παγκόσμιο και περιφερειακό πλαίσιο ασφάλειας στην εγκατάσταση ενός καθεστώτος ελέγχου των πυρηνικών; Θα πείσει η διπλωματική κοινότητα τα πυρηνικά κράτη να την

επικυρώσουν; Όλα αυτά τα ερωτήματα είναι ουσιώδη για την πορεία προς το *Παγκόσμιο Μηδέν (Global Zero)* των πυρηνικών (Scheffran, 2018).

Ένα πολύ σημαντικό βήμα για την εξασφάλιση των προοπτικών της ΣΑΠΟ είναι η πρόβλεψη ύπαρξης πυρηνικών εποπτών, που θα επιθεωρούν και θα καταγράφουν τα πυρηνικά όπλα και υλικά. Βασιζόμενη στο άρθρο 3 της ΣΜΔΠΟ, η νέα συνθήκη υποχρεώνει τα κράτη-μέλη να αποδεχθούν στο έδαφός τους έναν εποπτικό μηχανισμό, ο οποίος είτε θα επιβεβαιώνει τη συμμόρφωση με τις επιταγές της συνθήκης είτε θα διαπιστώνει παράνομες ενέργειες. Φυσικά, η ΣΑΠΟ αξιοποιεί στο έπακρο την ύπαρξη της Διεθνούς Υπηρεσίας Ατομικής Ενέργειας που πρεσβεύει τη διασφάλιση του παγκόσμιου αφοπλισμού και την τήρηση των διεθνών πολιτικών (Scheffran, 2018).

Με αυτά τα δεδομένα, οι Patton, Philippe και Mian (2019) κρίνουν ότι η συμβολή των υφιστάμενων οργανισμών που σχετίζονται με τον έλεγχο και την απαγόρευση των πυρηνικών είναι καθοριστική. Όπως προαναφέρθηκε, η ίδια η ΣΑΠΟ εμπλέκει στη διαδικασία της απαγόρευσης την ΔΥΑΕ/ΙΑΕΑ, θεωρώντας της ως την κατεξοχήν αρμόδια για τον έλεγχο και την επιβεβαίωση της τήρησης των συμφωνηθέντων. Ένα άλλο σημαντικό σώμα που μπορεί να συνεισφέρει είναι η Προπαρασκευαστική Επιτροπή της Συνθήκης για την Πλήρη Απαγόρευση των Πυρηνικών Δοκιμών, καθώς θα μπορούσε να προσφέρει βοήθεια στην κατάρτιση των διαδικασιών για την αποσυναρμολόγηση των πυρηνικών κεφαλών και το κλείσιμο των πυρηνικών εγκαταστάσεων. Διαθέτει επίσης την τεχνογνωσία για να υποστηρίξει τα θύματα πυρηνικών δοκιμών και για να αναλάβει την περιβαλλοντική αποκατάσταση των περιοχών που έχουν μολυνθεί από ραδιενέργεια. Τέλος, η Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας (European Atomic Energy Community/ Euratom) και η Επιτροπή για την καταγραφή και έλεγχο των Πυρηνικών Υλικών Βραζιλίας- Αργεντινής είναι δύο περιφερειακές οργανώσεις που θα μπορούσαν να λειτουργήσουν ως ελεγκτικοί μηχανισμοί. Αν και η στοχοθεσία τους και ο ιδρυτικός τους σκοπός απέχει αρκετά από την επίτευξη του πυρηνικού αφοπλισμού, εντούτοις η ενασχόλησή τους με την αποτροπή χρησιμοποίησης των πυρηνικών υλικών για την κατασκευή οπλισμού μπορεί να φανεί χρήσιμη.

Οι Patton, Philippe και Mian (2019) δεν μένουν στην απλή αναφορά της χρησιμότητας των προϋπάρχοντων της ΣΑΠΟ διεθνών οργανισμών αλλά πηγαίνουν ένα βήμα παρακάτω, θεωρώντας ότι οι οποιοδήποτε θετικές μελλοντικές προοπτικές της είναι άρρηκτα συνδεδεμένες με το σχηματισμό ενός νέου οργανισμού, επιφορτισμένου με την αρμοδιότητα του ελέγχου της εκπλήρωσης των υποχρεώσεων που απορρέουν από τη ΣΑΠΟ. Με αυτό το σκεπτικό τα κράτη-μέλη οφείλουν να συνεργαστούν για να εξασφαλίσουν την τεχνική νομιμοποίηση, τη χρηματοδότηση και την πολιτική υποστήριξη του νέου οργανισμού που θα εργαστεί για την εκπλήρωση ενός κρίσιμου παγκοσμίου στόχου. Πιο συγκεκριμένα προκρίνουν μία ευέλικτη διπλή οργανωτική δομή που θα επικεντρωθεί στην εφαρμογή της ΣΑΠΟ και θα υποβοηθήσει την προώθηση των στόχων για αφοπλισμό και των μεθόδων προς αυτή την κατεύθυνση με τέσσερις βασικές συνιστώσες. Αρχικά, θα εργαστεί στην υποστήριξη και υλοποίηση της ΣΑΠΟ, μέσω της κατάρτισης συμφωνιών συνεργασίας με άλλους διεθνείς οργανισμούς και μεταξύ των κρατών-μελών. Κατά δεύτερον θα παρέχει επιστημονικές και τεχνικές συμβουλές, καθώς και καθοδήγηση για την συγκέντρωση και επεξεργασία απαραίτητων πληροφοριών και επίσημων αρχείων σχετικά με τη δράση και τη συμμόρφωση των κρατών-μελών, την καταστροφή των κατεχόμενων πυρηνικών και την καταγραφή τόσο του αποθηκευμένου πυρηνικού οπλισμού όσο και των πυρηνικών υποδομών. Η τρίτη συνιστώσα σχετίζεται με την αναθεώρηση και τη διαπραγμάτευση των δεσμευτικών σχεδίων εξάλειψης των πυρηνικών ενός κράτους. Τέλος, ο νέος οργανισμός θα διεξάγει την επιθεώρηση του πυρηνικού οπλοστασίου σε περίπτωση που ένα πυρηνικό κράτος αποφασίσει να προσχωρήσει στη συνθήκη.

Τι μπορεί λοιπόν να περιμένει κανείς τα επόμενα χρόνια από τη ΣΑΠΟ αναφορικά με το νέο αίτημα αφοπλισμού που προκρίνει; Προφανώς το μέλλον δεν μπορεί να προβλεφθεί αλλά μπορούν να γίνουν κάποιες εικασίες, βασιζόμενες στον αντίκτυπο που είχαν προηγούμενες συνθήκες οπλικών συστημάτων. Πιστεύεται ότι στην αρχή τα συμβαλλόμενα κράτη θα ξεκινήσουν την υλοποίηση των θετικών τους υποχρεώσεων, ενώ για τα κράτη που δεν έχουν προσχωρήσει σε αυτή θα ξεκινήσουν να δημιουργούνται κοινωνικά

κινήματα που θα πιέζουν προς την κατεύθυνση της αποδοχής της ΣΑΠΟ (Sanders-Zakre & Fihn, 2021).

Άλλωστε, αυτός ακριβώς δεν είναι και ο ρόλος των κοινωνικών κινήματων; Να αντικρούουν τη συμπεριφορά και τη ρητορική όσων διαθέτουν θέσεις δύναμης και ευθύνης, πιέζοντας την καθεστηκυία τάξη για αλλαγές. Οι ακτιβιστές/τριες της κατάργησης των πυρηνικών όπλων δεν κάνουν λόγο μόνο για πυρηνικό αφοπλισμό αλλά συνδέουν το όραμα αυτό με την παγκόσμια ειρήνη, την κοινωνική και οικονομική ισότητα και την προστασία του περιβάλλοντος. Αναφερόμενος σε έρευνες που έχουν διεξαχθεί σε διάφορες χώρες παγκοσμίως, ο Acheson (2021) υπογραμμίζει ότι το 79% των Αυστραλών, το 79% των Σουηδών, το 78% των Νορβηγών, των 75% των Ιαπώνων, το 84% των Φιλανδών, το 70% των Ιταλών, το 68% των Γερμανών, το 67% των Γάλλων και το 65% των Αμερικανών πολιτών υποστηρίζουν την εισχώρηση και την επικύρωση της ΣΑΠΟ. Τα ποσοστά είναι συντριπτικά και αποδεικνύουν ότι η κοινή γνώμη τάσσεται ανοικτά υπέρ ενός κόσμου χωρίς πυρηνικά, αναγνωρίζοντας τις ανθρωπιστικές συνέπειές τους. Μέσα σε αυτά τα πλαίσια, ο προαναφερθέντας ερευνητής θεωρεί ότι τα πυρηνικά κράτη έχουν αρχίσει να πανικοβάλλονται, προβάλλοντας ως χαρακτηριστικό παράδειγμα την επιστολή που έστειλαν τον Οκτώβριο του 2020 οι ΗΠΑ στις χώρες που συνυπόγραψαν τη συνθήκη. Σε αυτή κάνουν λόγο για ένα στρατηγικό λάθος που μπορεί να διορθωθεί εάν υπαναχωρήσουν από τις δεσμεύσεις που προβλέπονται από τη ΣΑΠΟ, αποδεικνύοντας περαιτέρω ότι η Συνθήκη απειλεί τις παράνομες πυρηνικές στρατηγικές τους. Μένει μόνο να αποδειχθεί το εάν η πίεση της κοινής γνώμης θα οδηγήσει και σε πολιτική βούληση.

Μέσα στην επόμενη δεκαετία αναμένεται λοιπόν συμμετοχή περισσότερων κρατών στη συνθήκη, με την αισιόδοξη οπτική να κάνει λόγο και για πυρηνικά κράτη ανάμεσα σε αυτά (Sanders-Zakre, 2020). Δεδομένου ότι 122 κράτη υπερψήφισαν τη διαδικασία κατάρτισης της συνθήκης αλλά μόνο 86 την έχουν υπογράψει και 55 την έχουν επικυρώσει, το σενάριο αυτό δεν φαντάζει ουτοπικό. Αρκετά είναι τα κράτη που έχουν δηλώσει ότι επιθυμούν να συνυπογράψουν τη ΣΑΠΟ και ότι εμπλέκονται σε εσωτερικές διεργασίες προς αυτόν το σκοπό. Ενδεικτικά αναφέρονται η Ελβετία που επεξεργάζεται την

αναθεώρηση της αρχικής απόφασης για μη-προσχώρηση αλλά και η Ολλανδία και η Σουηδία που έχουν δηλώσει ότι θα συμμετάσχουν στην πρώτη Συνδιάσκεψη του 2022 ως κράτη-παρατηρητές. Φυσικά, όπως έχει προαναφερθεί σε πολλές χώρες (Αυστραλία, Γαλλία, Ιαπωνία, ΗΠΑ) η κοινή γνώμη τάσσεται υπέρ της ΣΑΠΟ, λειτουργώντας ως μοχλός πίεσης που συνεπικουρείται και από ορισμένα εργατικά κόμματα αντιπολίτευσης (Μεγάλη Βρετανία, Αυστραλία)(Sanders-Zakre & Fihn, 2021). Άλλωστε, το ίδιο το κείμενο της ΣΑΠΟ στο Άρθρο 12 (United Nations/ General Assembly, 2017) ζητά από τα κράτη που προσχωρούν σε αυτή να παροτρύνουν και άλλες χώρες να πράξουν το ίδιο σε διεθνείς διασκέψεις και διακρατικές συναντήσεις. Με την πάροδο του χρόνου, η ΣΑΠΟ θα διευρύνεται γεωγραφικά, αποκτώντας μία πιο παγκόσμια διάσταση.

Κατ' επέκταση, οι Ritchie και Kmentt (2021) θεωρούν ότι η συμμετοχή περισσότερων κρατών στη ΣΑΠΟ και η επικύρωση των δεσμεύσεων της ουσιαστικά αυξάνουν τη διεθνή επιρροή και τη δικαιοδοσία της. Ο αριθμός των συμβαλλόμενων μελών σε οποιαδήποτε σύμβαση αντιπροσωπεύει την πολιτική τους βούληση να αποδεχθούν το συγκεκριμένο εργαλείο και να εργαστούν μεθοδικά για την επίτευξη των στόχων του. Συνεπακόλουθα, όταν η ΣΑΠΟ επικυρωθεί από ένα μεγάλο αριθμό κρατών θα λάβει τη θέση που της αναλογεί στην παγκόσμια πολιτική σκηνή, αποδυναμώνοντας ταυτόχρονα τα επιχειρήματα των επικριτών της.

Εντούτοις, δεν παύει να αναρωτιέται λοιπόν κανείς εάν η προσχώρηση περισσότερων κρατών στη ΣΑΠΟ και η επικύρωσή της θα έχει ουσιώδη πρακτικά οφέλη. Το όσοι περισσότεροι τόσο καλύτερα δεν φαίνεται να ισχύει στην περίπτωση της ΣΑΠΟ, όσο φυσικά τα πυρηνικά κράτη αρνούνται πεισματικά την αποδοχή της και δεν προχωρούν στο μεγάλο βήμα του πυρηνικού αφοπλισμού. Αρκετοί θεωρούν ότι ο στόχος ενός πλανήτη χωρίς πυρηνικά είναι ουτοπικός και δεν ανταποκρίνεται στη διεθνή πολιτική πραγματικότητα. Άλλωστε, τα τελευταία δέκα χρόνια το ζήτημα της διεθνούς ασφάλειας έχει επανέλθει στο προσκήνιο, κάνοντας την προώθηση του αιτήματος για αφοπλισμό ακόμα πιο δύσκολο (Schepers, 2021).

Προκειμένου η ΣΑΠΟ να έχει τη θέση που της αναλογεί στον 21^ο αιώνα, απαιτείται μία συντριπτική αλλαγή στη διεθνή διπλωματική νοοτροπία. Πιο συγκεκριμένα, οι χώρες οφείλουν να αναθεωρήσουν τη διπλωματική τους ατζέντα αναφορικά με τα πυρηνικά όπλα και να απομακρυνθούν από τη στενή διαχειριστική λογική της πολιτικής της ασφάλειας και να προσανατολιστούν στο πιο ευρύ πεδίο της ανθρώπινης ασφάλειας. Παρόλα αυτά κυρίως τα πυρηνικά κράτη δεν φαίνονται διατεθειμένα να προβούν σε μία τόσο αποφασιστική κίνηση. Άλλωστε, οι πυρηνικές υπερδυνάμεις (Γαλλία, Ηνωμένες Πολιτείες, Ρωσία και Ηνωμένο Βασίλειο) έχουν επανειλημμένα δηλώσει ότι το θέμα της ασφάλειας, υπό τη στενή έννοια του, αποτελεί τη μέγιστη προτεραιότητά τους, θεωρώντας ότι η ΣΑΠΟ υποβαθμίζει και αποδυναμώνει τη ΣΜΔΠΟ. Αναπόφευκτα, δημιουργείται ένα κλίμα έλλειψης εμπιστοσύνης και πόλωσης, το οποίο δύναται όχι μόνο να εμποδίζει την οικουμενική αποδοχή της ΣΑΠΟ αλλά και τις πιθανότητες συμφωνίας σε μελλοντικές διασκέψεις (Egeland et al., 2018).

Μέσα σε αυτά τα πλαίσια, η ΣΑΠΟ αντιμετωπίζεται από αρκετούς διεθνείς κύκλους ως μία Συνθήκη με συμβολικό χαρακτήρα, η οποία δεν θα έχει καμία ουσιαστική συνεισφορά στο ζήτημα του καθολικού πυρηνικού αφοπλισμού. Θεωρούν ότι όταν κοπάσει ο αρχικός ενθουσιασμός για την τολμηρή πρόταση ενός κόσμου απελευθερωμένου από πυρηνικά, η Συνθήκη θα πέσει σε αφάνεια. Θα μετατραπεί σε μία μικρή «υποσημείωση» της ΣΜΔΠΟ και θα αποτελέσει ένα πολύ μικρό κομμάτι της ιδιαίτερα παραγμένης ιστορικής πορείας του αιτήματος για εξάλειψη των πυρηνικών όπλων. Και φυσικά πιστεύουν ότι δεν θα επικυρωθεί ποτέ από κανένα πυρηνικό κράτος (Lennane & Moyes, 2021).

Παρόλα αυτά, εάν η ΣΑΠΟ συνιστά ένα διπλωματικό έγγραφο χωρίς νομική υπόσταση και δυναμική με συμβολικό χαρακτήρα, όπως προαναφέρθηκε, για ποιο λόγο τότε τα πυρηνικά κράτη ασχολούνται μαζί της και προσπαθούν να εμποδίσουν την επικύρωσή της από κράτη που θεωρούνται σύμμαχοί τους; Ο Harries (2021) θεωρεί ότι η απάντηση βρίσκεται στο γεγονός ότι η Συνθήκη εξασφαλίζει προνόμια ανθρωπιστικού προσανατολισμού για τα μη πυρηνικά κράτη, ανεξάρτητα με τα εάν θα αφοπλιστούν κάποια στιγμή οι πυρηνικές δυνάμεις. Παρότι η ανθρωπότητα δεν θα βιώσει στο εγγύς μέλλον την

ασφάλεια ενός πλανήτη άνευ πυρηνικών, ωστόσο η μείωση της διασποράς τους είναι πλέον πιο εφικτή χάρη στην ΣΑΠΟ.

Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι οι αναλυτές/τριες που ασχολούνται με το ζήτημα της πυρηνικής διασποράς σπάνια δίνουν σημασία στις συζητήσεις περί ειρηνικής συμβίωσης σε έναν πλανήτη χωρίς πυρηνικά, ειδικά όταν αυτές προέρχονται από κράτη που διαθέτουν ή εν δυνάμει μπορούν να δημιουργήσουν πυρηνικό οπλοστάσιο. Από όλη αυτή την έντονη ρητορική ενάντια στα πυρηνικά όπλα γίνεται αντιληπτό ότι τα πολλά λόγια δεν οδηγούν απαραίτητα σε πράξεις. Με ιδιαίτερα χιουμοριστική διάθεση ο Collier (2000) παρατηρεί ότι το άτομο που ισχυρίζεται ότι δεν του αρέσει η σοκολάτα αλλά συνεχίζει να τρώει, στην πραγματικότητα ψεύδεται, μην μπορώντας να αντιληφθεί ότι τον βλάπτει. Σε αντιστοιχία, οι συζητήσεις συγκεκριμένων ηγετών πυρηνικών κρατών για την εξάλειψη των πυρηνικών όπλων καταργούνται στην πράξη από τις συνεχείς βελτιώσεις και επεκτάσεις των πυρηνικών τους δυνατοτήτων, από την αρνητική στάση που τηρούν απέναντι στις δεσμεύσεις για αφοπλισμό και από την προώθηση της λογικής της πυρηνικής αποτροπής. Άλλωστε, μέσα σε όλα αυτά τα χρόνια που η ανθρωπότητα «φωνάζει» για την ανάγκη κατάργησης των πυρηνικών, η σύσταση μίας γενικής συνόδου κορυφής που θα συγκεντρώσει υπό την ίδια στέγη όλους τους ηγέτες των πυρηνικών κρατών για ουσιαστικές συζητήσεις δεν έχει επιχειρηθεί (Egeland, 2021).

Βέβαια υπάρχουν και εκείνες οι ρεαλιστικά αισιόδοξες φωνές που αντιλαμβάνονται τη ΣΑΠΟ μέσα από πιο πρακτικό πρίσμα. Είναι πεπεισμένες ότι η Συνθήκη δεν θα οδηγήσει «μαγικά» εν μία νυκτί σε πυρηνικό αφοπλισμό και ότι η αντιμετώπισή της ως μέσο με έναν και μοναδικό σκοπό δεν βοηθά τις μελλοντικές της προοπτικές. Συνεπώς, η οικουμενικότητα της πρέπει να αντιμετωπιστεί ως μία στρατηγική που επαυξάνει τη δικαιοδοσία της ΣΑΠΟ και προωθεί σταδιακά τις δεσμεύσεις που πρεσβεύει.

Κανείς ωστόσο δεν μπορεί να αμφισβητήσει το γεγονός ότι η εμφάνιση της ΣΑΠΟ στο διεθνές διπλωματικό προσκήνιο εντατικοποίησε τη διαμάχη υπέρμαχων και κατακριτών των πυρηνικών όπλων, ουσιαστικά βλάπτοντας τον στόχο του πυρηνικού αφοπλισμού. Για τους Müller και Wunderlich (2020),

οι μελλοντικές προοπτικές της Συνθήκης είναι άρρηκτα συνδεδεμένες με την αναθεώρηση των στάσεων και των απόψεων και των δύο πλευρών. Αν και αναπόφευκτα θα συνεχίσουν να υφίστανται βασικές διαφωνίες αναφορικά με τις στρατηγικές, τη διαδικασία, τον χρόνο και τις συνθήκες που θα οδηγήσουν σε έναν κόσμο χωρίς πυρηνικά, εντούτοις θα πρέπει να βρεθεί ο δρόμος να έρθουν λίγο πιο κοντά διπλωματικά. Όσο και αν σκεφτεί κανείς αισιόδοξα, η κοινή λογική αλλά και η ιστορία έχουν αποδείξει ότι τα πυρηνικά κράτη δεν επιθυμούν την εξάλειψη των πυρηνικών όπλων, τουλάχιστον όχι με τρόπο που να επηρεάζει στην πράξη τις μακροπρόθεσμες αμυντικές στρατηγικές τους (Egeland, 2021).

Ουσιαστικά, για τη διασφάλιση των μελλοντικών προοπτικών της ΣΑΠΟ κρίνεται απαραίτητη η υπερπήδηση τόσο των εξωτερικών όσο και των εσωτερικών εμποδίων που μειώνουν την αποτελεσματικότητά της. Πιο συγκεκριμένα, η αντίθεση των πυρηνικών κρατών συνιστά τον πιο καθοριστικό εξωτερικό παράγοντα που αναπόδεικτα επηρεάζει αρνητικά τον ουσιώδη στόχο του πυρηνικού αφοπλισμού. Αρνητικά συμβάλλει και η αρνητική στάση που τηρεί το ΝΑΤΟ, ως πεδίο δράσης και επιρροής των παντοδύναμων πυρηνικών κρατών. Από την άλλη, το ίδιο το κείμενο της ΣΑΠΟ θέτει εμπόδια στην καθολική αποδοχή της, καθώς δεσμεύει μόνο τα κράτη που την έχουν επικυρώσει και δεν καθορίζει τον εκλεκτικό μηχανισμό που θα επιφορτιστεί με την ευθύνη της καταστροφής των πυρηνικών όπλων και της συμμόρφωσης στις αρχές της Συνθήκης (Gužan, 2021). Συνεπώς, το μέλλον θα φαντάζει πιο ευοίωνο για τη ΣΑΠΟ αν υπάρξει μεταστροφή ορισμένων έστω από τα πυρηνικά κράτη και αν κατορθώσει η πρώτη της Αναθεωρητική Διάσκεψη να αναδιαμορφώσει το κείμενό της.

Για αρκετούς η Πρώτη Αναθεωρητική Διάσκεψη είναι θεμελιώδους σημασίας για την μετέπειτα πορεία της ΣΑΠΟ. Πρώτο βήμα θεωρείται η ενθάρρυνση της συμμετοχής πολλών και με διαφορετικό προσανατολισμό κρατών, όχι απαραίτητα μελών της Συνθήκης, καθώς και των πυρηνικών κρατών. Απαραίτητη είναι και η αξιοποίηση των ποικίλων νομικών και εμπειρικών εργαλείων που έχουν στη διάθεσή τους οι διεθνείς και περιφερειακές οργανώσεις περιβαλλοντικού και ανθρωπιστικού προσανατολισμού. Η παρουσίαση ερευνών και μαρτυριών από επιζήσαντες πυρηνικών δοκιμών

και καταστροφών θα μπορούσε να προωθήσει τον ανθρωπιστικό προσανατολισμό της ΣΑΠΟ και να ενισχύσει το κοινό αίσθημα περί αφοπλισμού. Τέλος, από τα κείμενα που θα προκύψουν θα πρέπει να προσδιορίζονται επακριβώς τα ελεγκτικά όργανα που θα συμβάλλουν αρχικά στη μείωση και μετέπειτα στην εξάλειψη των πυρηνικών (Docherty, 2020).

Προσεγγίζοντας τις προοπτικές της ΣΑΠΟ μέσα από ένα καθαρά διπλωματικό πρίσμα είναι σημαντικό να αναφερθεί η διεθνής συσχέτισή της με την προυπάρχουσα ΣΜΔΠΟ. Λαμβάνοντας υπόψη ότι το τακτικό αναθεωρητικό συνέδριο της ΣΜΔΠΟ που λαμβάνει χώρα ανά πενταετία, έχει αναβληθεί δις εξαιτίας των ιδιαίτερων συνθηκών που προκάλεσε η πανδημία του Covid-19, παρουσιάζει ενδιαφέρον το πως θα αντιμετωπιστεί η ΣΑΠΟ στις συνεδριάσεις της. Μέσα στα πολλαπλά προβλήματα που δημιουργεί η ύπαρξη πυρηνικών και ο έλεγχος της διασποράς τους, τώρα το αναθεωρητικό συνέδριο θα έχει να αντιμετωπίσει το ζήτημα της αναγνώρισης ή μη της ΣΑΠΟ. Είναι απορίας άξιο τι στάση θα κρατήσουν τα πυρηνικά κράτη και πως θα ισορροπήσει το πρόσταγμα ενός ασφαλούς κόσμου χωρίς πυρηνικά, όπως επιθυμεί η ΣΑΠΟ με την εν μέρει αποδοχή των πυρηνικών που πρεσβεύει η ΣΜΔΠΟ (Borrie, 2021).

Αναμφίβολα, η πανδημία του Covid-19 αποτέλεσε μία αρνητική συγκυρία για την ΣΑΠΟ και τους στόχους που πρεσβεύει. Έχοντας μόνο 2 χρόνια ύπαρξης, η Συνθήκη τέθηκε σε ισχύ εν μέσω μίας υγειονομική κρίσης που επηρέασε αρνητικά και πολυεπίπεδα το σύνολο του πλανήτη. Το ενδιαφέρον των ακαδημαϊκών και των διπλωματών στράφηκε από το Μάρτη του 2019 στην αντιμετώπιση του αντίκτυπου που αναπόφευκτα είχε η πανδημία στο διεθνές συγκείμενο. Αυτόματα οι συζητήσεις περί απαγόρευσης και σταδιακής εξάλειψης των πυρηνικών όπλων αλλά και η ίδια η ΣΑΠΟ μπήκαν στην καλύτερη περίπτωση σε δεύτερη μοίρα, εάν δεν παραγκωνίστηκαν παντελώς. Όπως προαναφέρθηκε, η Αναθεωρητική Διάσκεψη της ΣΜΔΠΟ που ήταν προγραμματισμένη για τον Απρίλιο και τον Μάιο του 2020 στη Νέα Υόρκη αναβλήθηκε δις. Το ίδιο συνέβη και με τη συνδιάσκεψη των κρατών-μελών της Συνθήκης της Pelindaba που καθορίζει Αφρικάνικές ζώνες χωρίς πυρηνικά. Από την άλλη, δυστυχώς η πανδημία δεν εμπόδισε ούτε και καθυστέρησε στο ελάχιστο τις πυρηνικές φιλοδοξίες κρατών, όπως η Βόρεια Κορέα. Όλα αυτά

δημιουργούν ερωτηματικά για τις μελλοντικές προοπτικές της ΣΑΠΟ ακόμα και στους πιο αισιόδοξους υποστηρικτές της (Van Wyk, 2021).

Νέα δεδομένα για το κατά πόσο θα μπορέσει η ΣΑΠΟ να θέσει τις βάσεις για πυρηνικό αφοπλισμό δημιουργεί η τριμερής συμφωνία που υπεγράφη από τις ΗΠΑ, το Ηνωμένο Βασίλειο και την Αυστραλία, αποκαλούμενη ως AUKUS, ονομασία προερχόμενη από τα ακρωνύμια των κρατών Australia-United Kingdom-United States of America. Η συμφωνία χαρακτηρίζεται από διεθνείς αναλυτές/τριες ως μία από τις πιο σημαντικές που σχετίζονται με τον τομέα της ασφάλειας από την εποχή του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου. Θέτοντας στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος της θέματα που άπτονται του κυβερνοπολέμου, της τεχνητής νοημοσύνης και της δυνατότητας κρούσης σε μεγάλο βεληνεκές, η συμφωνία περιλαμβάνει και ξεχωριστό κεφάλαιο πυρηνικής άμυνας, καθόσον δίνει τη δυνατότητα στην Αυστραλία να αναπτύξει πυρηνοκίνητα υποβρύχια. Θεωρούμενη ως μία εμφανή προσπάθεια των ΗΠΑ να ενισχύσουν τη συμμαχική συσπείρωση ενάντια στην Κίνα, ερχόμενες πιο κοντά στο γεωγραφικό της πλαίσιο και αναπόφευκτα αναθερμαίνουν τον διάλογο περί πυρηνικών (Newsroom, 2021).

Αναμφισβήτητα, η AUKUS πρέπει να αντιμετωπιστεί ως πλήγμα από τη διεθνή κοινότητα. Άλλωστε, το ίδιο το Πεκίνο έσπευσε να αναφερθεί σε ψυχροπολεμική νοοτροπία, θεωρώντας ότι οι τρεις χώρες προσφεύγουν στη χρησιμοποίηση των πυρηνικών υποβρυχίων, προκειμένου να εξυπηρετήσουν γεωπολιτικούς σκοπούς (Iliadi, 2021). Είναι χαρακτηριστικό ότι εκπρόσωπος του Κινεζικού Υπουργείου Εξωτερικών δήλωσε ότι το συγκεκριμένο σύμφωνο συνεργασίας δημιουργεί συνθήκες υπονόμευσης της περιφερειακής ειρήνης και σταθερότητας, όχι μόνο εντείνοντας την κούρσα των στρατιωτικών εξοπλισμών αλλά και θέτοντας σε κίνδυνο όλες αυτές τις διεθνείς προσπάθειες για τη μη διάδοση των πυρηνικών (Παπαγεωργίου, 2021).

Προβλέποντας την πώληση οκτώ πυρηνοκίνητων υποβρυχίων στην Αυστραλία, δημιουργείται ένα σοβαρό ζήτημα διασποράς πυρηνικών υλικών. Παρότι στη συμφωνία δεν περιλαμβάνεται η πώληση πυρηνικών όπλων αλλά πυρηνικών αντιδραστήρων, ως μέσα πρόωσης των υποβρυχίων, θα μπορούσε να ειπωθεί ότι οι στρατιωτικές διαστάσεις των πυρηνικών δεν

περιορίζονται αλλά εξαπλώνονται περαιτέρω στο Νότιο Ημισφαίριο. Και παρότι η ΑΥΚΥΣ δεν αντιμετωπίζεται ως ευθεία παραβίαση τόσο της ΣΜΔΠΟ όσο και της ΣΑΠΟ, εκφράζονται φόβοι ότι θα υπάρξουν μιμητές ιδιαίτερα από κράτη που έχουν κατά καιρούς εκφράσει την επιθυμία δημιουργίας πυρηνικού οπλοστασίου, όπως για παράδειγμα το Ιράν. Εν μέσω της υγειονομικής κρίσης του Covid-19 και των νέων δεδομένων που έχει δημιουργήσει για τη διεθνή ασφάλεια, η δημιουργία ελπίδων πυρηνικής διασποράς, θα περιπλέξει ακόμα περισσότερο την κατάσταση (Τα Νέα team, 2021).

Άλλωστε, οι αντιδράσεις που έχουν προκληθεί μέσα ακόμα και στις ίδιες τις χώρες που συνυπόγραψαν την ΑΥΚΥΣ, είναι ενδεικτικές του έντονου αντιπυρηνικού κλίματος, το οποίο αναθερμάνθηκε με τη ΣΑΠΟ. Σε άρθρο τους στην διεθνή κύρια εφημερίδα New York Times, οι Mount και Jackson (2021) θεωρούν ότι η τριμερής συμφωνία δεν πρέπει να αντιμετωπίζεται ως ένα κοινό αγγλοσαξονικό μέτωπο εναντίων του αντιπάλου δέους της Κίνας. Εκφράζοντας τη αντίθεσή τους απέναντι στην ΑΥΚΥΣ, υπογραμμίζουν το γεγονός ότι προκάλεσε τριγμούς στις αμερικανικές, βρετανικές και αυστραλέζικες σχέσεις με τη Γαλλία, έναν κατεξοχήν παίκτη επιρροής στη σκακιέρα του Ειρηνικού Ωκεανού και ισχυρό πυρηνικό κράτος.

Ωστόσο, για τους Mount και Jackson (2021) το πρόβλημα δεν φαίνεται να περιορίζεται μόνο στην ανισορροπία που προκάλεσε η ΑΥΚΥΣ στο πεδίο της διεθνούς διπλωματίας. Η υπαναχώρηση της Αυστραλίας από τη συμφωνία που είχε συνάψει με τη Γαλλική κυβέρνηση για την κατασκευή συμβατικών υποβρυχίων δεν έχει μόνο οικονομικές, πολιτικές και νομικές προεκτάσεις. Παρότι τα διαφυγόντα κέρδη για τη Γαλλία ανέρχονται σε δισεκατομμύρια ευρώ, η απόφαση της Καμπέρας να ενισχύσει τον στόλο της με πυρηνικά και όχι συμβατικά υποβρύχια, δείχνει ότι το ζήτημα της διασποράς πυρηνικών όπλων δεν έχει τερματιστεί και οι πυρηνικές δυνάμεις συνεχίζουν να αγνοούν όχι μόνο τη ΣΜΔΠΟ, την οποία έχουν υπογράψει αλλά και τη ΣΑΠΟ και τις υπόλοιπες Συνθήκες ανθρωπιστικού προσανατολισμού. Φαίνεται λοιπόν ότι η συμφωνία θέτει σε κίνδυνο τις μακροπρόθεσμες υποσχέσεις περί μη διασποράς των πυρηνικών εξαιτίας μακροπρόθεσμων милитарιστικών πολιτικών. Καταχράται επίσης τεράστιους πόρους σε αναποτελεσματικές στρατηγικές, θέλοντας να αντιδράσει στην ολοένα αυξανόμενη στρατιωτική

δύναμη της Κίνας, χωρίς εντούτοις να συνιστά μία έγκυρη προσπάθεια αποτροπής της.

Στρατιωτικοί αναλυτές/τριες κάνουν λόγο για στρατιωτική συμμαχία, η οποία στοχεύει να αλλάξει τις στρατιωτικές ισορροπίες, μειώνοντας τα όποια επίβουλα σχέδια της Κίνας κατά της Ταιβάν. Θέτοντας στο επίκεντρό της την ιστορικά ευαίσθητη περιοχή του Ινδο-Ειρηνικού, αποτελεί μία αυταπόδεικτη καμπή στη διεθνή γεωπολιτική και στρατιωτική σφαίρα. Αρκετοί/ες κρίνουν ότι έχει τη δυνατότητα να οδηγήσει σε ένα ψυχροπολεμικό κλίμα με την Κίνα, εισάγοντας ξανά τη δυναμική των πυρηνικών όπλων και εγκαινιάζοντας μία κούρσα εξοπλισμών. Η AUKUS ακυρώνει στην πράξη τη ΣΑΠΟ και το όραμα της εξάλειψης των πυρηνικών, ως παράνομων και ανθρωπιστικά μη ανεκτών όπλων (Μποζανίνου, 2021).

Αναπόφευκτα λοιπόν η παγκόσμια κοινή γνώμη εκφράζει την ανησυχία της για τη φανερή διασπορά των πυρηνικών. Ωστόσο, τόσο η Ουάσιγκτον όσο και η Καμπέρα έχουν εμπλακεί σε μία προσπάθεια κατευνασμού των αντιδράσεων που έχει προκαλέσει η τριμερής συμφωνία, δίνοντας έμφαση στο γεγονός ότι η πυρηνική ενέργεια θα χρησιμοποιείται αποκλειστικά ως κινητήρια δύναμη για τα υποβρύχια, προκειμένου να έχουν τη δυνατότητα να μετακινούνται με αυτονομία πέντε μηνών. Τονίζουν ότι τα υποβρύχια δεν θα είναι εξοπλισμένα με πυρηνικούς πύραυλους αλλά θα μεταφέρουν συμβατικούς, μειώνοντας τις πιθανότητες πρόκλησης ενός πυρηνικού ατυχήματος. Παρόλα αυτά, πρέπει να υπογραμμιστεί ότι οι πυρηνικοί αντιδραστήρες που τροφοδοτούν τα αμερικανικά και τα βρετανικά υποβρύχια κάνουν χρήση εμπλουτισμένου ουρανίου στον ίδιο ακριβώς βαθμό που χρειάζεται για την κατασκευή πυρηνικών όπλων, ενώ τα πυρηνικά υποβρύχια άλλων κρατών τροφοδοτούν τους πυρηνικούς αντιδραστήρες με εμπλουτισμένο ουράνιο σε λιγότερο βαθμό και κατ' επέκταση ακατάλληλο για πυρηνικά όπλα. Πρέπει να αναφερθεί ότι οι κατά 90% εμπλουτισμένου ουρανίου αντιδραστήρες αποτελούν ανοικτή απειλή για την ανθρωπότητα και για αυτό τον λόγο τα τελευταία χρόνια έχουν ενταθεί οι προσπάθειες για την απόσυρσή τους, από φόβο μήπως πέσουν σε λάθος χέρια και καταλήξουν να μετατραπούν σε πυρηνικά όπλα (Μποζανίνου, 2021).

Η ΑΥΚΥΣ αναμφισβήτητα ακυρώνει στην πράξη την ΣΑΠΟ, το πρώτο διεθνές έγγραφο που αναφέρεται ευθέως σε απαγόρευση των πυρηνικών όπλων.. Είναι χαρακτηριστικό ότι οι ΗΠΑ προσπαθούν να παρουσιάσουν την ΑΥΚΥΣ, ως μία κατ' εξαίρεση και μεμονωμένη συμφωνία που δεν συμβάλλει στη διασπορά των πυρηνικών. Στην κοινή γνώμη όμως φαίνεται ότι κινείται σε αντίθετη κατεύθυνση από αυτή που επιχειρεί να καθιερώσει η ΣΑΠΟ, δημιουργώντας φόβους ότι το παράδειγμα των πυρηνικών υποβρυχίων της Αυστραλίας θα ακολουθήσουν και άλλες χώρες της Ασίας (Μποζανίνου, 2021).

Ήδη η σύναψη της συμφωνίας από την Αυστραλία σηματοδοτεί όχι απλά την είσοδο της Αυστραλίας στο «κλαμπ» των πυρηνικών κρατών, αλλά και στην κλειστή ομάδα των λιγοστών έξι από αυτά που διαθέτουν πυρηνικά υποβρύχια. Κάνοντας λόγο για τη ΣΜΣΠΟ που έχει υπογράψει και επικυρώσει το Ηνωμένο Βασίλειο, ο Πρωθυπουργός Boris Johnson ανέφερε στο Βρετανικό Κοινοβούλιο ότι η τριμερής αυτή συμφωνία δεν έρχεται σε αντίθεση με τις υποχρεώσεις που απορρέουν από τη ΣΜΔΠΟ, καθώς πρόκειται για μετάγγιση τεχνογνωσίας πυρηνικής ενέργειας και όχι πυρηνικών όπλων. Η ίδια η πραγματικότητα εντούτοις ακυρώνει τα λεγόμενά του. Το να παραχωρείς εμπλουτισμένο ουράνιο βαθμού 90% σε μη πυρηνικό κράτος, υλικό που δύναται να χρησιμοποιηθεί για την κατασκευή πυρηνικών όπλων, δεν συνιστά ειρηνική ενέργεια αλλά ευθεία πρόκληση της ανθρωπότητας. Όχι μόνο η διασπορά πυρηνικών δεν ελαχιστοποιείται αλλά προστίθεται άλλη μία πυρηνική χώρα στην μακριά λίστα (Campaign for Nuclear Disarmament, 2021)¹³.

Την ελπίδα για την αποδοχή της απαγόρευσης και της σταδιακής εξάλειψης των πυρηνικών φαίνεται να δυσχεραίνει ακόμα περισσότερο και ένα άλλο επίσης σημαντικό γεγονός. Τον Μάρτη του 2021 η Βρετανική κυβέρνηση ανακοίνωσε την αύξηση των πυρηνικών κεφαλών που διαθέτει στο πυρηνικό της οπλοστάσιο κατά 40%, οδηγούμενη πρώτη φορά σε τέτοια κίνηση μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου. Η απόφαση αυτή δεν αποτελεί μεμονωμένη πολιτική αλλά συνδυάζεται με τη συστηματική ανανέωση των πυρηνικών υποβρυχίων Trident. Τα τέσσερα υποβρύχια και οι οχτώ πυρηνικοί πύραυλοι

¹³ Για περισσότερες πληροφορίες επισκεφτείτε τον ιστότοπο της Εκστρατείας <https://cnduk.org/>.

που το καθένα από αυτά κουβαλάει αναμένεται να αντικατασταθούν σταδιακά έως το 2030 με νέας τεχνολογίας υποβρύχια με την ονομασία Dreadnought class. Γίνεται αντιληπτό ότι βούληση του Ηνωμένου Βασιλείου είναι η συνέχιση του διεθνούς στότους ως ισχυρό πυρηνικό κράτος (Finley, 2021).

Οι καινούργιες εξελίξεις που προέκυψαν κατά την περίοδο της συγγραφής της παρούσας εργασίας αναπόφευκτα δημιουργούν ερωτηματικά αναφορικά με τις μελλοντικές προοπτικές της ΣΑΠΟ. Αν και από τη μία, η Συνθήκη κατόρθωσε να επαναφέρει στο διεθνές προσκήνιο το φλέγον ζήτημα των πυρηνικών, απαγορεύοντάς τα ως ανθρωπιστικά ανεπίτρεπτα και ζητώντας τη σταδιακή εξάλειψή τους, από την άλλη ήρθε από την πρώτη στιγμή αντιμέτωπη με άρνηση των ισχυρών του πλανήτη να την αποδεχτούν, οι οποίοι κατόρθωσαν να αποτρέψουν και την προσχώρηση των νατοϊκών συμμάχων τους. Και ενώ παρόλες τις αρχικές δυσχέρειες, η Συνθήκη κατόρθωσε να τεθεί σε ισχύ τον Ιανουάριο του 2021, κερδίζοντας μεγάλο μερίδιο της κοινής γνώμης διεθνώς, η πανδημία του Covid-19 έστρεψε το ενδιαφέρον στην υγειονομική κρίση. Μέσα σε αυτές τις συγκυρίες η ΗΠΑ και το Ηνωμένο Βασίλειο βρήκαν την ευκαιρία να μπουκοτάρουν ανοικτά τη ΣΑΠΟ, συνάπτοντας την τριμερή Συμφωνία AUKUS με την Αυστραλία και συνεργαζόμενες «διακριτικά» για την αντικατάσταση των πυρηνικών υποβρυχίων Trident και των πυρηνικών τους πυραύλων.

Επίλογος

Από όσα αναφέρθηκαν, συμπεραίνεται ότι το τοπίο για το μέλλον της ΣΑΠΟ φαντάζει θολό και επαφίεται στην προσωπική εκτίμηση του καθενός από εμάς. Η κοινή αντίληψη διχασμένη σε τρία στρατόπεδα: αυτό των απαισιόδοξων, αυτό των μετριοπαθών και αυτό των αισιόδοξων. Το πρώτο αντιμετωπίζει τη ΣΑΠΟ ως ένα ακόμα διεθνές έγγραφο, που δεν θα επιφέρει καμία αλλαγή στο παγκόσμιο πυρηνικό γίγνεσθαι, καθώς στερείται της αποδοχής των πυρηνικών κρατών και δεν έχει νομική στήριξη. Το στρατόπεδο των μετριοπαθών θεωρεί ότι η ΣΑΠΟ κατάφερε να αναμοχλεύσει τα λιμνάζοντα νερά των πυρηνικών και ξανάδειξε τον δρόμο προς την σταδιακή εξάλειψή τους, πιστεύοντας ωστόσο ότι θα χρειαστούν ακόμα πολλά

χρόνια προς αυτή την κατεύθυνση. Τέλος, οι αισιόδοξοι κύκλοι κάνουν λόγο για θρίαμβο της διεθνούς κοινότητας που κατάφερε για πρώτη φορά να χρησιμοποιήσει τη λέξη απαγόρευση σε ένα επίσημο έγγραφο, κρίνοντας ότι οι δυσχέρειες λειτουργούν βοηθητικά, συσπειρώνοντας τον πλανήτη υπέρ του δίκαιου αιτήματος περί εξάλειψης των πυρηνικών. Τονίζουν ότι οι ανθρωπιστικές και περιβαλλοντικές συνέπειες των πυρηνικών δεν είναι αμελητέες και ότι η μέρα που τα πυρηνικά θα είναι παρελθόν δεν αργεί.

Εν κατακλείδι, η αλήθεια φαίνεται να βρίσκεται κάπου στη μέση. Η ΣΑΠΟ σαφώς και επανάφερε με δυναμικό τρόπο το ζήτημα των πυρηνικών στη διεθνή ατζέντα, αναγκάζοντας τα πυρηνικά κράτη να δραστηριοποιηθούν. Ωστόσο, η επικαιρότητα αποδεικνύει ότι οι εξελίξεις δεν θα επέλθουν μαγικά εν μία νυκτί. Η ΣΑΠΟ φαίνεται ότι ήρθε για να μείνει αλλά οι στόχοι και οι προσδοκίες που θέτει χρειάζονται χρόνο για να ωριμάσουν. Η επιμονή και η υπομονή είναι οι δύο αρετές που οφείλουν να διαθέτουν οι υπέρμαχοι της Συνθήκης αλλά και, όσοι προσδοκούν έναν κόσμο χωρίς πυρηνικά. Το πρώτο βήμα έχει γίνει. Μένει μόνο να αποδειχθεί σε βάθος χρόνου πόσο αποφασιστικό είναι και το κατά πόσο μπορεί να αφήσει το αποτύπωμά του στην ιστορία της ανθρωπότητας.

Αναμφισβήτητα, η ανθρωπότητα βρίσκεται σε μία δύσκολη ιστορική στιγμή, καθώς αντιμετωπίζει πολλαπλές, αλληλοσυνδεόμενες απειλές. Εκτός από το άλυτο και χρονίζων πρόβλημα των πυρηνικών όπλων, ο σύγχρονος κόσμος έχει να αντιπαλεύσει την περιβαλλοντική υποβάθμιση, την κλιματική αλλαγή, την οικονομική κρίση, τις υγειονομικές πανδημίες, τις φυσικές καταστροφές και την μείωση των φυσικών πόρων. Σε αυτή τη δύσκολη συγκυρία, η διεθνής συνεργασία για τον πυρηνικό αφοπλισμό θα βελτίωνε έστω και συμβολικά τις πιθανότητες της πετυχημένης διαχείρισης όλων των προβλημάτων που θέτουν σε κίνδυνο την παγκόσμια ευημερία. Τα πυρηνικά οφείλουν να εξαλείψουν διότι η ιστορική συγκυρία είναι ευνοϊκή και γιατί εάν δεν γίνει τώρα διακυβεύεται η ικανότητα των μελλοντικών γενιών να διαχειριστούν θέματα παγκόσμιας ασφάλειας (Boyle, 2013).

Για πρώτη φορά επίσημα γίνεται αποδεκτό το γεγονός ότι τα πυρηνικά όπλα είναι παράνομα και μη ανεκτά. Η Συνθήκη θα συμβάλλει στον προσδιορισμό

όλων εκείνων των συμπεριφορών που δεν συνάδουν με το διεθνές δίκαιο, λειτουργώντας ως μέσο άσκησης διπλωματικής πίεσης για όσες κυβερνήσεις παρανομούν. Αυτός ο μακροπρόθεσμος στόχος ξεκινάει το μακρύ του ταξίδι με αφετηρία την ύπαρξη ενός επίσημου εγγράφου που ευελπιστεί να «ποινικοποιήσει» τα πυρηνικά όπλα κυρίως στη συνείδηση του κοινού.

Βιβλιογραφικές Παραπομπές

Ξενογλώσση Βιβλιογραφία

Acheson, R. (2018). Impacts of the nuclear ban: how outlawing nuclear weapons is changing the world. *Global Change, Peace & Security*, 30(2), 243-250.

Acheson, R. (2021). *Banning the Bomb, Smashing the Patriarchy*. New York: Rowman & Littlefield.

Adler, N. J. (2008). Corporate global citizenship: Successful partnering with the world. In C. Manz, K. Cameron, K. Manz, R. Manz & J. Neal (Eds.), *The virtuous organization: Insights from some of the world's leading management thinkers* (pp. 181-208). New Jersey: World Scientific.

Almela, M. F. H. (2018). The Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons: Is It Really Necessary. *IEEE. Opinion Documents*. Retrieved from https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net/57960330/DIEEEO104_MANHER-Nuclear_ENG.pdf?_y, on 10/10/2021.

Atkinson, C. (2010). Using nuclear weapons. *Review of International Studies*, 36(4), 839-851.

Baron, J., Gibbons, R. D., & Herzog, S. (2020). Japanese Public Opinion, Political Persuasion, and the Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons. *Journal for Peace and Nuclear Disarmament*, 3(2), 299-309.

Baron, J., & Herzog, S. (2020). Public opinion on nuclear energy and nuclear weapons: The attitudinal nexus in the United States. *Energy Research & Social Science*, 68, 101567.

Beavis, M. (2017). ICAN established by Australian doctors awarded Nobel Peace Prize. Retrieved from <https://www.racgp.org.au/download/Documents/AFP/2017/December/AFP-2017-12-Editorial-Beavis.pdf>, on 11/8/2021.

Beckman, P. R. (1992). Sociology and nuclear weapons: A view from outside. *Sociological Forum /Special Issue: Needed Sociological Research on Issues of War and Peace*, 7(1), 7-27.

Bolton, M. (2017). *Humanitarian and Environmental Action to Address Nuclear Harm: The Treaty for the Prohibition of Nuclear Weapons as a Normative Framework for Assisting Victims of Nuclear Weapons Use and Testing and Remediating Contaminated Environment*. New York: International Disarmament Institute New York Office & Pace University.

Boon, K., Huq, A. Z., & Lovelace, D. (Eds.) (2012). *Terrorism: Commentary on Security Documents: US approaches to global security challenges (Vol. 124)*. New York: Oxford University Press/ USA.

Borrie, J. (2021). An Introduction to Implementing the Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons. *Journal for Peace and Nuclear Disarmament*, 4(1), 1-12.

Borrie, J., & Caughley, T. (2013). *After Oslo: Humanitarian perspectives and the changing nuclear weapons discourse*. UNIDIR. Retrieved from <https://www.unidir.org/files/publications/pdfs/after-oslo-en-469.pdf>, on 11/8/2021.

Borrie, J., Spies, M., & Wan, W. (2018). Obstacles to understanding the emergence and significance of the treaty on the prohibition of nuclear weapons. *Global Change, Peace & Security*, 30(2), 95-119.

Buzhinskiy, E. (2013). What Has Changed Since Prague?. *The Washington Quarterly*, 36(2), 137-149.

Carlson, J. (2016). Strengthening Nuclear Security—Practical Steps for Asia Pacific

Countries. Retrieved from https://media.nti.org/documents/PB_22_Carlson_NS_practical_steps.pdf, on 7/10/2021.

Considine, L. (2019). Contests of legitimacy and value: the Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons and the logic of prohibition. *International Affairs*, 95(5), 1075-1092.

Daly, H. E. (2006). Sustainable development—definitions, principles, policies. In M. Keiner (Ed.), *The future of sustainability* (pp. 39-53). Dordrecht: Springer.

Datan, M., Hill, F., Scheffran, J., Ware, A., Kalinowski, M., Sidel, V., International Association of Lawyers Against Nuclear Arms, International Network of Engineers and Scientists Against Proliferation & International Physicians for the Prevention of Nuclear War. (2007). *Securing Our Survival (SOS): The Case for a Nuclear Weapons Convention, Including the Updated Model Convention on the Prohibition of the Development, Testing, Production, Stockpiling, Transfer, Use and Threat of Use of Nuclear Weapons and on Their Elimination: with Commentary and Responses*. Massachusetts: International Association of Lawyers against Nuclear Arms.

Datan, M., & Scheffran, J. (2019). The Treaty is Out of the Bottle: The Power and Logic of Nuclear Disarmament. *Journal for Peace and Nuclear Disarmament*, 2(1), 114-132.

David, E. (1997). The Opinion of the International Court of Justice on the legality of the use of nuclear weapons. *International Review of the Red Cross (1961-1997)*, 37(316), 21-34.

de Klerk, P. (2014). The Success of the 2014 Nuclear Security Summit and its Contribution to the Nonproliferation Regime. *The Nonproliferation Review*, 21(3-4), 411-424.

Delaqua, R. H., & Chillaud, M. (2015). "Securing our Survival (SOS)": les acteurs non-étatiques et la campagne pour une convention sur les armes nucléaires à l'aune de la théorie sur la sécuritisation. *Strategique*, (1), 153-177.

Docherty, B. (2018). A 'light for all humanity': The treaty on the prohibition of nuclear weapons and the progress of humanitarian disarmament. *Global Change, Peace & Security*, 30(2), 163-186.

Docherty, B. (2020). From Obligation to Action: Advancing Victim Assistance and Environmental Remediation at the First Meeting of States Parties to the Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons. *Journal for Peace and Nuclear Disarmament*, 3(2), 253-264.

Doyle, J. E. (2013). Why eliminate nuclear weapons?. *Survival*, 55(1), 7-34.

Duara, P. (2011). The Cold War as a historical period: an interpretive essay. *Journal of Global History*, 6(3), 457-480.

Egeland, K. (2021). Nuclear Weapons and Adversarial Politics: Bursting the Abolitionist “Consensus”. *Journal for Peace and Nuclear Disarmament*, 4(1), 107-115.

Egeland, K. (2019). Oslo’s “new track”: Norwegian nuclear disarmament diplomacy, 2005–2013. *Journal for Peace and Nuclear Disarmament*, 2(2), 468-490.

Egeland, K., Hugo, T. G., Løvold, M., & Nystuen, G. (2018). The nuclear weapons ban treaty and the non-proliferation regime. *Medicine, Conflict and Survival*, 34(2), 74-94.

Evans, C. P. (2021). Questioning the Status of the Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons as a 'Humanitarian Disarmament' Agreement. *Utrecht Journal of International & European Law*, 36, 52.

Fihn, B., Bolton, M., & Minor, E. (2017). How We Persuaded 122 Countries to Ban Nuclear Weapons. *Just Security*. Retrieved from <https://www.justsecurity.org/46249/persuaded-122-countries-ban-nuclear-weapons/>, on 7/10/2021.

Finaud, M. (2017). “Humanitarian Disarmament”: Powerful New Paradigm or Naïve Utopia?. *Geneva Papers Research Series*, 21, 17.

Finley, G. (2021, March 16). Defence review 2021: how much the UK spends on nuclear weapons - and why government is lifting cap on Trident. *The Scotsman*. Retrieved from <https://www.scotsman.com/news/defence/defence-review-2021-how-much-the-uk-spends-on-nuclear-weapons-and-why-government-is-lifting-cap-on-trident-3167726>, on 12/10/2021.

Futter, A. (2020). *The Politics of nuclear weapons: New, Updated and Completely Revised*. Geneva: Springer Nature.

Gale, R. (2020). *The Manhattan Project*. Minneapolis: ABDO.

Gartzke, E., & Jo, D. J. (2009). Bargaining, nuclear proliferation, and interstate disputes. *Journal of Conflict Resolution*, 53(2), 209-233.

- Gartzke, E., & Kroenig, M. (2009). A strategic approach to nuclear proliferation. *Journal of Conflict Resolution*, 53(2), 151-160.
- Gibbons, R. D. (2018). The humanitarian turn in nuclear disarmament and the Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons. *The Nonproliferation Review*, 25(1-2), 11-36.
- Gosling, F. G. (1999). *The Manhattan Project: making the atomic bomb*. New York: Diane Publishing.
- Graham, K. (2020). The TPNW Conference of Parties: What Is to Be Discussed?. *Journal for Peace and Nuclear Disarmament*, 3(2), 234-252.
- Granoff, J. (2006). The Nuclear Nonproliferation Treaty and Its 2005 Review Conference: A Legal and Political Analysis. *New York University Journal of International Law & Politics*, 39(4), 995-1006.
- Grice, A. (2016). Trident: Majority of Britons back keeping nuclear weapons programme, poll shows. *The Independent*, 24. Retrieved from <https://www.independent.co.uk/news/uk/politics/trident-majority-britons-back-keeping-nuclear-weapons-programme-poll-shows-a6831376.html>, on 13/8/2021.
- Guğan, S. (2021, June). Perspectives on the Implementation of the 2017 Nuclear Weapons Ban Treaty. In *International conference Knowledge-based Organization*, 27(1), 51-55. Retrieved from <https://sciendo.com/pdf/10.2478/kbo-2021-0009>, 1/10/2021.
- Hamel-Green, M. (2009). Nuclear-weapon-free zone initiatives: challenges and opportunities for regional cooperation on non-proliferation. *Global Change, Peace & Security*, 21(3), 357-376.
- Hanson, M. (2018). Normalizing zero nuclear weapons: The humanitarian road to the Prohibition Treaty. *Contemporary Security Policy*, 39(3), 464-486.
- Harries, M. (2021). Response: Keep the NPT. *Survival*, 63(4), 125-130.
- Harrington, A. I. (2016). Power, violence, and nuclear weapons. *Critical Studies on Security*, 4(1), 91-112.

- Harrington de Santana, A. (2009). Nuclear weapons as the currency of power: Deconstructing the fetishism of force. *Nonproliferation Review*, 16(3), 325-345.
- Highsmith, N., & Stewart, M. (2018). The nuclear ban treaty: A legal analysis. *Survival*, 60(1), 129-152.
- Howlett, D., & Simpson, J. (2016). The Future of the Non-Proliferation Treaty: An overview. In D. Howlett & J. Simpson (Eds.), *The Future of the Non-Proliferation Treaty* (pp. 3-10). London: Macmillan Press Ltd.
- Hu, H., Makhijani, A., & Yih, K. (2000). Preface. In H. Hu, A. Makhijani, & K. Yin (Eds.), *Nuclear wastelands: a global guide to nuclear weapons production and its health and environmental effects* (pp. xix-xii). Massachusetts: MIT Press.
- Hymans, J. E. (2006). Theories of nuclear proliferation: The state of the field. *Nonproliferation Review*, 13(3), 455-465.
- Imanaka, T. (2006). Casualties and Radiation Dosimetry of the Atomic Bombings on Hiroshima and Nagasaki. In: A. A. Cigna & M. Durante (Eds.), *Radiation Risk Estimates in Normal and Emergency Situations. NATO Security through Science Series* (pp. 149-156). Dordrecht: Springer https://doi.org/10.1007/1-4020-4956-0_15.
- Jervis, R. (1988). The political effects of nuclear weapons: A comment. *International Security*, 13(2), 80-90.
- Jo, D. J., & Gartzke, E. (2007). Determinants of nuclear weapons proliferation. *Journal of Conflict Resolution*, 51(1), 167-194.
- Kane, A. (2018). Putting the Prague Agenda in Context: Looking Backward, Looking Forward, Looking Beyond. *New Perspectives*, 26(1), 35-42.
- Kazteridis, A., & Kroenig, M. (2018). Evaluating the Prague Agenda: An American Perspective. *New Perspectives*, 26(1), 22-28.
- Kmentt, A. (2021). *The Treaty Prohibiting Nuclear Weapons: How It Was Achieved and Why It Matters*. New York: Routledge.

- Kramer, R. C., & Bradshaw, E. A. (2011). US state crimes related to nuclear weapons: Is there hope for change in the Obama administration?. *International Journal of Comparative and Applied Criminal Justice*, 35(3), 243-259.
- Kristensen, H. M., & Korda, M. (2019). Tactical nuclear weapons, 2019. *Bulletin of the Atomic Scientists*, 75(5), 252-261.
- Kristensen, H. M., & Norris, R. S. (2012). Nonstrategic nuclear weapons. *Bulletin of the Atomic Scientists*, 68(5), 96-104.
- Kroenig, M. (2009). Importing the bomb: Sensitive nuclear assistance and nuclear proliferation. *Journal of Conflict Resolution*, 53(2), 161-180.
- Kurosawa, M. (2018). The Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons: Its significance and challenges. *Osaka University Law Review*, 65, 1-24
- Lennane, R., & Moyes, R. (2021). How Can the TPNW Regime Be Sustained?. *Journal for Peace and Nuclear Disarmament*, 1-20.
- Loghin, A. C. (2019). Which International Authority Should Be Designated for Verifying the Irreversible Elimination of Nuclear Weapons under Article 4 of Nuclear Ban Treaty (TPNW). *Amsterdam Law Forum*, 11, 73-95.
- Loretz, J. (2018). Consequences matter: why nuclear weapons had to be banned. *Medicine, Conflict and Survival*, 34(4), 238-246.
- Lund, M. (2009). The eighty percent and twenty percent solutions to nuclear proliferation. *Brigham Young University Law Review*, 3(11), 741-782.
- Marinov, M. (2020, November). Defining Center of gravity within the strategic nuclear balance between the United States of America and the Russian Federation. In Proceedings of International Scientific Conference Strategies. Retrieved from https://cssas.unap.ro/en/pdf_books/conference_2020.pdf#page=301, on 1/10/2021.
- Mecklin, J. (2020). Beatrice Fihn: How to implement the nuclear weapons ban treaty. *Bulletin of the Atomic Scientists*, 76(6), 336-340.

Meyer, P., & Sauer, T. (2018). The nuclear ban treaty: A sign of global impatience. *Survival*, 60(2), 61-72.

Montgomery, E. B. (2013). Competitive Strategies against Continental Powers: The Geopolitics of Sino-Indian-American Relations. *Journal of Strategic Studies*, 36(1), 76-100.

Montgomery, A. H., & Sagan, S. D. (2009). The perils of predicting proliferation. *Journal of Conflict Resolution*, 53(2), 302-328.

Mould, R. F. (1999). Marie and Pierre Curie and radium: history, mystery, and discovery. *Medical Physics*, 26(9), 1766-1772.

Mount, A. & Jackson, V. (2021, September 30). Biden, You Should Be Aware That Your Submarine Deal Has Costs. *NY Times*. Retrieved from <https://www.nytimes.com/2021/09/30/opinion/aukus-china-us-australia-competition.html>, on 12/10/2021.

Mulas, R. (2011). Nuclear Weapon Free Zones and the Nuclear Powers. *Academic Peace Orchestra Middle East, Policy Brief*, (5). Retrieved from http://www.hsfk.de/fileadmin/HSFK/hsfk_downloads/Policy_Brief_No_5_webversion.pdf, on 4/10/2021.

Müller, H., & Wunderlich, C. (2020). Nuclear Disarmament without the Nuclear-Weapon States: The Nuclear Weapon Ban Treaty. *Dædalus*, 149(2), 171-189.

Norris, R. S., & Kristensen, H. M. (2016). Global nuclear weapons inventories, 1945–2010. *Bulletin of the Atomic Scientists*, 66(4), 77-83.

NTP/CONF (2010). 2010 Review Conference of the Parties to the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons (Final document). Retrieved from https://www.nonproliferation.org/wpcontent/uploads/2015/04/2010_fd_part_i.pdf, on 9/8/2021.

Nwachukwu, O. C., & Ogiribo, L. (2021). Nuclear proliferation and the new world order: What role for international law?. *International Review of Law and Jurisprudence*, 3(2), 169-179.

- Olson, M. (2019). Disproportionate Impact of Radiation and Radiation Regulation. *Interdisciplinary Science Reviews*, 44(2), 131–139.
- Onderco, M. (2017). Why nuclear weapon ban treaty is unlikely to fulfil its promise. *Global Affairs*, 3(4-5), 391-404.
- Owens, D. W., Parnell, G. S., & Bivins, R. L. (1996). Strategic arms reduction treaty (START) drawdown analyses. *Operations Research*, 44(3), 425-434.
- Parrington, A. J. (1997). Mutually Assured Destruction Revisited. Strategic Doctrine in Question. *Air and Space Power Journal*. Retrieved from <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA529841.pdf>, on 7/10/2021.
- Patton, T., Philippe, S., & Mian, Z. (2019). Fit for Purpose: An Evolutionary Strategy for the Implementation and Verification of the Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons. *Journal for Peace and Nuclear Disarmament*, 2(2), 387-409.
- Pedrazzi, M. (2018). The Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons: a Promise, a Threat or a Flop?. *The Italian Yearbook of International Law Online*, 27(1), 215-234.
- Perkovich, G. (2020). How Much Is Too Much? Bounding Nuclear Deterrents. *The Washington Quarterly*, 43(4), 65-78.
- Perry, W. J., Scowcroft, B., & Ferguson, C. D. (2009). *US nuclear weapons policy* (No. 62). New York: Council on Foreign Relations.
- Podvig, P. (2021). Practical Implementation of the Join-and-Disarm Option in the Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons. *Journal for Peace and Nuclear Disarmament*, 1-16.
- Popp, R. (2016). The long road to the NPT: From superpower collusion to global compromise. In R. Popp, L. Horowitz & A. Wenger (Eds.), *Negotiating the Nuclear Non-Proliferation Treaty* (pp. 19-45). New York: Routledge.
- Práválie, R. (2014). Nuclear weapons tests and environmental consequences: a global perspective. *Ambio*, 43(6), 729-744.

- Rauchhaus, R. (2009). Evaluating the nuclear peace hypothesis: A quantitative approach. *Journal of Conflict Resolution*, 53(2), 258-277.
- Reed, A. B. (2011). The history of radiation use in medicine. *Journal of Vascular Surgery*, 53(1), 3-5.
- Rietiker, D. (2019). The Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons: A Further Confirmation of the Human-and Victim-Centred Trend in Arms Control Law. In J. Black-Branch & D. Fleck (Eds.), *Nuclear Non-Proliferation in International Law-Volume IV* (pp. 325-353). The Hague: TMC Asser Press.
- Ritchie, N. (2014). Waiting for Kant: devaluing and delegitimizing nuclear weapons. *International Affairs*, 90(3), 601-623.
- Ritchie, N. (2014b). The Story So Far: The Humanitarian Initiative on the Impacts of Nuclear Weapons. Retrieved from https://eprints.whiterose.ac.uk/82748/1/No_1_The_story_so_far_3_.pdf, on 11/8/2021.
- Ritchie, N., & Kmentt, A. A. (2021). Universalising the TPNW: Challenges and Opportunities. *Journal for Peace and Nuclear Disarmament*, 70-93.
- Robinson, T. C. (2015). What Do We Mean by Nuclear Proliferation?. *The Nonproliferation Review*, 22(1), 53-70.
- Robock, A. (2010). Nuclear winter. *Wiley Interdisciplinary Reviews: Climate Change*, 1(3), 418-427.
- Robock, A., Oman, L., & Stenchikov, G. L. (2007). Nuclear winter revisited with a modern climate model and current nuclear arsenals: Still catastrophic consequences. *Journal of Geophysical Research: Atmospheres*, 112, 1-14.
- Roka, D. (2018). *India's Nuclear policy: constructivist approach* (Unpublished Doctoral dissertation) Bengal: University of North Bengal.
- Ruff, T. (2018). Negotiating the UN treaty on the prohibition of nuclear weapons and the role of ICAN. *Global Change, Peace & Security*, 30(2), 233-241.

- Rydell, R. (2005). Looking Back: The 1995 Nuclear Nonproliferation Treaty Review and Extension Conference. *Arms Control Today, Washington*, 35(3).
- Sagan, S. D. (1997). Why do states build nuclear weapons? Three models in search of a bomb. *International Security*, 21(3), 54-86.
- Sagan, S. D. (2011). The causes of nuclear weapons proliferation. *Annual Review of Political Science*, 14, 225-244.
- Sagan, S. (2016). US Engagement in the Humanitarian Consequences of Nuclear Weapons Debate. Retrieved from https://calhoun.nps.edu/bitstream/handle/10945/50637/Stanford_Sagan_RIP_FY16.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
- Sagan, C., Turco, R., Rathjens, G. W., Siegel, R. H., Thompson, S. L., & Schneider, S. H. (1986). The Nuclear Winter Debate. *Foreign Affairs*, 65(1), 163-178.
- Sanders-Zakre, A. (2020). Nuclear Weapons Ban Treaty to Enter Into Force: What's Next?. *Arms Control Today*, 50(9), 6-11.
- Sanders-Zakre, A., & Fihn, B. (2021). Implementation of the Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons: Hopes and Expectations for the Future. *Journal for Peace and Nuclear Disarmament*, 1-6.
- Sauer, T. (2016). Just leave it: NATO's nuclear weapons policy at the Warsaw summit. *Arms Control Today*, 45(5), 16-21.
- Sauer, T., & Reveraert, M. (2018). The potential stigmatizing effect of the treaty on the prohibition of nuclear weapons. *The Nonproliferation Review*, 25(5-6), 437-455.
- Sauer, T., & Pretorius, J. (2014). Nuclear weapons and the humanitarian approach. *Global Change, Peace & Security*, 26(3), 233-250.
- Scheffran, J. (2018). Verification and security of transformation to a nuclear-weapon-free world: the framework of the Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons. *Global Change, Peace & Security*, 30(2), 143-162.

Schepers, N. (2021). Europe and the Nuclear Ban Treaty. *CSS Analyses in Security Policy*, (286). Retrieved from <https://www.research-collection.ethz.ch/bitstream/handle/20.500.11850/484344/2/CSSAnalyse286-EN.pdf>, on 5/10/2021.

Schroeder, L. (2018). The ICRC and the Red Cross and Red Crescent Movement: Working Towards a Nuclear-Free World since 1945. *Journal for Peace and Nuclear Disarmament*, 1(1), 66-78.

Schwarz, M. I. (1996). The Russian-American Bomb: The Role of Espionage in the Soviet Atomic Bomb Project. *Journal of Undergraduate Studies*, 3, 103-108.

Schwartz, S. I. (2011). Introduction: In S. Schwartz (Ed.), *Atomic audit: the costs and consequences of US nuclear weapons since 1940* (pp. 1-32). Washington: Brookings Institution Press.

Sechser, T. S., & Fuhrmann, M. (2013). Crisis bargaining and nuclear blackmail. *International Organization*, 67(1), 173-195.

Seong-Whun, C. (2010). The Significance of the US-Russia "New Strategic Arms Reduction Treaty" and Future Outlook. Retrieved from <https://repo.kinu.or.kr/bitstream/2015.oak/1624/1/0001447330.pdf>, on 5/10/2021.

Singh, N. (2020). Victim Assistance under the Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons: An Analysis. *Journal for Peace and Nuclear Disarmament*, 3(2), 265-282.

Siverson, R. M., & Starr, H. (1990). Opportunity, willingness, and the diffusion of war. *American Political Science Review*, 84(1), 47-67.

Slade, R., Tickner, R., & Wynn-Pope, P. (2015). Protecting humanity from the catastrophic humanitarian consequences of nuclear weapons: Reframing the debate towards the humanitarian impact. *International Review of the Red Cross*, 97(899), 731-752.

Smetana, M. (2018). A Nuclear Posture Review for the Third Nuclear Age. *The Washington Quarterly*, 41(3), 137-157.

- Smetana, M., & Ditrych, O. (2015). The more the merrier: Time for a multilateral turn in nuclear disarmament. *Bulletin of the Atomic Scientists*, 71(3), 30-37.
- Snyder, J. (2000). *From voting to violence: Democratization and nationalist conflict*. New York: Norton.
- Soltanieh, A. A. (2018). The Destiny of Nuclear Weapons After the Ban Treaty. *Cross-Cultural Dialogue as a Conflict Management Strategy*, 9-19.
- Stephens, D. (2001). Human rights and armed conflict-The advisory opinion of the International Court of Justice in the nuclear weapons case. *Yale Human Rights & Development. Law Journal*, 4(1), 1-24.
- Tannenwald, N. (2007). The nuclear taboo. *The United States and the Non-Use of Nuclear*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Tanter, R. (2021). Hope Becomes Law: The Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons in the Asia-Pacific Region. *Journal for Peace and Nuclear Disarmament*, 4(1), 234-275.
- Thakur, R. (2017). The nuclear ban treaty: Recasting a normative framework for disarmament. *The Washington Quarterly*, 40(4), 71-95.
- United Nations/ General Assembly (2017). Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons. Retrieved from [A/CONF.229/2017/8 - E - A/CONF.229/2017/8 -Desktop \(undocs.org\)](#), on 16/8/2021.
- Van Wyk, J. A. (2021). 100 Seconds to Midnight: What Could be Done to Bolster Nuclear Disarmament Globally?. Retrieved from <https://media.africaportal.org/documents/Policy-Briefing-235-van-wyk.pdf>, on 6/10/2021.
- Ünlü, A. D. (2021). European Union and the Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 16(1), 229-245.
- Waltz, K. N. (1990). Nuclear myths and political realities. *American Political Science Review*, 84(3), 730-745.

Way, C., & Weeks, J. L. (2014). Making it personal: regime type and nuclear proliferation. *American Journal of Political Science*, 58(3), 705-719.

Wellerstein, A. (2016). The psychological power of nuclear weapons. *Bulletin of the Atomic Scientists*, 72(5), 298-303.

Wolf, A. F. (2010). *Non-strategic nuclear weapons*. Washington: DIANE Publishing.

Wolf, A. F. (2014). *The New START Treaty: Central Limits and Key Provisions*. Washington: Library of Congress Washington DC Congressional Research Service.

Ελληνόγλωσση βιβλιογραφία

Γακόπουλος, Β. (2009). *Διασπορά πυρηνικών όπλων και πυρηνική τρομοκρατία: η πρόκληση της πυρηνικής τρομοκρατίας τον 21ο αιώνα* (Αδημοσίευτη Μεταπτυχιακή Εργασία). Πειραιάς: Πανεπιστήμιο Πειραιά.

Ευσταθίου, Υ. Σ. & Κάππης, Β. (2021). Θα υποδεχθούν πυρηνικά όπλα η Σούδα και ο Αραξος; *Η Καθημερινή*. Ανακτήθηκε από <https://www.kathimerini.gr/opinion/561445405/tha-ypodechthoun-pyrinika-opla-i-soyda-kai-o-araxos/>, στις 13/8/2021.

Ιλιادی, Τ. (2021, Σεπτέμβριος 16). Οργή της Ευρώπης για την ΑUKUS. Euronews. Ανακτήθηκε από <https://gr.euronews.com/2021/09/16/orgi-tis-evropis-gia-tin-aukus>, στις 12/10/2021.

Καρακάνας, Π. (2018). Το νομικό υπόβαθρο της χρήσης πυρηνικών όπλων. *Expressis Verbis Law Journal*, 2.

Κουσκουβέλης, Η. Ι. (2000). *Θεωρία Διεθνών Σχέσεων: Αποτροπή και πυρηνική στρατηγική στον Ψυχρό πόλεμο*.

Κουσκουβέλης, Η. (2007). *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*. Αθήνα: Ποιότητα.

Μποζανίνου, Τ. (2021, Σεπτέμβριος 20). ΑUKUS – Το «σχίσμα» της Δύσης και ο νέος «Ψυχρός Πόλεμος» με την Κίνα. *Το Βήμα*. Ανακτήθηκε από

<https://www.tovima.gr/2021/09/20/world/aucus-to-sxisma-tis-dysis-kai-o-neos-psyxros-polemos-me-tin-kina/>, στις 11/10/2021.

Newsroom (2021, Σεπτέμβριος 18). Aucus: Η συμφωνία που φέρνει τις ΗΠΑ στην «πίσω αυλή» της Κίνας. *Η Καθημερινή*. Ανακτήθηκε από <https://www.kathimerini.gr/world/561504607/aucus-i-symfonia-poy-fernei-tis-ipa-stin-piso-ayli-tis-kinas/>, στις 11/10/2021.

Παπαγεωργίου, Γ. (2021, Σεπτέμβριος 16). Συμφωνία AUKUS: Το κέντρο του κόσμου μετατοπίστηκε (στον Ειρηνικό) – Οι νέες παγκόσμιες ισορροπίες και το μεγάλο δίλημμα της ΕΕ. *Newmoney.gr*. Ανακτήθηκε από <https://www.newmoney.gr/roh/diethni/simfonia-aucus-to-kentro-tou-kosμου-metatopistike-ston-iriniko-i-nees-pagkosmies-isorropies-ke-to-megalo-dilimma-tis-ee/>, στις 12/10/2021.

Τα Νέαteam (2021, Σεπτέμβριος 2021). Μιχάλης Κωσταράκος – Οκτώ σημεία για την πρόσφατη συμφωνία AUKUS. *Τα Νέα*. Ανακτήθηκε από <https://www.tanea.gr/2021/09/22/politics/mixalis-kostarakos-okto-simeia-gia-tin-prosfati-symfonia-aucus/>, στις 10/11/2021.